

พุทธวจน

หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

แก้

กรรม

อานนท์ ! ถ้ากรรมมีกามธาตุเป็นวิบาก จักไม่ได้มีแล้วไซ้
กามภพ จะพึงปรากฏได้แลหรือ ?

หามิได้ พระเจ้าข้า !

อานนท์ ! ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็นเนื่อ
วิญญาณเป็นเมล็ดพืช ตัณหาเป็นยางของพืช
วิญญาณของสัตว์ทั้งหลาย มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น
มีตัณหาเป็นเครื่องผูก ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นทรม
การบังเกิดขึ้นในภพใหม่ต่อไป ย่อมมีได้ ด้วยอาการอย่างนี้.

อานนท์ ! ถ้ากรรมมีรูปธาตุเป็นวิบาก จักไม่ได้มีแล้วไซ้
รูปภพ จะพึงปรากฏได้แลหรือ ?

หามิได้ พระเจ้าข้า !

อานนท์ ! ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็นเนื่อ
วิญญาณเป็นเมล็ดพืช ตัณหาเป็นยางของพืช
วิญญาณของสัตว์ทั้งหลาย มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น
มีตัณหาเป็นเครื่องผูก ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นกลาง
การบังเกิดขึ้นในภพใหม่ต่อไป ย่อมมีได้ ด้วยอาการอย่างนี้.

อานนท์ ! ถ้ากรรมมีอรูปธาตุเป็นวิบาก จักไม่ได้มีแล้วไซ้
อรูปภพ จะพึงปรากฏได้แลหรือ ?

หามิได้ พระเจ้าข้า !

อานนท์ ! ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็นเนื่อ
วิญญาณเป็นเมล็ดพืช ตัณหาเป็นยางของพืช
วิญญาณของสัตว์ทั้งหลาย มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น
มีตัณหาเป็นเครื่องผูก ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นประณีต
การบังเกิดขึ้นในภพใหม่ต่อไป ย่อมมีได้ ด้วยอาการอย่างนี้.

อานนท์ ! ภพ ย่อมมีได้ ด้วยอาการอย่างนี้แล.

พุทธวจน

แก้กรรม ?

โดย ตถาคต

ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวซึ่งเจตนา ว่าเป็นกรรม.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหตุเกิดของกรรมทั้งหลาย ย่อมมี เพราะความเกิดของผัสสะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความดับแห่งกรรม ย่อมมี เพราะความดับแห่งผัสสะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! มรรคมีองค์ ๘ นั้นเอง เป็นกัมมหนิโรธคามินีปฏิปทา.

พุทธวจน-หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

ฉบับ

๕

แก้ไข

พุทธวจนสถาบัน

ร่วมกันมุ่งมั่นศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่คำของตถาคต

พุทธวจน

ฉบับ ๕ แก่กรรม ?

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชน
เป็นธรรมทาน

ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้

ในการจะจัดทำหรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ
เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล ให้ขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร
และปรึกษาด้านข้อมูลในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด
ติดต่อได้ที่

มูลนิธิพุทธโมฆณ์ โทรศัพท์ ๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐-๙๔

มูลนิธิพุทธวจน โทรศัพท์ ๐๘ ๑๔๕๗ ๒๓๕๒

คุณศรชา โทรศัพท์ ๐๘ ๑๕๑๓ ๑๖๑๑

คุณอารีวรรณ โทรศัพท์ ๐๘ ๕๐๕๘ ๖๘๘๘

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๓

ศิลปกรรม ปริญญา ปฐวินทรานนท์, วิษุ เสริมสวัสดิ์ศรี,
ณรงค์เดช เจริญपालะ

จัดทำโดย มูลนิธิพุทธโมฆณ์
(เว็บไซต์ www.buddhakos.org)

มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์ เลขที่ ๒๙/๓ หมู่ที่ ๗ ตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๕๐
โทรศัพท์ /โทรสาร ๐ ๒๕๔๙ ๒๑๗๕ เว็บไซต์ : www.buddhakos.org

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตรวบรวมงานจากหนังสือชุดจากพระโอษฐ์ ทั้ง ๕ เล่ม

เรียน คุณเมตตา พานิช
ประธานคณะกรรมการธรรมทานมูลนิธิ

เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและปฏิบัติของพุทธบริษัท มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์ประสงค์จะขออนุญาตรวบรวม
และใช้เนื้อหารวมทั้งสำนวนการแปลพุทธวจนในหนังสือ ชุดจากพระโอษฐ์ ทั้ง ๕ เล่ม ซึ่งแปลและเรียบเรียงโดย
ท่านพุทธทาสภิกขุในนามกองตำราคณะธรรมทาน คือ

๑. พุทธประวัติจากพระโอษฐ์	๒. ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์
๓. อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคต้น	๔. อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคปลาย
๕. ปฏิจจสมุปบาทจากพระโอษฐ์	

ซึ่งมูลนิธิพุทธโฆษาจารย์ได้นำมาจำแนกจัดกลุ่มหมวดธรรมเป็นหนังสือชื่อ "พุทธวจน แก่กรรม"

เพื่อประโยชน์แก่พุทธบริษัท โดยจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน

อนึ่ง มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์ขอมอบหนังสือที่ขอจัดพิมพ์นี้แก่ธรรมทานมูลนิธิจำนวน ๑๐๐ เล่ม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

อนุญาตให้จัดทำและพิมพ์เผยแพร่
เป็นธรรมทานได้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายทวีศักดิ์ หิรัญรักษ์)
ประธานมูลนิธิพุทธโฆษาจารย์

อักษรย่อ

เพื่อความสะดวกแก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจเรื่องอักษรย่อ

ที่ใช้หมายแทนชื่อคัมภีร์ ซึ่งมีอยู่โดยมาก

มหาวิ. วิ.	มหาวิภังค์	วินัยปิฎก.
ภิกขุณี. วิ.	ภิกขุณีวิภังค์	วินัยปิฎก.
มหา. วิ.	มหาวรรค	วินัยปิฎก.
จุลล. วิ.	จุลวรรค	วินัยปิฎก.
ปริวาร. วิ.	ปริวารวรรค	วินัยปิฎก.
สี. ที.	สีลขันธวรรค	ทีฆนิกาย.
มหา. ที.	มหาวรรค	ทีฆนิกาย.
ปา. ที.	ปาฎิกวรรค	ทีฆนิกาย.
มฺ. ม.	มุลปฺณณาสกั	มัชฌิมนิกาย.
ม. ม.	มัชฌิมปฺณณาสกั	มัชฌิมนิกาย.
อุปริ. ม.	อุปริปฺณณาสกั	มัชฌิมนิกาย.
สคาถ. สั.	สคาถวรรค	สังยุตตนิกาย.
นิทาน. สั.	นิทานวรรค	สังยุตตนิกาย.
ขนฺธ. สั.	ขันธวารวรรค	สังยุตตนิกาย.
สพา. สั.	สพายตนวรรค	สังยุตตนิกาย.
มหาวาร. สั.	มหาวารวรรค	สังยุตตนิกาย.
เอก. อั.	เอกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ทุก. อั.	ทุกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ติก. อั.	ติคนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
จตุกก. อั.	จตุกกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.

ปญจก. อ.	ปัญจกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
ฉกุก. อ.	ฉกุกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
สตตก. อ.	สตตกนิบาต	อังกุตตรนิกาย
อฏฐก. อ.	อฏฐกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
นวก. อ.	นวกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
ทสก. อ.	ทสกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
เอกาทสก. อ.	เอกาทสกนิบาต	อังกุตตรนิกาย.
ขุ. ขุ.	ขุททกปาฐะ	ขุททกนิกาย.
ธ. ขุ.	ธรรมบท	ขุททกนิกาย.
อุ. ขุ.	อุทาน	ขุททกนิกาย.
อิติวุ. ขุ.	อิติวุตตกะ	ขุททกนิกาย.
สุตต. ขุ.	สุตตนิบาต	ขุททกนิกาย.
วิมาน. ขุ.	วิมานวัตถุ	ขุททกนิกาย.
เปต. ขุ.	เปตวัตถุ	ขุททกนิกาย.
เถร. ขุ.	เถรคาถา	ขุททกนิกาย.
เถรี. ขุ.	เถรีคาถา	ขุททกนิกาย.
ชา. ขุ.	ชาดก	ขุททกนิกาย.
มหานิ. ขุ.	มหานิทเทศ	ขุททกนิกาย.
จุพนิ. ขุ.	จุพนิทเทศ	ขุททกนิกาย.
ปฏิสม. ขุ.	ปฏิสัมภิตามรรค	ขุททกนิกาย.
อปท. ขุ.	อปทาน	ขุททกนิกาย.
พุทฺธว. ขุ.	พุทฺธวงศ์	ขุททกนิกาย.
จริยา. ขุ.	จริยาปิฎก	ขุททกนิกาย

ตัวอย่าง : ๑๔/๑๗๑/๒๔๕ ให้อ่านว่า
ไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ เล่ม ๑๔ หน้า ๑๗๑ ข้อที่ ๒๔๕

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนา ในกุศลเจตนาครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สร้างเหตุปัจจัยอันเป็นไปเพื่อความเจริญ และความมีอายุยืนยาวแห่งพุทธวจน ด้วยการสืบสายถ่ายทอดคำสอนที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์เอง ในส่วนของเรื่องกรรมกับความเข้าใจที่ถูกต้อง สมดังพุทธประสงค์ ที่ต้องการให้มีผู้นำคำสอนของพระองค์ไปศึกษาประพฤติปฏิบัติ เพ่งพิสูจน์ข้ออรรถข้อธรรม เพื่อให้เห็นแจ้งเป็นปัจจัยจัดตั้งและขยันในการถ่ายทอดบอกสอนกันรุ่นต่อรุ่น สืบ ๆ กันไป

ด้วยเหตุที่ได้กระทำมาแล้วนี้ ขอจงเป็นพลปัจจัยให้ผู้มีส่วนร่วมในการทำหนังสือและผู้ที่ได้อ่าน ได้ศึกษาพึงได้ดวงตาเห็นธรรม สำเร็จผลยังพระนิพพาน สมดังความปรารถนาที่ได้สร้างมาอย่างดีแล้วด้วยเทอญ.

ขออนุโมทนา
ภิกขุชัคคิภทฺธิ์ โสตุถิมโโล

คำนำ

ในครั้งพุทธกาล มีภิกษุอธิบายเกี่ยวกับวิญญาณว่า
วิญญาณ คือสภาพที่รับรู้อารมณ์ต่างๆ ได้ สื่อสารพูดคุยได้
เป็นผู้รับผลของกรรมดีกรรมชั่ว เป็นผู้ที่แล่นไป ท่องเที่ยวไป

พระพุทธเจ้าทรงเรียกภิกษุรูปนั้นมาสอบทันที
เมื่อได้ความตรงกันกับที่ถูกต้องแล้ว ทรงดำหนิโดยการ
เรียกภิกษุรูปนี้ว่า “โมฆะบุรุษ” ซึ่งแปลตามความหมายว่า
บุคคลอันเปล่า ไร้ประโยชน์ เป็นโมฆะ มีไว้ก็เท่ากับไม่มี
จากนั้น ทรงพยากรณ์ว่า การพูดผิดไปจากคำของตถาคต
เช่นนี้ จะทำให้ประสบบาปมิใช่บุญเป็นอันมาก

คงไม่ใช่เรื่องยากเกินไปนัก ที่จะทำความเข้าใจว่า
วิญญาณ โดยนัยของชั้นห้านั้น ไม่ใช่ตัวสัตว์ ไม่ใช่บุคคล
เป็นแต่เพียงสิ่งที่มีกิริยารู้ได้ และเป็นปฏิเจตสมุปปันธรรม
คืออาศัยเหตุปัจจัยในการเกิดขึ้นมีอยู่ ส่วนสัตว์ บุคคลผู้
ทำกรรม รับกรรมนั้น คือชั้นห้าอันประกอบด้วยอุปาทาน
ปรุงแต่งเสร็จไปแล้ว ว่าเป็นนี้ๆ เป็นนั้นๆ

คำถามก็คือ บุคคลประเภทไหนที่สนใจกรรม
วิบากกรรมในชั้นห้า (อันไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เป็นเรา ไม่ใช่ตัวตน
ของเรา) นี่

คำตอบก็คือ บุคคลที่ยังมีความเห็นในวิญญาณ
ว่าคือผู้รับรู้ ผู้กระทำ ผู้รับผลของกรรม คือผู้ท่องเที่ยว
เวียนว้ายไป โดยนัยลักษณะเดียวกับภิกษุรูปนั้น ในครั้ง
พุทธกาล

คำถามอาจมีขึ้นอีกว่า จะมีบ้างไหมบางคน ที่ไม่สนใจ
ไม่แยแส ไม่อยากรู้ ในเรื่องของกรรม และวิบากของกรรม
ในแง่มุมต่างๆ ภายใต้ความเห็นที่เข้าใจตัวตนในอุปาทานชั้นธ
ไม่สนใจ การที่มีที่เป็นแล้วนี้ ว่าเกิดจากกรรมนี้ๆ ในภพโน้นๆ
ไม่แยแส แก่กรรมในภพโน้นๆ ที่ส่งผลอยู่ที่นี่ ด้วยกรรมนั้นๆ
ไม่อยากรู้ ว่าทำกรรมแบบนั้นๆ แล้วจะได้รับผลแบบไหนๆ

คำตอบฟังมีว่า ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ (ทิฏฐิสัมปันนะ)
มีอยู่คือเข้าสู่แล้วในสัมมัตตนิยาม เข้าสู่แล้วในระบบที่ถูกต้อง
เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งกระแส (โสตะ) คือทางอันเป็นอริยะ

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ ของผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ นั่นคือ
ยึดมั่นความตามเห็นชั้นธในส่วนอดีต (ปุพพัตถานุทิฏฐิ)
และยึดมั่นความตามเห็นชั้นธส่วนอนาคต (อปปรัตถานุทิฏฐิ)
พระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่า ผู้ที่ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิแล้วนี้ จะมี
ความรู้เข้าใจอันพิเศษเฉพาะ ซึ่งหาไม่ได้ในปุถุชนทั่วไป
ทุกข์ จะค่อยๆ ดับไป ในทุกๆ ก้าวบนหนทาง และเป็นผู้ที่
จะไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา มีสัมโพธิเป็นเบื้องหน้าที่สุด

สังคัมพุทธในวันนี้ แม้จะยังมีความเจริญในระบบธรรมวินัยอยู่ก็ตาม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ายังมีบุคคลในข่าย “โมฆะบุรุษ” ดังครั้งพุทธกาลนั้น

โมฆะบุรุษนี้ คือผู้ที่ขับเคลื่อนการกระทำต่างๆ ที่ออกนอกแนวทางของอริยมรรคมีองค์ ๘ ไปเรื่อยๆ และนำพาโลกไป ด้วยระบบคิดที่ปรารถนาจะหาโดยความเป็นตนทั้งหมดนี้ทำขึ้นภายใต้การอ้างถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า

เราอาจเคยได้ยิน การอ้างถึงพระธรรมคำสอนในส่วนของศีลธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของข้อปฏิบัติที่ไม่เบียดเบียน อันนำมาซึ่งวิบากอันดีต่อตนเองและหมู่สัตว์ทั้งหลายโดยรวม อีกทั้ง ยังเป็นเหตุให้ได้บังเกิดในภพที่เต็มไปด้วยสุขเวทนาธรรมะ ในแง่มุมระดับศีลธรรมนี้ ได้ถูกเข้าใจไปว่าเป็นเพียงเครื่องมือให้ได้มาซึ่งความสุขมีประมาณต่างๆ อันเป็นผลจากการกระทำที่ดีนั้น และเพื่อให้มีภพต่อๆ ไปที่ดีเท่านั้น

ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ต่อระบบศีลธรรมนี้ เกิดจากการไม่รู้แจ้งแทงตลอดด้วยดีด้วยทฤษฎี ในพุทธวจนเรื่องทาน ศีล สวรรค์ เป็นเพียงส่วนหนึ่ง ในอนุปุพพิกา ๕ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงใช้แสดงต่อมราวาส ผู้ที่ยังมีจิตจมอยู่ในความสุขแบบโลกๆ ยังไม่พร้อมที่จะเข้าถึงอริยสัจได้ทันที ทานกถา คือ การให้ การสละ สีสกถา คือ ระบบศีลธรรม

ลัทธิคฤหา คือ สุขแบบสวรรค์ กามาทีนวกถา คือ โทษแห่งกาม และ เนกขัมมานิสังสกา คือ อาณิสสแห่งการออกจากกาม เมื่อผู้ฟัง มีจิตอ่อนโยน ปลอดภัย นุ่มเบาควรแก่การแล้ว จึงทรงแสดงอริยสัจสี่ อันเป็นจุดประสงค์หลักเพียงอันเดียวของการเทศนาแต่ละครั้ง

สิ่งที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ คือ การตัดทอนคำสอน โดยแยกเน้นเวียนวนอยู่ เฉพาะเรื่องของท่าน ศีล สวรรค์ ยิ่งไปกว่านั้น หากบวกเข้าไปด้วยกับบุคคลที่ยังไม่พ้นการดำรงชีพด้วยมิจฉาอาชีวะแบบของสมณะ คือ เลี้ยงชีพด้วยการทำนาย การดูหมอ ดูฤกษ์ และอื่นๆ ทั้งหลายทั้งปวง ที่รวมเรียกว่าตริจนาวิชา ทั้งหมดนี้จึงเป็นเสมือนขบวนการที่ผันแปรธรรมวินัย ให้กลายเป็นลัทธิใหม่อะไรสักอย่างที่ไม่ใช่พุทธ แต่อ้างความเป็นพุทธ แล้วนำพาผู้คนที่หลงทางอยู่แล้ว ให้ยิ่งผูกติด พันเกี่ยวอยู่แต่ในภพ

หนังสือ พุทธวจน ฉบับ แก่กรรม โดยพระตถาคต นี้คือการรวมหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้เกี่ยวกับกรรม โดยผู้ศึกษาจะสังเกตเห็นได้ทันทีคือ ความรู้ในเรื่องกรรม ว่ากรรม เป็นสิ่งที่บุคคลพึงทราบทั้งหมด ๖ แก่มุมด้วยกันเท่านั้น เป็นความรู้ที่จะนำไปสู่การหลุดพ้นจากระบบแห่งกรรมที่หมุ่สัตว์ติดข้องอยู่มานานนับนี้

อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ หนทางให้ถึงความดับแห่งกรรม
โดยตัวของอริยมรรคเอง มีแล้ว ซึ่งการสร้างวิบากอันเป็นเลิศ
มีพร้อมแล้วซึ่งอานิสงส์คือการนำไปสู่การสลัดคืนอุปาทานชั้น
นั้นคือ การกระทำความกรรม เพื่อให้ระบบกรรมทั้งหมดทั้งปวงนั้น
กลายเป็นโมฆะโดยสิ้นเชิง

คณะผู้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ขอนอบน้อมสักการะ
ต่อ ตถาคต ผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ
และ ภิกษุสาวกในธรรมวินัยนี้
ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล จนถึงยุคปัจจุบัน
ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสืบทอดพุทธวจน
คือ ธรรม และวินัย ที่ทรงประกาศไว้ บริสุทธิ์บริบูรณ์ดีแล้ว

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง

สารบัญ

สิ่งที่ต้องรู้เกี่ยวกับ “กรรม”	๑
๑. รายละเอียดที่บุคคลควรทราบเกี่ยวกับเรื่องกรรม	๒
๒. ว่าด้วยเหตุเกิดของกรรม ๓ อย่าง	๖
๓. ว่าด้วยเหตุเกิดของกรรม ๓ อย่าง (อีกนัย)	๙
๔. สิ่งที่ไม่ควรคิด	๑๓
ประเภทของกรรม	๑๕
๕. แบ่งตามการกระทำและผลที่ได้รับ	๑๖
๖. อะไรคือกรรมเก่าและกรรมใหม่	๒๑
๗. กายนี้ เป็น “กรรมเก่า”	๒๔
๘. การทำกรรมทางใดมีโทษมากที่สุด	๒๖
หลักการพิจารณาว่ากรรมชนิดนั้นควรทำหรือไม่	๓๑
๙. เมื่อจะกระทำ	๓๒
๑๐. เมื่อกระทำอยู่	๓๓
๑๑. เมื่อกระทำแล้ว	๓๔
ข้อควรทราบ	๓๗
เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องกรรม	
๑๒. การพยากรณ์บุคคลอื่น ทำได้หรือไม่	๓๘
๑๓. ทุกข์เกิดเพราะมีเหตุปัจจัย	๓๙
๑๔. ทาง ๒ สายที่ไม่ควรเดิน	๔๑
๑๕. บาปกรรมเก่า ไม่อาจลืมนได้ด้วยการทรมานตนเอง	๔๓
๑๖. สุข-ทุกข์ ที่ได้รับไม่ใช่ผลของกรรมเก่าอย่างเดียว	๔๗

ลัทธิความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับกรรม ๓ แบบ ๕๙

- ๑๗. ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์ เกิดจากกรรมเก่าอย่างเดียว ๖๐
- ๑๘. ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์ เกิดจากเทพเจ้าบันดาลให้ ๖๓
- ๑๙. ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดขึ้นเองลอย ๆ ๖๕
- ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย
- ๒๐. เชื่อว่า “กรรม” ไม่มี อันตรายอย่างยิ่ง ๖๗

ผลของกรรม แบ่งโดยระยะเวลาให้ผลของกรรม ๖๙

- ๒๑. ระยะเวลาการให้ผลของกรรม ๗๐

ผลของกรรม แบ่งโดยผลที่ได้รับ ๗๑

- ๒๒. ผู้ฉลาดในเรื่องวิบากแห่งกรรม ๗๒
- ๒๓. เหตุให้ได้ความเป็นผู้มีรูปงาม มีทรัพย์มากและสูงศักดิ์ ๗๔
- ๒๔. ผลของให้ทานแบบต่างๆ ๗๕
- ๒๕. กรรมที่ทำให้ได้รับผลเป็นความไม่ตกต่ำ ๗๗
- ๒๖. เหตุที่ทำให้มนุษย์เกิดมาแตกต่างกัน ๗๙
- ๒๗. บุรพกรรมของการได้ลักษณะ “มหาบุรุษ” ๘๓
- ๒๘. ทำไมคนที่ทำบาปกรรมอย่างเดียวกัน แต่รับวิบากกรรมต่างกัน ๑๐๕
- ๒๙. อานิสงส์ของการรักษาศีล ๑๑๑
- ๓๐. สุกติของผู้มีศีล ๑๑๕
- ๓๑. วิบากของผู้ทุศีล ๑๑๗
- ๓๒. ทุคติของผู้ทุศีล ๑๒๐
- ๓๓. ทำชั่วได้ชั่ว ๑๒๒
- ๓๔. บุคคล ๔ จำพวก ๑๒๔

กรรมที่ทำให้สิ้นกรรม ๑๒๙

๓๕. ข้อปฏิบัติให้ถึงความสิ้นกรรม ๑๓๐
 รายละเอียดของสัมมากัมมันตะ ๑๓๕
 สัมมากัมมันตะโดยปริยายสองอย่าง ๑๓๗
 อาชีพที่ไม่ควรกระทำ ๑๓๙
๓๖. “สิ้นตัณหา ก็ สิ้นกรรม” ๑๔๐
๓๗. การกระทำความที่เป็นไปเพื่อการสิ้นกรรม ๑๔๒
๓๘. จะเกิดในตระกูลใดก็สิ้นกรรมได้ ๑๔๕

เรื่องเกี่ยวกับ “กรรม” ในเชิงปัจจุสมุปบาท ๑๕๑ (การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัยต่อเนื่องกันมา)

๓๙. เหตุเกิดของทุกข์ ๑๕๒
๔๐. ความหมายที่แท้จริงของคำว่า “สัตว์” ๑๕๔
๔๑. ความไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ๑๕๕
๔๒. เหตุเกิดของภพ ๑๕๙
๔๓. เครื่องนำไปสู่ภพ ๑๖๑
๔๔. ปัจจุสมุปบาท ในฐานะเป็นกฎสูงสุดของธรรมชาติ ๑๖๒

หมายเหตุผู้รวบรวม

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ บางส่วนได้ปรับสำนวนต่างจากฉบับหลวง โดยเทียบเคียงจากทุกสำนัก (ฉบับสยามรัฐ, ฉบับหลวง, ฉบับมหามงกุฎฯ, ฉบับมหาจุฬาฯ, ฉบับเฉลิมพระเกียรติ, ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์แห่งประเทศไทยฯ) เพื่อให้สอดคล้องกับบาลีและความเชื่อมโยงของพุทธวจนให้มากที่สุด

สิ่งที่ต้องรู้เกี่ยวกับ “กรรม”

รายละเอียดที่บุคคลควรทราบ เกี่ยวกับเรื่องกรรม

๐๑

- ปาลี ญ.ก. อ. ๒๒/๔๕๘, ๔๖๓-๔๖๔/๓๓๔.

ภิกษุทั้งหลาย !

กรรม	เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ
นิทานสัมภาระแห่งกรรม	เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ
เวมัตตตาแห่งกรรม	เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ
วิบากแห่งกรรม	เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ
กัมมนิโรธ	เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ
กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา	เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ

คำที่เรากล่าวแล้วตั้งนี้นั้น

เราอาศัยอะไรกล่าวเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวซึ่งเจตนาว่าเป็นกรรม
เพราะว่าบุคคลเจตนาแล้ว ย่อมกระทำซึ่งกรรมด้วยกาย
ด้วยวาจา ด้วยใจ.

ภิกษุทั้งหลาย ! นิทานสัมภาระ (เหตุเป็นแดนเกิดพร้อม) แห่งกรรมทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! นิทานสัมภาระแห่งกรรมทั้งหลาย คือ ผัสสะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! เวมัตตตา (ความมีประมาณต่างๆ) แห่งกรรมทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมที่ทำสัตว์ให้เสวยเวทนาในนรก มีอยู่ กรรมที่ทำสัตว์ให้เสวยเวทนาในกำเนิดเดรัจฉาน มีอยู่ กรรมที่ทำสัตว์ให้เสวยเวทนาในเปรตวิสัย มีอยู่ กรรมที่ทำสัตว์ให้เสวยเวทนาในมนุษย์โลก มีอยู่ กรรมที่ทำสัตว์ให้เสวยเวทนาในเทวโลก มีอยู่. ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรากล่าวว่า เวมัตตตาแห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! วิบาก (ผลแห่งการกระทำ) แห่งกรรมทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าววิบากแห่งกรรมทั้งหลายว่ามีอยู่ ๓ อย่าง คือ วิบากในทิวฐธรรม (คือทันควัน) หรือว่า วิบากในอุปัชชะ (คือในเวลาต่อมา) หรือว่า วิบากในอปรปรียายะ (คือในเวลาต่อมาอีก). ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรากล่าวว่า วิบากแห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! กัมมนิโรธ (ความดับไม่เหลือแห่งกรรม) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ความดับแห่งกรรมทั้งหลายย่อมมีเพราะความดับแห่งผัสสะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งกรรม) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยอัฏฐังคิกมรรค (อริยมรรคมีองค์แปด) นั้นแน่นอน คือ กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ

สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ)

สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)

สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ)

สัมมากัมมันตะ (การทำงานชอบ)

สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ)

สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ)

สัมมาสติ (ความระลึกชอบ)

สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ).

ภิกษุทั้งหลาย !

เมื่อใดอริยสาวก ย่อมรู้ชัดซึ่ง กรรม อย่างนี้

รู้ชัดซึ่ง นิทานสัมภาระแห่งกรรม อย่างนี้

รู้ชัดซึ่ง เวมัตตตาแห่งกรรม อย่างนี้

รู้ชัดซึ่ง วิบากแห่งกรรม อย่างนี้

รู้ชัดซึ่ง กัมมนิโรธ อย่างนี้

รู้ชัดซึ่ง กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา อย่างนี้

อริยสาวกนั้น ย่อมรู้ชัดซึ่งพรหมจรรย์นี้ว่า
เป็นเครื่องเจาะแทงกิเลส เป็นที่ดับไม่เหลือแห่งกรรม.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อที่เรากล่าวแล้วว่า

“กรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ

นิทานสัมภาระแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ

เวมัตตตาแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ

วิบากแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ

กัมมนิโรธ เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ

กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ”

ดังนั้น เราอาศัยความข้อนี้อีกแล้ว.

ว่าด้วยเหตุเกิดของกรรม ๓ อย่าง

๐๒

- ปาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๑๗๑/๔๗๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหตุทั้งหลาย ๓ ประการเหล่านี้
มีอยู่ เพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

๓ ประการเหล่าไหนเล่า ?

๓ ประการ คือ

โลภะ (ความโลภ) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้น
แห่งกรรมทั้งหลาย

โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้น
แห่งกรรมทั้งหลาย

โมหะ (ความหลง) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้น
แห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! เปรียบเหมือนเมล็ดพืชทั้งหลาย
ที่ไม่แตกหัก ที่ไม่เน่า ที่ไม่ถูกทำลายด้วยลมและแดด
เลือกเอาแต่เมล็ดดี เก็บงำไว้ดี อันบุคคลหว่านไปแล้ว
ในพื้นที่ซึ่งมีปฏิกกรรมอันกระทำดีแล้วในเนื้อนาดี. อนึ่ง
สายฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล.

ภิกษุทั้งหลาย ! เมล็ดพืชทั้งหลายเหล่านั้น
จะพึงถึงซึ่งความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์โดยแน่นอน ฉันท
ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนี้ก็ฉันทนั้น คือ

กรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยโลภะ เกิดจากโลภะ
มีโลภะเป็นเหตุ มีโลภะเป็นสมุทัย อันใด กรรมอันนั้น
ย่อมให้ผลในขันธทั้งหลาย อันเป็นที่บังเกิดแก่อรรถภาพ
ของบุคคลนั้น. กรรมนั้นให้ผลในอรรถภาพใด เขาย่อม
เสวยวิบากแห่งกรรมนั้นในอรรถภาพนั้นเอง ไม่ว่าจะเป็น
เป็นไปอย่างในทิวฏฐธรรม (คือทันควัน) หรือว่า เป็นไป
อย่างในอุปปีชชะ (คือในเวลาต่อมา) หรือว่า เป็นไปอย่าง
ในอปรปริยาชะ (คือ ในเวลาต่อมาอีก) ก็ตาม.

กรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยโทสะ เกิดจากโทสะ
มีโทสะเป็นเหตุ มีโทสะเป็นสมุทัย อันใด กรรมอันนั้น
ย่อมให้ผลในขันธทั้งหลาย อันเป็นที่บังเกิดแก่อรรถภาพ
ของบุคคลนั้น. กรรมนั้นให้ผลในอรรถภาพใด เขาย่อม
เสวยวิบากแห่งกรรมนั้นในอรรถภาพนั้นเอง ไม่ว่าจะเป็น
เป็นไปอย่างในทิวฏฐธรรม หรือว่า เป็นไปอย่างในอุปปีชชะ
หรือว่า เป็นไปอย่างในอปรปริยาชะ ก็ตาม.

กรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยโมหะ เกิดจากโมหะ มีโมหะเป็นเหตุ มีโมหะเป็นสมุทัย อันใด กรรมอันนั้น ย่อมให้ผลในขันธทั้งหลาย อันเป็นที่บังเกิดแก่อัตตภาพ ของบุคคลนั้น. กรรมนั้นให้ผลในอัตตภาพใด เขาย่อม เสวยวิบากแห่งกรรมนั้นในอัตตภาพนั้นเอง ไม่ว่าจะเป็น ไปอย่างในทิฏฐธรรม หรือว่า เป็นไปอย่างในอุปปีชชะ หรือว่า เป็นไปอย่างในอปรปริยาเย ก็ตาม.

ภิกษุทั้งหลาย! เหตุทั้งหลาย ๓ ประการ เหล่านี้แล เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

ว่าด้วยเหตุเกิดของกรรม ๓ อย่าง (อิกนัย)

๐๓

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๓๓๗/๕๕๒.

ภิกษุทั้งหลาย! เหตุ ๓ ประการนี้ เป็นไป
เพื่อความเกิดขึ้นพร้อมมูลแห่งกรรม.

เหตุ ๓ ประการ คืออะไรบ้างเล่า ? คือ

(๑) ความพอใจ เกิด เพราะปรารถนาธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะ (ความรักใคร่พอใจ) ที่เป็นอดีต

(๒) ความพอใจ เกิด เพราะปรารถนาธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต

(๓) ความพอใจ เกิด เพราะปรารถนาธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน.

ความพอใจเกิดเพราะปรารถนาธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอดีต เป็นอย่างไรเล่า ?

คือบุคคลตรึกตรองไปถึงธรรมอันเป็นฐานแห่ง
ฉันทราคะที่ล่วงไปแล้ว เมื่อตรึกตรองตามไป ความพอใจ
ก็เกิดขึ้น ผู้เกิดความพอใจแล้ว ก็ชื่อว่าอุกักรมเหล่านั้น
ผูกไว้แล้ว เรากล่าวความติดใจนั้น ว่าเป็นสังโยชน์ (เครื่องผูก)

ความพอใจเกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอดีต เป็นอย่างนี้แล.

ความพอใจเกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต เป็นอย่างไรเล่า ?

คือบุคคลตรึกตรองไปถึงธรรม อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่ยังไม่มาถึง เมื่อตรึกตรองตามไป ความพอใจก็เกิดขึ้น ผู้เกิดความพอใจแล้ว ก็ชื่อว่าถูกธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว เรากล่าวความติดใจนั้น ว่าเป็นสังโยชน์ ความพอใจเกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต เป็นอย่างนี้แล.

ความพอใจเกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน เป็นอย่างไรเล่า ?

คือบุคคลตรึกตรองถึงธรรม อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เมื่อตรึกตรองตามไป ความพอใจก็เกิดขึ้น ผู้เกิดความพอใจแล้ว ก็ชื่อว่าถูกธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว เรากล่าวความติดใจนั้น ว่าเป็นสังโยชน์ ความพอใจเกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหตุ ๓ ประการเหล่านี้แล
เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นพร้อมมูลแห่งกรรม.

ภิกษุทั้งหลาย ! (อีกอย่างหนึ่ง) เหตุ ๓ ประการนี้
เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นพร้อมมูลแห่งกรรม.

เหตุ ๓ ประการ คืออะไรบ้างเล่า ? คือ

(๑) ความพอใจ *ไม่เกิด* เพราะปรารภธรรม
ทั้งหลาย อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอดีต

(๒) ความพอใจ *ไม่เกิด* เพราะปรารภธรรม
ทั้งหลายอันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต

(๓) ความพอใจ *ไม่เกิด* เพราะปรารภธรรม
ทั้งหลายอันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน.

ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอดีต เป็นอย่างไร ?

คือบุคคลรู้ชัดซึ่งวิบากอันยืดยาวของธรรม
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่ล่วงไปแล้ว ครั้นรู้ชัดซึ่ง
วิบากอันยืดยาวแล้ว กลับใจเสียจากเรื่องนั้น ครั้นกลับใจ
ได้แล้ว คลายใจออก ก็เห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา
ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย อันเป็นฐาน
แห่งฉันทราคะที่เป็นอดีต เป็นอย่างนี้แล.

ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต เป็นอย่างไรเล่า?

คือบุคคลรู้ชัดซึ่งวิบากอันยืดยาวของธรรม
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่ยังไม่มาถึง ครั้นรู้ชัดซึ่ง
วิบากอันยืดยาวแล้ว กลับใจเสียจากเรื่องนั้น ครั้นกลับใจ
ได้แล้ว คลายใจออก ก็เห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา
ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย อันเป็น
ฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นอนาคต เป็นอย่างนี้แล.

ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน เป็นอย่างไรเล่า?

คือบุคคลรู้ชัดซึ่งวิบากอันยืดยาวของธรรม
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า ครั้นรู้ชัด
ซึ่งวิบากอันยืดยาวแล้ว กลับใจเสียจากเรื่องนั้น ครั้น
กลับใจได้แล้ว คลายใจออก ก็เห็นแจ้งแทงตลอดด้วย
ปัญญา ความพอใจไม่เกิดเพราะปรารภธรรมทั้งหลาย
อันเป็นฐานแห่งฉันทราคะที่เป็นปัจจุบัน เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย! เหตุ ๓ ประการเหล่านี้แล
เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นพร้อมมูลแห่งกรรม.

สิ่งที่ไม่ควรคิด

๐๔

-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๑๐๔/๗๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! อจินไตย ๔ อย่างนี้ไม่ควรคิด
ผู้ที่คิดก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า.

อจินไตย ๔ คืออะไรบ้างเล่า ? คือ

๑. พุทธวิสัยแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะมีส่วนแห่ง
ความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า.

๒. ฌานวิสัยแห่งผู้ได้ฌาน

เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะมีส่วนแห่ง
ความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า.

๓. วิบากแห่งกรรม

เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะมีส่วนแห่ง
ความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า.

๔. โลกจินดา (ความคิดในเรื่องของโลก)

เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะมีส่วนแห่ง
ความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า.

ภิกษุทั้งหลาย !

นี้แล อจินไตย ๔ ไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะมีส่วน
แห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า.

ประเภทของกรรม

แบ่งตามการกระทำและผลที่ได้รับ | ๐๕

- บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๓๒๐-๓๒๑/๒๓๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรม ๔ อย่างเหล่านี้
เรากระทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว
ประกาศให้รู้ทั่วกัน.

กรรม ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมดำ มีวิบากดำ ก็มีอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมขาว มีวิบากขาว ก็มีอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบาก
ทั้งดำทั้งขาว ก็มีอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบาก
ไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม ก็มีอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมดำ มีวิบากดำ เป็น
อย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมทำ
ความปรุ้งแต่งทางกาย อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน
ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางวาจา อันเป็นไปกับด้วยความ
เบียดเบียน ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางใจ อันเป็นไปกับ

ด้วยความเบียดเบียน. ครั้นเขาทำความปรุ้งแต่ง (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลก อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ผัสสะทั้งหลายอันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ย่อมถูกต้องเขาซึ่งเป็นผู้เข้าถึงโลกอันเป็นไปด้วยความเบียดเบียน เขาอันผัสสะที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนถูกต้องแล้ว ย่อมสลายเวทนาที่เป็นไปด้วยความเบียดเบียน อันเป็นทุกข์โดยส่วนเดียว ดังเช่นพวกสัตว์นรก.

ภิกษุทั้งหลาย !

นี้เรียกว่า กรรมดำ มีวิบากดำ.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมขาว มีวิบากขาว เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางกาย อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางวาจา อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางใจ อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน. ครั้นเขาทำความปรุ้งแต่ง (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลก อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ผัสสะทั้งหลายที่ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงโลกอันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน

เขอันผัสสะที่ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนถูกต้องแล้ว
ย่อมเสวยเวทนาที่ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน
อันเป็นสุขโดยส่วนเดียว ดังเช่นพวกเทพสุภิกขุหา.

ภิกษุทั้งหลาย !

นี้เรียกว่า กรรมขาว มีวิบากขาว.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบาก
ทั้งดำทั้งขาว เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมทำ
ความปรุ้งแต่งทางกาย อันเป็นไปกับด้วยความ
เบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง
ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางวาจา อันเป็นไปกับด้วยความ
เบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง
ย่อมทำความปรุ้งแต่งทางใจ อันเป็นไปกับด้วยความ
เบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง.
ครั้นเขาทำความปรุ้งแต่ง (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลก
อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วย
ความเบียดเบียนบ้าง ผัสสะทั้งหลายที่เป็นไปกับด้วย
ความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง

ย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงโลกอันเป็นไปกับด้วยความ
เบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง
เขอันผัสสะที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็น
ไปด้วยความเบียดเบียนบ้างถูกต้องแล้ว ย่อมเสวยเวทนา
ที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วย
ความเบียดเบียนบ้าง อันเป็นเวทนาที่เป็นสุขและทุกข์
เจือกัน ดังเช่นพวกมนุษย์ พวกเทพบางพวก พวกวินิบาต
บางพวก.

ภิกษุทั้งหลาย !

นี้เรียกว่า กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำ
ไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมนั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

คือ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ
(ความดำริชอบ)

สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ) สัมมากัมมันตะ
(การทำการงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ)

สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ) สัมมาสติ
(ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ).

ภิกษุทั้งหลาย !

นี้เรียกว่า กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว
เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล กรรม ๔ อย่าง
ที่เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วประกาศให้รู้ทั่วกัน.

(ในสูตรนี้ ทรงแสดงกรรมไม่ดำไม่ขาว เป็นที่สิ้นกรรมไว้
ด้วยอริยมรรคมีองค์แปด ในสูตรอื่นทรงแสดงไว้ด้วย โพชฌงค์เจ็ด
ก็มี ๒๑/๓๒๒/๒๓๘. แสดงไว้ด้วยเจตนาเป็นเครื่องละกรรมดำ
กรรมขาว และกรรมทั้งดำทั้งขาว ก็มี ๒๑/๓๑๘/๒๓๕.).

อะไรคือกรรมเก่าและกรรมใหม่

๐๖

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๑๖๖/๒๒๗-๒๓๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงซึ่งกรรมทั้งหลาย
ทั้งใหม่และเก่า (นพราณกัมม) กัมมนิโรธ และกัมมนิโรธ-
คามินีปฏิบัติ.

ภิกษุทั้งหลาย !

กรรมเก่า (ปุราณกัมม) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! จักขุ (ตา) โสตะ (หู)
ฆานะ (จมูก) ชิวหา (ลิ้น) กายะ (กาย) มนะ (ใจ)
อันเธอทั้งหลาย พึงเห็นว่าเป็นปุราณกัมม (กรรมเก่า)
อภิสังขตะ (อันปัจจัยปรุงแต่งขึ้น) อภิสัญเจตยิตะ (อันปัจจัย
ทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น) เวทนียะ (มีความรู้สึกต่ออารมณ์ได้).

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรียกว่า กรรมเก่า.

ภิกษุทั้งหลาย !

กรรมใหม่ (นวกัมม) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อที่บุคคลกระทำความ
ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในกาลบัดนี้ อันใด
อันนี้เรียกว่า กรรมใหม่.

ภิกษุทั้งหลาย ! กัมมนิโรธ (ความดับแห่งกรรม)
เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อที่บุคคลถูกต้องวิมุตติ
เพราะความดับแห่งกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อันใด
อันนี้เรียกว่า กัมมนิโรธ.

ภิกษุทั้งหลาย ! กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา
(ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกรรม) เป็นอย่างไรเล่า ?

กัมมนิโรธคามินีปฏิปทานั้น คือ อริยอัฏฐังคิกมรรค
(อริยมรรคมีองค์แปด) นั้นนั่นเอง ได้แก่

สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ
(ความดำริชอบ)

สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ) สัมมากัมมันตะ
(การทำความงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ)

สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ) สัมมาสติ
(ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ).

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรียกว่า กัมมนิโรธคามินี-
ปฏิปทา.

ภิกษุทั้งหลาย ! ด้วยประการดังนี้แล (เป็นอันว่า) กรรมเก่า เราได้แสดงแล้วแก่เธอทั้งหลาย กรรมใหม่ เราก็ได้แสดงแล้ว กัมมนิโรธ เราก็ได้แสดงแล้ว กัมมนิโรธ-คามินีปฏิปทา เราก็ได้แสดงแล้ว.

ภิกษุทั้งหลาย ! กิจใด ที่ศาสดาผู้เอ็นดู แสงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย กิจนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอ.

ภิกษุทั้งหลาย ! นั้นโคนไม้ นั้นเรือนว่าง. พวกเธอจงเพียรเผากิเลส อย่าได้ประมาท อย่าเป็นผู้ที่ต้องร้อนใจ ในภายหลังเลย. นี่แล เป็นวาจาเครื่องพร่ำสอนของเรา แก่เธอทั้งหลาย.

กายนี้ เป็น “กรรมเก่า”

๐๗

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๗๗/๑๔๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! กายนี้ ไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย
และทั้งไม่ใช่ของบุคคลเหล่านี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมเก่า (กาย) นี้ อันเธอ
ทั้งหลายพึงเห็นว่าเป็นสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้น (อภิสงฺขต)
เป็นสิ่งที่ปัจจัยทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น (อภิสมฺมุเจตยิต)
เป็นสิ่งที่มีความรู้สึกต่ออารมณ์ได้ (เวทนีย).

ภิกษุทั้งหลาย ! ในกรณีของกายนั้น อริยสาวก
ผู้ได้สดับแล้ว ย่อมทำไว้ในใจโดยแยบคายเป็นอย่างดี
ซึ่ง ปฏิจฺจสมุปฺบาท นั้นเทียว ดังนี้ว่า “ด้วยอาการอย่างนี้

เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี

เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น

เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี

เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป

ข้อนี้ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ

เพราะมีอวิชชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขารทั้งหลาย

เพราะมีสังขารเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาน

เพราะมีวิญญาณเป็นปัจจัย จึงมีนามรูป
เพราะมีนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสฬายตนะ
เพราะมีสฬายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ
เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา
เพราะมีเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตัณหา
เพราะมีตัณหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน
เพราะมีอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ
เพราะมีภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ
เพราะมีชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะ โสกะปริเทวะ
ทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน
ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี
ด้วยอาการอย่างนี้.

เพราะความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่ง
อวิชชา นั้น นั้นเทียว จึงมีความดับแห่งสังขาร เพราะมี
ความดับแห่งสังขาร จึงมีความดับแห่งวิญญาณ ... ฯลฯ ...
ฯลฯ ... ฯลฯ ... เพราะมีความดับแห่งชาติ นั้นแล ชรามรณะ
โสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย จึงดับสิ้น
ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้”
ดังนี้ แล.

การทำกรรมทางใดมีโทษมากที่สุด

๐๘

- ปาลี ม. ม. ๑๓/๕๔/๖๒.

ทิมตปัสสีนิครนถ์

ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

ท่านพระโคตม ! พระองค์เล่าว่าย่อมบัญญัติทัณทะ
ในการทำบาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรมไว้เท่าไร ?

ทิมตปัสสี ! ตถาคตจะบัญญัติว่ากรรมๆ ดังนี้
เป็นอาจิณ.

ท่านพระโคตม ! ก็พระองค์ย่อมบัญญัติกรรม ในการ
ทำบาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรมไว้เท่าไร ?

ทิมตปัสสี ! เราย่อมบัญญัติกรรม ในการทำ
บาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรมไว้ ๓ ประการ
คือ กายกรรม ๑ วจีกรรม ๑ มโนกรรม ๑.

ท่านพระโคตม ! ก็กายกรรมอย่างหนึ่ง วจีกรรมอย่างหนึ่ง
มโนกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่หรือ ?

ทิมตปัสสี ! กายกรรมอย่างหนึ่ง วจีกรรม
อย่างหนึ่ง มโนกรรมอย่างหนึ่ง.

ท่านพระโคตม ! ก็บรรดากรรมทั้ง ๓ ประการ ที่จำแนกออกแล้วเป็นส่วนละอย่างต่างกัน เหล่านี้ กรรมไหน คือ กายกรรม วจีกรรม หรือมนกรรม ที่พระองค์บัญญัติว่ามีโทษมากกว่าในการทำบาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรม ?

ทิมตปัสสี ! บรรดากรรมทั้ง ๓ ประการ ที่จำแนกออกแล้วเป็นส่วนละอย่างต่างกันเหล่านี้

เราบัญญัติมนกรรมว่ามีโทษมากกว่าในการทำบาปกรรม ในการเป็นไปแห่งบาปกรรม

เราจะบัญญัติกายกรรม วจีกรรม ว่ามีโทษมากเหมือนมนกรรม หามิได้.

ท่านพระโคตม ! พระองค์ตรัสว่ามนกรรมหรือ ?

ทิมตปัสสี ! เรากล่าวว่ามนกรรม.

ท่านพระโคตม ! พระองค์ตรัสว่ามนกรรมหรือ ?

ทิมตปัสสี ! เรากล่าวว่ามนกรรม.

ท่านพระโคตม ! พระองค์ตรัสว่ามนกรรมหรือ ?

ทิมตปัสสี ! เรากล่าวว่ามนกรรม.

ทิมตปัสสันนิครณัให้พระผู้มีพระภาคทรงยืนยัน
ในเรื่องที่ตรัสนี้ถึง ๓ ครั้ง ด้วยประการฉะนี้ แล้วลุกจาก
อาสนะเข้าไปหานิครณันาฏบุตรถึงที่อยู่.

(จากนั้นได้มี อุบาลีคหบดี เข้ามาเพื่อสนทนาในเรื่องนี้
ต่อจากทิมตปัสสันนิครณั โดยยังมีความเห็นว่า กรรมทางกายมีโทษ
มากกว่ากรรมทางใจ และพระผู้มีพระภาคได้ยกอุปมา เพื่อให้เห็น
เปรียบเทียบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้)

คหบดี ! ท่านจะสำคัญความข้อนี้นี้อย่างไร
ในบ้านนาลันทานี้ พึงมีบุรุษคนหนึ่งเงื้อดาบมา เขาพึง
กล่าวอย่างนี้ว่า เราจักทำสัตว์เท่าที่มีอยู่ในบ้านนาลันทานี้
ให้เป็นลานเนื้ออันเดียวกัน ให้เป็นกองเนื้ออันเดียวกัน
โดยขณะหนึ่ง โดยครู่หนึ่ง. คหบดี ! ท่านจะสำคัญความ
ข้อนี้นี้อย่างไร บุรุษนั้นจะสามารถทำสัตว์เท่าที่มีอยู่
ในบ้านนาลันทานี้ ให้เป็นลานเนื้ออันเดียวกัน ให้เป็นก
องเนื้ออันเดียวกัน โดยขณะหนึ่ง โดยครู่หนึ่งได้หรือ ?

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! บุรุษ ๑๐ คนก็ดี ๒๐ คนก็ดี
๓๐ คนก็ดี ๔๐ คนก็ดี ๕๐ คนก็ดี ไม่สามารถจะทำสัตว์เท่าที่มี
อยู่ในบ้านนาลันทานี้ ให้เป็นลานเนื้ออันเดียวกัน ให้เป็นกองเนื้อ
อันเดียวกัน โดยขณะหนึ่ง โดยครู่หนึ่งได้ พระเจ้าข้า บุรุษผู้ต่ำทราม
คนเดียวจะแก่งกาจะไรกันเล่า.

คหบดี ! ท่านจะสำคัญความข้อนี้อย่างไร
สมณะหรือพราหมณ์ผู้มีฤทธิ์ ถึงความเป็นผู้ชำนาญในทางจิต
พึงมาในบ้านนาถันทา นี้ สมณะหรือพราหมณ์นั้น พึงกล่าว
อย่างนี้ว่าเราจักทำบ้านนาถันทา ให้เป็นเถา ด้วยใจคิด
ประทุษร้ายครั้งเดียว. คหบดี ! ท่านจะสำคัญความข้อนั้น
เป็นอย่างไร สมณะหรือพราหมณ์ผู้มีฤทธิ์ ถึงความเป็น
ผู้ชำนาญในทางจิตนั้น จะสามารถทำบ้านนาถันทา
ให้เป็นเถา ด้วยใจคิดประทุษร้ายครั้งเดียวได้หรือไม่หนอ ?

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! บ้านนาถันทา ๑๐ บ้านก็ดี
๒๐ บ้านก็ดี ๓๐ บ้านก็ดี ๔๐ บ้านก็ดี ๕๐ บ้านก็ดี สมณะหรือ
พราหมณ์ผู้มีฤทธิ์ ถึงความเป็นผู้ชำนาญในทางจิตนั้น ยังสามารถ
ทำให้เป็นเถาได้ด้วยใจคิดประทุษร้ายครั้งเดียว แล้วบ้านนาถันทา
ที่ทรุดโทรมหลังเดียวควมอะไรเล่า.

คหบดี ! ท่านจงมนสิการ ครั้นแล้วจงพยากรณ์
คำหลังกับคำก่อนก็ดี คำก่อนกับคำหลังก็ดี ของท่าน
ไม่ต่อกันเลย...

หลักการพิจารณาว่า
กรรมชนิดนั้นควรทำหรือไม่

เมื่อจะกระทำ

๐๙

- ปาลี ม. ม. ๑๓/๑๒๖/๑๒๙.

ราहुล ! เธอใคร่จะทำกรรมใดด้วยกาย พึงพิจารณากรรมนั้นเสียก่อนว่า “กายกรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ” ดังนี้.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกลอยดั่งนั้นไซ้ เธอไม่พึงกระทำกายกรรมชนิดนั้นโดยถ่ายเดียว.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกลอยดั่งนี้ว่า “กายกรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมอันเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก” ดังนี้

ราहुล ! เธอพึงกระทำกายกรรมชนิดนั้น.

เมื่อกระทำอยู่

๑๐

- ปาลี ม. ม. ๑๓/๑๒๖/๑๒๙.

ราहुล ! เมื่อเธอกระทำกรรมใด ด้วยกายอยู่
พึงพิจารณากรรมนั้นว่า “กายกรรมที่เรากำลังกระทำอยู่นี้
เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง
เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล
มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ” ดังนี้.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สีกอยู่ดังนั้นไซ้
เธอพึงเลิกละกายกรรมชนิดนั้นเสีย.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สีกอยู่ดังนี้ว่า
“กายกรรมที่เรากำลังกระทำอยู่นี้ ไม่เป็นไปเพื่อ
เบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง
ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรม
อันเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก” ดังนี้.

ราहुล ! เธอพึงเร่งการกระทำกายกรรมชนิดนั้น.

เมื่อกระทำแล้ว

๑๑

-ปาฐิ ม. ม. ๑๓/๑๒๖/๑๒๙.

ราहुล ! เมื่อกระทำความผิดด้วยกายแล้ว
 พึงพิจารณากรรมนั้นว่า “กายกรรมที่เรากระทำแล้วนี้
 เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง
 เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล
 มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ” ดังนี้.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกลอยดั่งนั้นไซ้
 เธอพึงแสดง พึงเปิดเผย พึงกระทำให้เป็นของหาย
 ซึ่งกายกรรมนั้น ในพระศาสดา หรือในเพื่อนสพรหมจารี
 ผู้เป็นวิญญูชนทั้งหลาย ครั้นแสดง ครั้นเปิดเผย ครั้นกระทำ
 ให้เป็นของหายแล้ว พึงถึงซึ่งความระว่างสังวรต่อไป.

ราहुล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกลอยดั่งนี้ว่า
 “กายกรรมที่เรากระทำแล้วนี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียน
 ตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไป
 เพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมอันเป็นกุศล
 มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก” ดังนี้.

ราहुล ! เธอพึงอยู่ด้วยปิตีและปราโมทย์
ตามศึกษาในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ทั้งกลางวัน และ
กลางคืนเถิด.

(ในส่วนของวจีกรรมและมโนกรรม ก็ทรงตรัสในทำนอง
เดียวกัน).

ข้อควรทราบ
เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดเกี่ยว
กับเรื่องกรรม

การพยากรณ์บุคคลอื่น ทำได้หรือไม่

๑๒

- บาลี ทสก. อ. ๒๔/๑๕๐/๗๕.

อานนท์! ... เพราะกระแสนแห่งธรรมย่อมถูก
ต้องบุคคล ใครเล่าจะพึงรู้เหตุนั้นได้ นอกจากตถาคต.

อานนท์! เพราะเหตุนั้นแหละ เธอทั้งหลาย
อย่าได้เป็นผู้ชอบประมาณในบุคคลและอย่าได้ถือ
ประมาณในบุคคล เพราะผู้ถือประมาณในบุคคลย่อม
ทำลายคุณวิเศษของตน เราหรือผู้ที่เหมือนเราพึงถือ
ประมาณในบุคคลได้.

ทุกข์เกิดเพราะมีเหตุปัจจัย

๑๓

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๔๑/๗๖.

อานนท์! คราวหนึ่งเราอยู่ที่ป่าไผ่ เป็นที่ให้เหยื่อแก่กระแตใกล้กรุงราชคฤห์นั้นแหละ ครั้งนั้น เวลาเช้าเราครองจีวรถือบาตร เพื่อไปบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ คิดขึ้นมาว่า ยังเข้าเกินไปสำหรับการบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ ถ้าไหน เราเข้าไปสู่อารามของปริพาชก ผู้เป็นเตียรถีย์เหล่าอื่นเถิด. เราได้เข้าไปสู่อารามของปริพาชก ผู้เป็นเตียรถีย์เหล่าอื่น กระทำสัมโมทณียกถาแก่กันและกัน นั่งลง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง.

อานนท์! ปริพาชกเหล่านั้น ได้กล่าวกะเราผู้นั่งแล้ว อย่างนี้ว่า

“ท่านโคตมะ! มีสมณพราหมณ์บางพวก ที่กล่าวสอนเรื่องกรรม ย่อมบัญญัติความทุกข์ว่าเป็นสิ่งที่ตนทำเอาด้วยตนเอง มีสมณพราหมณ์อีกบางพวก ที่กล่าวสอนเรื่องกรรม ย่อมบัญญัติความทุกข์ ว่าเป็นสิ่งที่ผู้อื่นทำให้ มีสมณพราหมณ์อีกบางพวก ที่กล่าวสอนเรื่องกรรม ย่อมบัญญัติความทุกข์ว่า ไม่ใช่ทำเองหรือใครทำให้ ก็เกิดขึ้นได้. ในเรื่องนี้ ท่านโคตมะของพวกเรา กล่าวสอนอยู่อย่างไร? และพวกเรากล่าวอยู่อย่างไร? จึงจะเป็นอันกล่าวตามคำที่ท่านโคตมะกล่าวแล้ว ไม่เป็นการกล่าวด้วยคำไม่จริง

แต่เป็นการกล่าวโดยถูกต้อง และสัทธรรมิกบางคนก็กล่าวตาม
จะไม่พลอยกลายเป็นผู้ควรถูกติเตียนไปด้วย ?” ดังนี้.

อานนท์ ! เราได้กล่าวกะปริพาชกทั้งหลาย
เหล่านั้นว่า

ปริพาชกทั้งหลาย !

เรากล่าวว่า ทุกข์ อาศัยเหตุปัจจัย (ของมันเอง
เป็นลำดับ ๆ) เกิดขึ้น.

มันอาศัยเหตุปัจจัยอะไรเล่า ?

อาศัยปัจจัยคือ ผัสสะ.

ผู้กล่าวอย่างนี้แล ชื่อว่ากล่าวตรงตามที่เรากล่าว.

ทาง ๒ สายที่ไม่ควรเดิน

๑๔

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๕๒๘/๑๖๖๔.

ภิกษุทั้งหลาย ! มีสิ่งที่เล่นดังไปสุดโต่ง (อนตา)
อยู่ ๒ อย่าง ที่บรรพชิตไม่ควรข้องแวะด้วย.

สิ่งที่เล่นดังไปสุดโต่งนั้นคืออะไร ?

คือ การประกอบตนพัวพันอยู่ด้วยความใคร่
ในกามทั้งหลาย (กามสุขัลลิกานุโยค) อันเป็นการกระทำ
ที่ยังต่ำ เป็นของชาวบ้าน เป็นของชั้นบุรุษชน ไม่ใช่ของ
พระอริยเจ้า ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

และการประกอบความเพียรในการทรมานตน
ให้ลำบาก (อตตกิลมณานุโยค) อันนำมาซึ่งความทุกข์
ไม่ใช่ของพระอริยเจ้า ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
สองอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลาง
(มัชฌิมาปฏิปทา) ที่ไม่ดังไปหาสิ่งสุดโต่งสองอย่างนั้น
เป็นข้อปฏิบัติที่ตถาคตได้ตรัสรู้เฉพาะแล้ว เป็นข้อปฏิบัติ

ทำให้เกิดจักขุ เป็นข้อปฏิบัติทำให้เกิดญาณ เป็นไป
เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อันยิ่ง เพื่อความตรัสรู้พร้อม
เพื่อนิพพาน.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อปฏิบัติที่เป็นทางสายกลาง
ที่ไม่ถึงไปหาที่สุดโต่งสองอย่างนั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง
นั้นคือ ข้อปฏิบัติอันเป็นหนทางอันประเสริฐ ประกอบอยู่
ด้วยองค์แปดประการ นี้เอง.

แปดประการ คืออะไรเล่า ? คือ

สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ

สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ

สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ.

บาปกรรมเก่า ไม่อาจสิ้นได้ ด้วยการทรมานตนเอง

๑๕

- ปาฬี มุ. ม. ๑๒/๑๘๔/๒๑๙.

มหานาม ! คราวหนึ่ง เราอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ
ใกล้นครราชคฤห์ ครั้งนั้นพวกนิครนถ์เป็นอันมาก
ประพติวัตรเย็นอย่างเดียว งตการนัง อยู่ ณ ที่กาฬสิลา
ข้างภูเขาสิติลิ ต่างประกอบความเพียรแรงกล้าเสวย
เวทนาอันเป็นทุกข์กล้าแข็งแสบเผ็ด. มหานาม ! ครั้งนั้น
เป็นเวลาเย็น เราออกจากที่เรือนแล้ว ไปสู่กาฬสิลา ข้างภูเข
าสิติลิ อันพวกนิครนถ์ประพติวัตรอยู่ ได้กล่าวกะ
พวกนิครนถ์เหล่านั้นว่า

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย !

เพราะอะไรหนอ พวกท่านทั้งหลายจึงประพตีย
เย็น ไม่นั่ง ประกอบความเพียรได้รับเวทนาอันเป็นทุกข์
กล้าแข็งแสบเผ็ด ?” ดังนี้.

มหานาม ! นิครนถ์เหล่านั้นได้กล่าวกะเราว่า

“ท่านผู้มีอายุ! ท่านนิครนถนาฏบุตร เป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวง เห็นสิ่งทั้งปวง ได้ยืนยันญาณทัสสนะของตนเอง โดยไม่มีการยกเว้นว่า เมื่อเราเดินอยู่ ยืนอยู่ หลับอยู่ ตื่นอยู่ ก็ตาม ญาณทัสสนะของเราย่อมปรากฏติดต่อกันไม่ขาดสาย” ดังนี้. ท่านนิครนถนาฏบุตรนั้นกล่าวไว้อย่างนี้ว่า “นิครนถผู้เจริญ! บาปกรรมในกาลก่อนที่ได้ทำไว้ มีอยู่แล พวกท่านจงทำลาย กรรมนั้นให้สิ้นไป ด้วยทุกกริยาอันแสนเผ็ดนี้ อึ่ง เพราะการสำรวม กาย วาจา ใจ ในบัดนี้ ย่อมชื่อว่าไม่ได้กระทำความ อันเป็นบาปอีกต่อไป. เพราะการเผผลาญกรรมเก่าไม่มีเหลือ และเพราะการไม่กระทำความใหม่ กรรมต่อไปก็ขาดสาย เพราะกรรมขาดสาย ก็สิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็สิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็สิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งหมด ก็เหือดแห้งไป ดังนี้. คำสอนของท่านนาฏบุตรนั้นเป็นที่ชอบใจและควรแก่เรา และพวกเราก็เป็นผู้พอใจต่อคำสอนนั้นด้วย” ดังนี้.

มหานาม! เราได้กล่าวคำนี้กะนิครนถเหล่านั้น สืบไปว่า

“ท่านผู้เป็นนิครนถทั้งหลาย! ท่านทั้งหลาย รู้หรือว่า พวกเราทั้งหลาย ได้มีแล้วในกาลก่อน หรือว่ามีได้มี?”.

“ไม่ทราบเลยท่าน!”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย ! ท่านทั้งหลาย
รู้หรือไม่ว่า พวกเราทั้งหลาย ได้ทำกรรมที่เป็นบาปแล้ว
ในกาลก่อนหรือว่าพวกเราไม่ได้ทำแล้ว ?”.

“ไม่ทราบเลยท่าน !”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย ! ท่านทั้งหลาย
รู้หรือไม่ว่า พวกเราทั้งหลาย ได้ทำกรรมที่เป็นบาปอย่างนี้ๆ
ในกาลก่อน ?”.

“ไม่ทราบเลยท่าน !”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย ! ท่านทั้งหลาย
รู้หรือไม่ว่า (ตั้งแต่ทำตบะมา) ทุกข์มีจำนวนเท่านี้ๆ
ได้สิ้นไปแล้ว และจำนวนเท่านี้ๆ จะสิ้นไปอีก หรือว่า
ถ้าทุกข์สิ้นไปอีกจำนวนเท่านี้ ทุกข์ก็จักไม่มีเหลือ ?”.

“ไม่ทราบได้เลยท่าน !”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย ! ท่านทั้งหลาย
รู้หรือไม่ว่า อะไรเป็นการละเสียซึ่งสิ่งอันเป็นอกุศล และ
ทำสิ่งที่เป็นกุศลให้เกิดขึ้นได้ในภพปัจจุบันนี้ ?”.

“ไม่เข้าใจเลยท่าน !”.

มหานาม ! เราได้กล่าวคำนี้ กะนิครนถ์เหล่านั้น
สืบไปว่า

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย ! ดังได้ฟังแล้วว่า
ท่านทั้งหลาย ไม่รู้อยู่ ว่าเราทั้งหลายได้มีแล้วในกาลก่อน
หรือไม่ได้มีแล้วในกาลก่อน ... ฯลฯ... อะไรเป็นการละเสีย
ซึ่งสิ่งอันเป็นอกุศลแล้ว และทำสิ่งที่เป็นกุศลให้เกิดขึ้นได้
ในภพปัจจุบันนี้. ครั้นเมื่อไม่รู้อย่างนี้แล้ว (น่าจะเห็นว่า)
ชนทั้งหลายเหล่าใดในโลก ที่เป็นพวกพรานมีฝ่ามือคร่ำ
ไปด้วยโลหิต มีการทำงานอย่างกักขพะ ภายหลังมาเกิด
เป็นมนุษย์แล้ว ย่อมบรรพชาในพวกนิครนถ์ทั้งหลาย
ละกระมัง ?”.

สุข-ทุกข์ ที่ได้รับ ไม่ใช่ผลของกรรมเก่าอย่างเดียว

๑๖

-บาลี อปปริ. ม. ๑๔/๗/๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวกะพวคนิครนถ์นั้น
ต่อไปอีกอย่างนี้ว่า

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย ! พวกท่านจะ
สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน สมัยใด พวกท่านมี
ความพยายามแรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น
พวกท่านย่อมเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ
อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า แต่สมัยใด พวกท่าน
ไม่มีความพยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียรแรงกล้า
สมัยนั้น พวกท่านย่อมไม่เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า
เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า”.

พวคนิครนถ์รับว่า

“พระโคตมผู้มีอายุ ! สมัยใด พวกข้าพเจ้ามีความพยายาม
แรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พวกข้าพเจ้าย่อมเสวย
เวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า

สมัยใด พวกข้าพเจ้าไม่มีความพยายามแรงกล้า สมัยนั้น พวกข้าพเจ้าย่อมไม่เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย! เท้าที่พูดกันมานี้ เป็นอันว่า สมัยใด พวกท่านมีความพยายามแรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พวกท่านย่อมเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า แต่สมัยใด พวกท่านไม่มีความพยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พวกท่านย่อมไม่เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ไม่เป็นการสมควรแก่ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลายที่จะกล่าวว่า บุคคลเรานี้ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ดี ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในกาลก่อน และว่าเพราะหมดกรรมเก่าด้วยตบะ และเพราะการไม่ทำกรรมใหม่ กระแสแห่งกรรมต่อไปก็ไม่มี เพราะกระแสแห่งกรรมต่อไปไม่มี ก็สิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็สิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงก็สูญสิ้นไป ดังนี้”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย! ถ้าสมัยใด พวกท่านมีความพยายามแรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น เวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความเพียรพยายามนั้นก็ยังตั้งอยู่ แม้เมื่อใด พวกท่านไม่มีความพยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น เวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายาม พังหยุดได้เอง เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกนิครนถ์ผู้มีอายุก็ควรกล่าวได้ว่า บุคคลเรณีย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ดี ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในกาลก่อนและว่าเพราะหมดกรรมเก่าด้วยตบะ และเพราะการไม่ทำกรรมใหม่ กระแสแห่งกรรมต่อไปก็ไม่มี เพราะกระแสแห่งกรรมต่อไปไม่มี ก็สิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็สิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็สิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงก็สูญสิ้นไป ดังนี้”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย ! ก็เพราะเหตุที่ สมัยใด พวกท่านมีความพยายามแรงกล้า มีความเพียรแรงกล้า สมัยนั้น พวกท่านจึงเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า แต่สมัยใด

พวกท่านไม่มีความพยายามแรงกล้า ไม่มีความเพียร
แรงกล้า สมัยนั้น พวกท่านจึงไม่เสวยเวทนาอันเป็น
ทุกข์กล้า เจ็บแสบ อันเกิดแต่ความพยายามแรงกล้า
พวกท่านนั้นเสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ
อันเกิดแต่ความเพียรเองทีเดียว ย่อมเชื่อผิดไป เพราะ
อวิชชา คือความไม่รู้ เพราะความหลงว่าบุคคลเรานี้
ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็น
ทุกข์ก็ดี มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ดี ข้อนั้นทั้งหมดเป็นเพราะ
เหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในกาลก่อน และว่าเพราะ
หมดกรรมเก่าด้วยตบะ และเพราะไม่ทำกรรมใหม่
กระแสแห่งกรรมต่อไปก็ไม่มี เพราะกระแสแห่ง
กรรมต่อไปไม่มี ก็สิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็สิ้นทุกข์
เพราะสิ้นทุกข์ ก็สิ้นเวทนาเพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวง
ก็สูญสิ้นไป ดังนี้”.

ภิกษุทั้งหลาย ! เรามีถ้อยคำและความเห็น
แม้อย่างนี้แล จึงไม่เล็งเห็นการโต้ตอบ ถ้อยคำและ
ความเห็นอันชอบด้วยเหตุอะไรๆ ในพวกนิครนถ์.

ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวกะพวกนิครนถ์นั้น
ต่อไปอีกอย่างนี้ว่า

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย ! พวกท่านจะสำคัญ
ความข้อนั้นเป็นไฉน พวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลในปัจจุบัน ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผล
ในอนาคต ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด”.

พวกนิครนถ์นั้นกล่าวว่า

“ท่านผู้มีอายุ ! ข้อนี้น่ามิได้เลย”.

“และพวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลในอนาคต ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผล
ในปัจจุบัน ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด”.

“ท่านผู้มีอายุ ! ข้อนี้น่ามิได้เลย”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย ! พวกท่านจะสำคัญ
ความข้อนั้นเป็นไฉน พวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลเป็นสุข ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผล
เป็นทุกข์ ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด”.

“ท่านผู้มีอายุ ! ข้อนี้น่ามิได้เลย”.

“และพวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลเป็นทุกข์ ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผล
เป็นสุข ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด”.

“ท่านผู้มีอายุ! ข้อนี้ห้ามได้เลย”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย! พวกท่านจะสำคัญ
ความข้อนั้นเป็นไหน พวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลเสร็จสิ้นแล้ว ขอกรรมนั้นอย่าพึงให้ผล
เสร็จสิ้น ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด”.

“ท่านผู้มีอายุ! ข้อนี้ห้ามได้เลย”.

“และพวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลยังไม่เสร็จสิ้น ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้
ผลเสร็จสิ้น ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด”.

“ท่านผู้มีอายุ! ข้อนี้ห้ามได้เลย”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย! พวกท่านจะสำคัญ
ความข้อนั้นเป็นไหน พวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลมาก ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผลน้อย
ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด”.

“ท่านผู้มีอายุ! ข้อนี้ห้ามได้เลย”.

“และพวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผลน้อย ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผลมาก
ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด”.

“ท่านผู้มีอายุ! ข้อนี้ห้ามมิได้เลย”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย! พวกท่านจะสำคัญ
ความข้อนั้นเป็นไหน พวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของให้ผล ขอกรรมนั้นจงเป็นของอย่าให้ผล
ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด”.

“ท่านผู้มีอายุ! ข้อนี้ห้ามมิได้เลย”.

“และพวกท่านจะพึงปรารถนาได้ดังนี้หรือว่า
กรรมใดเป็นของไม่ให้ผล ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผล
ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด”.

“ท่านผู้มีอายุ! ข้อนี้ห้ามมิได้เลย”.

“ท่านผู้เป็นนิครนถ์ทั้งหลาย! เท้าที่พูดกันมานี้
เป็นอันว่า พวกท่านจะพึงปรารถนาไม่ได้ ดังนี้ว่า กรรมใด
เป็นของให้ผลในปัจจุบัน ขอกรรมนั้นจงเป็นของให้ผล
ในอนาคต ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลในอนาคต ขอกรรมนั้น
จงเป็นของให้ผลในปัจจุบัน ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลเป็นสุข

ขอกกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลเป็นทุกข์ ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลเป็นทุกข์ ขอกกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลเป็นสุข ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลเสร็จสิ้นแล้ว ขอกกรรมนั้นอย่าพึงให้ผลเสร็จ ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลยังไม่เสร็จสิ้น ขอกกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลเสร็จสิ้น ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลมาก ขอกกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลน้อย ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผลน้อย ขอกกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผลมาก ... ว่ากรรมใดเป็นของให้ผล ขอกกรรมนั้นจึงเป็นของอย่าให้ผล ... ว่ากรรมใดเป็นของไม่ให้ผล ขอกกรรมนั้นจึงเป็นของให้ผล ด้วยความพยายามหรือด้วยความเพียรเถิด เมื่อเป็นเช่นนี้ ความพยายามของพวกนิครนถ์ผู้มีอายุก็ไร้ผล ความเพียรก็ไร้ผล”.

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกนิครนถ์มีถ้อยคำ และความเห็นอย่างนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าวตาม ๑๐ ประการอันชอบด้วยเหตุของพวกนิครนถ์ ผู้มีถ้อยคำ และความเห็นอย่างนี้ย่อมถึงฐานะนำตำหนิ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ถ้าหมู่อัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน พวกนิครนถ์ต้องเป็นผู้ทำกรรมชั่วไว้ก่อนแน่ ในบัดนี้ พวกเขาจึงได้เสวยเวทนา

อันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ เห็นปานนี้ ถ้าหมู่มัธยม่อมเสวย
สุขและทุกข์ เพราะเหตุที่อัสสวเนรมิตให้ พวกนิครนถ์ต้องเป็น
ผู้ถูกอัสสวชั้นเลวเนรมิตมาแน่ ในบัดนี้ พวกเขาจึงได้เสวย
เวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ เห็นปานนี้ ถ้าหมู่มัธยม่อม
เสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุที่มีความบังเอิญ พวกนิครนถ์
ต้องเป็นผู้มีความบังเอิญชั่วแน่ ในบัดนี้ พวกเขาจึงได้เสวย
เวทนาอันเป็นทุกข์กล้าเจ็บแสบ เห็นปานนี้ ถ้าหมู่มัธยม่อม
เสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งอภิชาติ พวกนิครนถ์
ต้องเป็นผู้มีอภิชาติเลวแน่ ในบัดนี้ พวกเขาจึงได้เสวย
เวทนาอันเป็นทุกข์กล้า เจ็บแสบ เห็นปานนี้ ถ้าหมู่มัธยม่อม
เสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งความพยายามในปัจจุบัน
พวกนิครนถ์ต้องเป็นผู้มีความพยายามในปัจจุบันเลวแน่
ในบัดนี้ พวกเขาจึงได้เสวยเวทนาอันเป็นทุกข์กล้าเจ็บแสบ
เห็นปานนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ถ้าหมู่มัธยม่อมเสวยสุขและทุกข์
เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน พวกนิครนถ์ต้อง
นำดำหนิ ถ้าหมู่มัธยม่อมไม่ได้เสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุ
แห่งกรรมที่ตนทำไว้ในกาลก่อน พวกนิครนถ์ก็ต้องนำดำหนิ
ถ้าหมู่มัธยม่อมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุที่อัสสวเนรมิตให้

พวกนิครนถ์ต้องนำดำหนิ ถ้าหมุ่สัตว์ไม้ได้เสวยสุขและทุกข์
เพราะเหตุที่อิศวรเนรมิตให้ พวกนิครนถ์ก็ค้ต้องนำดำหนิ
ถ้าหมุ่สัตว์ยอมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุที่มีความบังเอิญ
พวกนิครนถ์ต้องนำดำหนิ ถ้าหมุ่สัตว์ไม้ได้เสวยสุขและทุกข์
เพราะเหตุที่มีความบังเอิญ พวกนิครนถ์ก็ค้ต้องนำดำหนิ
ถ้าหมุ่สัตว์ยอมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งอภิชาติ
พวกนิครนถ์ต้องนำดำหนิ ถ้าหมุ่สัตว์ไม้ได้เสวยสุขและทุกข์
เพราะเหตุแห่งอภิชาติ พวกนิครนถ์ก็ค้ต้องนำดำหนิ ถ้าหมุ่สัตว์
ยอมเสวยสุขและทุกข์ เพราะเหตุแห่งความพยายามในปัจจุบัน
พวกนิครนถ์ต้องนำดำหนิ ถ้าหมุ่สัตว์ไม้ได้เสวยสุขและทุกข์
เพราะเหตุแห่งความพยายามในปัจจุบัน พวกนิครนถ์ก็
ต้องนำดำหนิ.

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกนิครนถ์มีถ้อยคำ และ
ความเห็นอย่างนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าวตาม ๑๐ ประการ
อันชอบด้วยเหตุของพวกนิครนถ์ ผู้มีถ้อยคำและความเห็น
อย่างนี้ ย่อมถึงฐานะนำดำหนิ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความพยายามไร้ผล ความเพียร
ไร้ผล อย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็อย่างไร ความพยายามจึง
จะมีผล ความเพียรจึงจะมีผล.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ไม่เอาทุกข์ทัฬหณตนที่ไม่มีทุกข์ทัฬหณ ๑

ไม่สละความสุขที่เกิดโดยธรรม ๑

ไม่เป็นผู้หมกมุ่นในความสุขนั้น ๑

เธอย่อมทราบชัดอย่างนี้ว่า

ถึงเรานี้จักยังมีเหตุแห่งทุกข์

เมื่อเริ่มตั้งความเพียร วิราคะย่อมมีได้

อนึ่ง ถึงเรานี้จะยังมีเหตุแห่งทุกข์

เมื่อวางเฉย บำเพ็ญอุเบกขาอยู่ วิราคะก็ย่อมมีได้

เธอนั้นจึงเริ่มตั้งความเพียร

และบำเพ็ญอุเบกขาอยู่

ด้วยการทำเช่นนี้

ทุกข์นั้นก็ป็นอันเธอสลัดได้แล้ว.

ภิกษุทั้งหลาย ! อีกประการหนึ่ง ภิกษุพิจารณาเห็น

ดังนี้ว่า

เมื่อเราอยู่ตามสบาย
อกุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมย่อมเสื่อม
แต่เมื่อเราดำรงตนอยู่ในความลำบาก
อกุศลธรรมย่อมเสื่อม กุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง
อย่ากระนั้นเลย

เราพึงดำรงตนอยู่ในความลำบากเถิด
เธอนั้นจึงดำรงตนอยู่ในความลำบาก
เมื่อเธอดำรงตนอยู่ในความลำบากอยู่
อกุศลธรรมย่อมเสื่อม กุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง
สมัยต่อมา

เธอไม่ต้องดำรงตนอยู่ในความลำบากอีก
เพราะเหตุว่า ประโยชน์ที่เธอหวังนั้น
สำเร็จแล้วตามที่เธอประสงค์.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความพยายามมีผล ความเพียร
มีผล แม้อย่างนี้.

ลัทธิความเชื่อผิด ๆ
เกี่ยวกับกรรม ๓ แบบ

ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์ เกิดจากกรรมเก่าอย่างเดียว

๑๗

- ภาลี ติก. อ. ๒๐/๒๒๒/๕๐๑.

ภิกษุทั้งหลาย !

ลัทธิ ๓ ลัทธิเหล่านี้ มีอยู่ เป็นลัทธิซึ่งแม้บัณฑิต
จะพากันไตร่ตรอง จะหยิบขึ้นตรวจสอบ จะหยิบขึ้นวิพากษ์
วิจารณ์อย่างไร แม้จะบิดผันกันมาอย่างไร ก็ชวนให้น้อมไป
เพื่อการไม่ประกอบกรรมที่ต้งามอยู่นั่นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย !

ลัทธิ ๓ ลัทธินั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

๓ ลัทธิคือ

(๑) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและ
ความเห็นว่ “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่ได้รับสุข รับทุกข์
หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะกรรม
ที่ทำไว้แต่ปางก่อน” ดังนี้.

(๒) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและ
ความเห็นว่ “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่ได้รับสุข รับทุกข์

หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะการบันดาล
ของเจ้าเป็นนาย” ดังนี้.

(๓) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและ
ความเห็นว่ “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่ได้รับสุข รับทุกข์
หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น ไม่มีอะไรเป็นเหตุ
เป็นปัจจัยเลย” ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ในบรรดาลัทธิทั้ง ๓ นั้น
สมณพราหมณ์พวกใด มีถ้อยคำและความเห็นว่
“บุคคลได้รับสุข หรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์
เพราะกรรมที่ท้าวไว้แต่ปางก่อนอย่างเดียว” มีอยู่

เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้น แล้วสอบถาม
ความที่เขายังยืนย่นอยู่ดังนั้นแล้ว เรากล่าวกะเขาว่า
“ถ้ากระนั้น คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ... ประพฤติผิด
พรหมจรรย์ ... พวดเท็จ ... พุดคำหยาบ ... พุดยุให้แตกกัน
... พุดเพื่อเจ้า ... มีใจละโมบฟ่งเล้ง ... มีใจพยาบาท
... มีความเห็นวิปริตเหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง (ในเวลานี้)
นั้นก็ต้องเป็นเพราะกรรมที่ท้าวไว้แต่ปางก่อน.

เมื่อมัวแต่ถือเอา
กรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน
มาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว
คนเหล่านั้นก็ไม่มี ความอยากทำ
หรือความพยายามทำในข้อที่ว่า
สิ่งนี้ควรทำ (กรณีขกิจ)
สิ่งนี้ไม่ควรทำ (อกรณีขกิจ) อีกต่อไป.
เมื่อกรณีขกิจและอกรณีขกิจ
ไม่ถูกทำหรือถูกละเว้นให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว
คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครองตนเหล่านั้น
ก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตนว่า
เป็นสมณะอย่างชอบธรรมได้” ดังนี้.

ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์ เกิดจากเทพเจ้าบันดาลให้

๑๘

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๒๒๓/๕๐๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! ในบรรดาลัทธิทั้ง ๓ นั้น
สมณพราหมณ์พวกใดมีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุคคล
ได้รับสุขหรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น
เป็นเพราะอิศวรเนรมิตให้ (อิสฺสรณิมฺมานเหตุติ)” ดังนี้ มีอยู่

เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้น แล้วสอบถาม
ความที่เขายังยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว เรากล่าวกะเขาว่า
“ถ้ากระนั้น (ในบัดนี้) คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ...
ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ... พุดเท็จ ... พุดคำหยาบ ...
พุดยุให้แตกกัน ... พุดเพื่อเจ้า ... มีใจละโมบเพ่งเล็ง ...
มีใจพยาบาท มีความเห็นวิปริตเหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่
นั้นก็ต้องเป็นเพราะการเนรมิตของอิศวรด้วย.

เมื่อมัวแต่ถือเอา

การเนรมิตของอิศวร

มาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว

คนเหล่านั้นก็ไม่มี ความอยากทำ

หรือความพยายามทำในข้อที่ว่า

สิ่งนี้ควรทำ (กรณียก)

สิ่งนี้ไม่ควรทำ (อกรณียก) อีกต่อไป.

เมื่อกรณียกและอกรณียก

ไม่ถูกทำหรือถูกละเว้นให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว

คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครองตนเหล่านั้น

ก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตนว่า

เป็นสมณะอย่างชอบธรรมได้” ดังนี้.

ลัทธิที่เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดขึ้นเองลอย ๆ ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย

๑๙

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๒๒๔/๕๐๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! ในบรรดาลัทธิทั้ง ๓ นั้น
สมณพราหมณ์พวกใด มีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุคคล
ได้รับสุข หรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น
ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยเลย” ดังนี้ มีอยู่

เราเข้าไปหาสมณะพราหมณ์เหล่านั้น แล้วสอบถาม
ความที่เขายังยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว เรากล่าวกะเขาว่า
“ถ้ากระนั้น (ในบัดนี้) คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ...
ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ... พุดเท็จ ... พุดคำหยาบ ...
พุดยุให้แตกกัน ... พุดเพื่อเจ้า ... มีใจละโมบเฟื่องเล็ง ...
มีใจพยาบาท ... มีความเห็นวิปริตเหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่
นั้นก็จะต้องไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยเลยด้วย.

เมื่อมัวแต่ถือเอา

ความไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยเลย

มาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว

คนเหล่านั้นก็ไม่มี ความอยากทำ

หรือความพยายามทำในข้อที่ว่า

สิ่งนี้ควรทำ (กรณียก)

สิ่งนี้ไม่ควรทำ (อกรณียก) อีกต่อไป.

เมื่อกรณียกและอกรณียก

ไม่ถูกทำหรือถูกละเว้นให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว

คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครองตนเหล่านั้น

ก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตนว่า

เป็นสมณะอย่างชอบธรรมได้” ดังนี้.

เชื่อว่า “กรรม” ไม่มี อันตรายอย่างยิ่ง

๒๐

- บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๓๖๙/๕๗๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! ในบรรดาผ้าที่ทอดด้วยสิ่งที่เป็นเส้น ๆ กันแล้ว ผ้าเกสกัมพล (ผ้าทอดด้วยผมคน) นับว่าเป็นผ้าเลวที่สุด. ผ้าเกสกัมพลนี้ เมื่ออากาศหนาว มันก็เย็นจัด เมื่ออากาศร้อน มันก็ร้อนจัด. สีก็ไม่งาม กลิ่นก็เหม็น เนื้อก็กระด้าง ข้อนี้นั่นเป็นฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย ! ในบรรดาลัทธิต่างๆ ของเหล่าปुณฺณสมณะ (สมณะอื่นทั่วไป) แล้ว ลัทธิมักขลิวัต นับว่าเป็นเลวที่สุด ฉะนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! มักขลิโหมมบุรุษนั้น มีถ้อยคำและหลักความเห็น “กรรมไม่มี กิริยาไม่มี ความเพียรไม่มี”

(คือในโลกนี้ อย่าว่าแต่จะมีผลกรรมเลย แม้แต่ตัวกรรมเองก็ไม่มี ทำอะไรเท่ากับไม่ทำ ในส่วนของกิริยาและความเพียร ก็มีน้อยเช่นเดียวกัน).

ภิกษุทั้งหลาย ! แม้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ที่เคยมีแล้วในอดีตกาลนานไกล ท่านเหล่านั้นก็ล้วน

แต่เป็นผู้กล่าวว่า มีกรรม มีกิริยา มีวิริยะ. มักขลิโมฆบุรุษ
ย่อมคัดค้านพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นว่า ไม่มีกรรม
ไม่มีกิริยา ไม่มีวิริยะ ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย! แม้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ทั้งหลาย ที่จักมีมาในอนาคตกาลนานไกลข้างหน้า ท่าน
เหล่านั้นก็ล้วนแต่เป็นผู้กล่าวว่า มีกรรม มีกิริยา มีวิริยะ.
มักขลิโมฆบุรุษ ย่อมคัดค้านพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
เหล่านั้นว่า ไม่มีกรรม ไม่มีกิริยา ไม่มีวิริยะ ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย! ในกาละนี้ แม้เราเองผู้เป็น
อรหันตสัมมาสัมพุทธะก็เป็นผู้กล่าวว่า มีกรรม มีกิริยา
มีวิริยะ. มักขลิโมฆบุรุษ ย่อมคัดค้านเราว่า ไม่มีกรรม
ไม่มีกิริยา ไม่มีวิริยะ ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย! คนเขาวางเครื่องดักปลา ไว้ที่
ปากแม่น้ำ ไม่ใช่เพื่อความเกื้อกูล แต่เพื่อความทุกข์
ความวอดวาย ความฉิบหาย แก่พวกปลาทั้งหลาย ฉันทไ

มักขลิโมฆบุรุษ เกิดขึ้นในโลก เป็นเหมือนกับ
ผู้วางเครื่องดักมนุษย์ไว้ ไม่ใช่เพื่อความเกื้อกูล แต่
เพื่อความทุกข์ ความวอดวาย ความฉิบหาย แก่สัตว์ทั้ง
หลายเป็นอันมาก ฉันทัน.

ผลของกรรม

แบ่งโดยระยะเวลาให้ผลของกรรม

ระยะเวลาการให้ผลของกรรม

๒๑

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๖๕/๓๓๔.

ภิกษุทั้งหลาย ! วิบาก (ผลแห่งการกระทำ)
แห่งกรรมทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าววิบากแห่งกรรม
ทั้งหลายว่ามีอยู่ ๓ อย่าง คือ

- (๑) วิบากในทิฏฐุธรรม (คือทันควัน)
- (๒) วิบากในอุปปีชชะ (คือในเวลาต่อมา)
- (๓) วิบาก ในอปรปริยายะ (คือในเวลาต่อมาอีก).

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรากล่าวว่า วิบากแห่งกรรม
ทั้งหลาย.

ผลของกรรม

แบ่งโดยผลที่ได้รับ

ผู้ฉลาดในเรื่องวิบากแห่งกรรม

๒๒

-บาลี ม. ม. ๑๓/๖๔๔/๗๐๗.

วาเสฏฐะ! ก็ในหมู่มนุษย์ ผู้ใดอาศัยการรักษาโค
เลี้ยงชีวิต ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า ผู้นั้นเป็นชวานา ไม่ใช่พราหมณ์

วาเสฏฐะ! อนึ่ง ในหมู่มนุษย์ ผู้ใดเลี้ยงชีวิตด้วยศิลป
มากอย่าง ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า ผู้นั้นเป็นศิลปิน ไม่ใช่พราหมณ์

วาเสฏฐะ! อนึ่ง ในหมู่มนุษย์ ผู้ใดอาศัยการค้าขาย
เลี้ยงชีวิต ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า ผู้นั้นเป็นพ่อค้า ไม่ใช่พราหมณ์

วาเสฏฐะ! อนึ่ง ในหมู่มนุษย์ ผู้ใดเลี้ยงชีวิตด้วยการ
รับใช้ผู้อื่น ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า ผู้นั้นเป็นคนรับใช้ ไม่ใช่พราหมณ์

วาเสฏฐะ! อนึ่ง ในหมู่มนุษย์ ผู้ใดอาศัยของที่เขาไม่ให้
เลี้ยงชีวิต ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า ผู้นี้เป็นโจร ไม่ใช่พราหมณ์

วาเสฏฐะ! อนึ่ง ในหมู่มนุษย์ ผู้ใดอาศัยศาสตราวุธ
เลี้ยงชีวิต ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า ผู้นั้นเป็นทหาร ไม่ใช่พวกพราหมณ์

วาเสฏฐะ! อนึ่ง ในหมู่มนุษย์ ผู้ใดเลี้ยงชีวิตด้วยการทำงาน
ของบุโรหิต ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า ผู้นั้นเป็นเจ้าหน้าที่การบูชา ไม่ใช่พราหมณ์

วาเสฏฐะ! อนึ่ง ในหมู่มนุษย์ ผู้ใดปกครองบ้านและเมือง
ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า ผู้นี้เป็นพระราชา ไม่ใช่พราหมณ์

และเราก็ไม่เรียกบุคคลผู้เกิดในกำเนิดไหนๆ หรือเกิดจาก
มารดาว่าเป็นพราหมณ์ บุคคลถึงจะเรียกกันว่าท่านผู้เจริญ ผู้นั้น
ก็ยังเป็นผู้มีกิเลสเครื่องกังวลอยู่นั่นเอง

เราเรียก บุคคลผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล ผู้ไม่ยึดมั่นนั้นว่า เป็นพราหมณ์ ผู้ใดแลแต่ตั้งโยชนทั้งปวงได้แล้วไม่สะดุ้ง เราเรียก ผู้นั้นผู้ล่วงกิเลสเครื่องข้อง ไม่ประกอบด้วยสรรพกิเลส ว่าเป็น พราหมณ์...

บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติ (กำเนิด) ก็หาไม่ได้ จะมีใช้พราหมณ์เพราะชาติ (กำเนิด) ก็หาไม่ได้

บุคคลเป็นพราหมณ์ ก็เพราะกรรม ไม่เป็นพราหมณ์ ก็เพราะกรรม

บุคคลเป็นชาวนา ก็เพราะกรรม เป็นคิลปิน ก็เพราะกรรม

บุคคลเป็นพ่อค้า ก็เพราะกรรม เป็นคนรับใช้ ก็เพราะกรรม

บุคคลแม่เป็นโจร ก็เพราะกรรม เป็นนักรบ ก็เพราะกรรม

บุคคลเป็นปุโรหิต ก็เพราะกรรม แม่เป็นพระราชา ก็เพราะกรรม

บัณฑิตทั้งหลายย่อมเห็นซึ่งกรรมนั้น ตามที่เป็นจริง อย่างนี้. ชื่อว่าเป็นผู้เห็นซึ่งปฏิจสุมุปาบท เป็นผู้ฉลาดในเรื่อง วิบากแห่งกรรม.

โลกย่อมเป็นไปตามกรรม หมูสัตว์ย่อมเป็นไปตามกรรม. สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นเครื่องรีดรัด เหมือนลิมสลักขันยัตถด ที่กำลังแล่นไปอยู่.

สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาท แห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรม เป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม จักเป็น ผู้รับผลของกรรมนั้น.

เหตุให้ได้ความเป็นผู้มีรูปงาม มีทรัพย์มากและสูงศักดิ์

๒๓

-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๒๗๘/๑๙๗.

มัลลิกา! มาตุคามบางคนในโลกนี้ไม่เป็นผู้มักโกรธ ไม่มากไปด้วยความคับแค้นใจ ถูกว่าแม่มากก็ไม่ขัดเคือง ไม่ฉุนเฉียว ไม่กระฟัดกระเฟียด ไม่กระด้างกระเดื่อง ไม่แสดงความโกรธ ความขัดเคืองและความไม่พอใจ ให้ปรากฏ เป็นผู้ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ แก่สมณะหรือพราหมณ์และเป็นผู้มีใจ ไมริชยา ย่อมไมริชยา ไม่มั่งร้าย ไม่ผูกใจอิจฉา ในลาภ-สักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชา ของคนอื่น ถ้ามาตุคามนั้นจุติจากอัฐภาพนั้นแล้ว มาสู่ ความเป็นอย่างนี้กลับมาเกิดในชาติใดๆ ย่อมเป็นผู้มีรูปงาม น่าดู น่าชม ประกอบด้วยความเป็นผู้มีผิวพรรณงามยิ่งนัก ทั้งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโอกาสสมบัติมากและสูงศักดิ์.

ผลของให้ทานแบบต่าง ๆ

๒๔

-บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๑๙๒/๑๔๘.

ภิกษุทั้งหลาย! สัปปริสทาน ๕ ประการนี้
๕ ประการอย่างไรเล่า? คือ

๑. ย่อมให้ทานด้วยศรัทธา
๒. ย่อมให้ทานโดยเคารพ
๓. ย่อมให้ทานโดยกาลอันควร
๔. เป็นผู้มั่งคั่งตอนุเคราะห์ให้ทาน
๕. ย่อมให้ทานไม่กระทบตนและไม่กระทบผู้อื่น

ภิกษุทั้งหลาย! สัตบุรุษ

(๑) ครั้นให้ทานด้วยศรัทธาแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคทรัพย์มาก และเป็นผู้มีรูปสวยงาม น่าดูน่าเลื่อมใส ประกอบด้วยผิวพรรณงามยิ่งนัก ในที่ที่ทานนั้นให้ผล.

(๒) ครั้นให้ทานโดยเคารพแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคทรัพย์มาก และเป็นผู้มีบุตรภรรยา ทาส คนใช้หรือคนงาน เป็นผู้เชื่อฟัง เจริญสโตลงสดับคำสั่ง ตั้งใจใคร่รู้ ในที่ที่ทานนั้นให้ผล.

(๓) ครั้นให้ทานโดยกาลอันควรแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคทรัพย์มาก และย่อมเป็นผู้มีความต้องการที่เกิดขึ้นตามกาลบริบูรณ์ ในที่ที่ทานนั้นให้ผล.

(๔) ครั้นเป็นผู้มีจิตอนุเคราะห์ให้ทานแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคทรัพย์มาก และเป็นผู้มีจิตน้อมไปเพื่อบริโภครากคุณ ๕ สูงยิ่งขึ้น ในที่ที่ทานนั้นให้ผล.

(๕) ครั้นให้ทานไม่กระทบตนและไม่กระทบผู้อื่นแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคทรัพย์มาก และย่อมเป็นผู้มีโภคทรัพย์ไม่มีภัยอันตรายมาแต่ที่ไหน ๆ คือ จากไฟ จากน้ำ จากพระราชา จากโจร จากคนไม่เป็นที่รัก หรือจากทายาท ในที่ที่ทานนั้นให้ผล.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้แลสัปปริสทาน ๕ ประการ.

กรรมที่ทำให้ได้รับผลเป็น ความไม่ตกต่ำ

๒๕

-บาลี อิติวุ. พุ. ๒๕/๒๔๐/๒๐๐.

ภิกษุทั้งหลาย ! แต่ชาติที่แล้วมาแต่อดีต
ตถาคตได้เคยเจริญเมตตาทานตลอด ๗ ปี จึงไม่เคย
มาบังเกิดในโลกมนุษย์นี้ ตลอด ๗ สังวัฏฏกัปป์ และ
วิวัฏฏกัปป์. ในระหว่างกาลอันเป็นสังวัฏฏกัปป์นั้น
เราได้บังเกิดในอภิสสรพรหม. ในระหว่างกาลอันเป็น
วิวัฏฏกัปป์นั้น เราก็ได้อยู่พรหมวิมานอันว่างเปล่าแล้ว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ในกัปป์นั้น เราได้เคยเป็น
พรหม ได้เคยเป็นมหาพรหมผู้ยิ่งใหญ่ ไม่มีใครครอบงำได้
เป็นผู้เห็นสิ่งทั้งปวงโดยเด็ดขาด เป็นผู้มียอำนาจสูงสุด.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราได้เคยเป็นสักกะ ผู้เป็น
จอมแห่งเทวดา นับได้ ๓๖ ครั้ง เราได้เคยเป็นราชา
จักรพรรดิผู้ประกอบด้วยธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม
มีแว่นแคว้นจตุรทิศทั้งสี่เป็นที่สุด เป็นผู้ชนะแล้ว
อย่างดี มีชนบทอันบริบูรณ์ประกอบด้วยแก้วเจ็ดประการ
นับด้วยร้อยๆ ครั้ง ทำไมจะต้องกล่าวถึงความเป็นราชา
ตามธรรมดาด้วย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความคิดได้เกิดขึ้นแก่เราว่า
ผลวิบากแห่งกรรมอะไรของเราหนอ ที่ทำให้เราเป็นผู้มีฤทธิ์
มากถึงอย่างนี้ มีอำนาจมากถึงอย่างนี้ ในครั้งนั้นๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความรู้สึกได้เกิดขึ้นแก่เราว่า
ผลวิบากแห่งกรรม ๓ อย่างนี้แล ที่ทำให้เรามีฤทธิ์มาก
ถึงอย่างนี้ มีอำนาจมากถึงอย่างนี้

วิบากแห่งกรรม ๓ อย่าง ในครั้งนั้น คือ

(๑) ผลวิบากแห่งทาน (การให้)

(๒) ผลวิบากแห่งทมะ (การบิบบังคับใจ)

(๓) ผลวิบากแห่งสัญญาณะ (การสำรวมระวัง)

ดังนี้.

เหตุที่ทำให้มนุษย์เกิดมาแตกต่างกัน

๒๖

-บาลี อปวิ. ม. ๑๔/ ๓๗/๖ /๕๗๙.

สุภมาณพ โตทยยุบุตร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า
 “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! อะไรหนอแล เป็นเหตุ
 เป็นปัจจัยให้พวกมนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปราภความเลวและ
 ความประณีต คือ มนุษย์ทั้งหลายย่อมปรากฏมีอายุสั้น มีอายุยืน
 มีโรคมาก มีโรคน้อย มีผิวพรรณทราม มีผิวพรรณงาม มีศักดาน้อย
 มีศักดามาก มีโภคะน้อย มีโภคะมาก เกิดในสกุลต่ำ เกิดในสกุลสูง
 ไร้ปัญญา มีปัญญา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! อะไรหนอแล
 เป็นเหตุ เป็นปัจจัย ให้พวกมนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปราภ
 ความเลวและความประณีต”.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

มาณพ ! สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน
 เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็น
 เผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์
 ให้เลวและประณีตได้.

“ข้าพระองค์ย่อมไม่ทราบเนื้อความโดยพิสดารของอุเทศ
ที่พระโคตมผู้เจริญตรัสโดยย่อมิได้จำแนกเนื้อความโดยพิสดารนี้ได้
ขอพระโคตมผู้เจริญ ! ได้โปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดย
ประการที่ข้าพระองค์จะพึงทราบเนื้อความแห่งอุเทศนี้โดยพิสดาร
ด้วยเถิด”.

มาณพ ! ถ้าอย่างนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี
เราจะกล่าวต่อไป

สุภมาณพ โตทยยบุตร ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า

“ขอบแล้ว พระเจ้าข้า ! ”.

พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง เป็นคน
เหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการประหัตประหาร
ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์มีชีวิต เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย
ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรั่งพร้อม
สมาทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง
จะเป็นคนมีอายุสั้น.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีอายุสั้น
นี้คือ เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงง เป็นคนเหี้ยมโหด
มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการประหัตประหาร ไม่เอ็นดู
ในเหล่าสัตว์มีชีวิต.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม ละปาณาติบาตแล้ว เป็นผู้เว้นขาดจาก
ปาณาติบาต วางอาชญา วางศีลตราได้ มีความละอาย ถึง
ความเอ็นดู อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์และ
ภูตอยู่ เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น
อันเขาให้พร้อมสมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง
จะเป็นคนมีอายุยืน.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีอายุยืนนี้
คือ ละปาณาติบาตแล้ว เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต
วางอาชญา วางศีลตราได้ มีความละอาย ถึงความเอ็นดู
อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์และภูตอยู่.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มิปกติเบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ

หรือก่อนดิน หรือท่อนไม้ หรือคัสตรา เขาตายไป จะเข้าถึง
อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้
พรั่งพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย
ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ
ในภายหลัง จะเป็นคนมีโรคมาก.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อควมมีโรคมากนี้
คือ เป็นผู้มียกติเบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หรือก่อน
ดิน หรือท่อนไม้ หรือคัสตรา.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มียกติไม่เบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ
หรือก่อนดิน หรือท่อนไม้ หรือคัสตรา เขาตายไป จะเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรั่งพร้อม
สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็น
คนมีโรคน้อย.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อควมมีโรคน้อย
นี้ คือ เป็นผู้มียกติไม่เบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หรือ
ก่อนดิน หรือท่อนไม้ หรือคัสตรา.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนมักโกรธ มากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท มาดร้าย ทำความโกรธ ความร้าย และความซึ่งเคียดให้ปรากฏ เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้งพร้อมสมาทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีผิวดุพรรณทราม.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีผิวดุพรรณทรามนี้ คือ เป็นคนมักโกรธ มากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท มาดร้าย ทำความโกรธ ความร้าย และความซึ่งเคียดให้ปรากฏ.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนไม่มักโกรธ ไม่มากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่ามากก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยาบาท ไม่มาดร้าย ไม่ทำความโกรธ ความร้าย และความซึ่งเคียดให้ปรากฏ เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้งพร้อม สมาทานไว้อย่างนี้ หากตายไป

ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนน่าเลื่อมใส.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้ที่น่าเลื่อมใสนี้ คือ เป็นคนไม่มักโกรธ ไม่มากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่ามากก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยาบาท ไม่มาดร้าย ไม่ทำความโกรธ ความร้าย ความซึ่งเคียดให้ปรากฏ.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม มีใจริษยา ย่อมริษยา มุ่งร้าย ผูกใจอิจฉา ในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุคติวินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม สมาทานไว้อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลังจะเป็นคนมีศักดาน้อย.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีศักดาน้อยนี้ คือ มีใจริษยา ย่อมริษยา มุ่งร้าย ผูกใจอิจฉา ในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มีใจไมริษยา ย่อมไมริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่ผูกใจเจ็บในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้ พรั่งพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีศักตมาก.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีศักตมากนี้ คือ มีใจไมริษยา ย่อมไมริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่ผูกใจเจ็บในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมไม่เป็นผู้ให้ ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟแก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาตายไป จะเข้าถึงอภัย ทุกติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรั่งพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงอภัย ทุกติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลังจะเป็นคนมีโศคน้อย.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีโรคะน้อยนี้ คือ ไม่ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีป โคมไฟ แก่สมณะหรือพราหมณ์.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ แก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็น คนมีโรคะมาก.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีโรคะมากนี้ คือ ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ แก่สมณะหรือพราหมณ์.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนกระด้างเย่อหยิ่ง ย่อมไม่กราบไหว้ คนที่ควรกราบไหว้ ไม่ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ไม่ให้อาสนะ

แก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ไม่ให้ทางแก่คนที่สมควรแก่ทาง ไม่สักการะคนที่ควรสักการะ ไม่เคารพคนที่ควรเคารพ ไม่นับถือคนที่ควรนับถือ ไม่บูชาคนที่ควรบูชา เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อม พร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนเกิดในสกุลต่ำ.

माणพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความเกิด ในสกุลต่ำนี้ คือ เป็นคนกระด้าง เย่อหยิ่ง ย่อมไม่ กราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ไม่ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ไม่ให้อาสนะ แก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ไม่ให้ทางแก่ คนที่สมควรแก่ทาง ไม่สักการะคนที่ควรสักการะ ไม่เคารพคนที่ควรเคารพ ไม่นับถือคนที่ควรนับถือ ไม่บูชาคนที่ควรบูชา.

माणพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี ก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง ย่อม กราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ให้ อาสนะแก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ให้ทางแก่คนที่สมควร

แก่ทาง สักการะคนที่ควรสักการะ เคารพคนที่ควรเคารพ
นับถือคนที่ควรนับถือ บุชาคนที่ควรบูชา เขาตายไป
จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้
พรังพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง
จะเป็นคนเกิดในสกุลสูง.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความเกิด
ในสกุลสูงนี้ คือ เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง ย่อม
กราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ให้อาสนะ
แก่คนที่สมควรแก่อาสนะ ให้ทางแก่คนที่สมควรแก่ทาง
สักการะคนที่ควรสักการะ เคารพคนที่ควรเคารพ นับถือ
คนที่ควรนับถือ บุชาคนที่ควรบูชา.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมไม่เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือ
พราหมณ์แล้วสอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล
อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ
อะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เกื้อกูล เพื่อความทุกข์
สิ้นกาลนาน หรือว่าอะไรเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์

แก้กฏเพื่อความสุขสันกาลนานเขาตายไปจะเข้าถึงอบาย
ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม
สมาทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง
จะเป็นคนมีปัญญาธรรม.

มาณพ ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีปัญญา
ธรรมนี้ คือ ไม่เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้ว
สอบถามว่าอะไร เป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ
อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำ
ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่แก้กฏ เพื่อความทุกขสันกาลนาน
หรือว่า อะไรเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก้กฏ
เพื่อความสุขสันกาลนาน.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี
ก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์
แล้วสอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ
อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำ
ย่อมเป็นไปเพื่อไม่แก้กฏ เพื่อความทุกขสันกาลนาน หรือว่า
อะไรเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก้กฏ เพื่อความสุข

สิ้นกาลนาน เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อม สมาทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีปัญญามาก.

มาณพ! ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีปัญญามากนี้ คือ เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้ว สอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เกื้อกูล เพื่อความทุกข์สิ้นกาลนาน หรือว่า อะไรเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน.

มาณพ! ด้วยประการฉะนี้แล ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีอายุสั้น ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีอายุสั้น ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีอายุยืน ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีอายุยืน ปฏิปทาเป็นไปเพื่อความมีโรครมาก ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีโรครมาก ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีโรคน้อย ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีโรคน้อย ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีฉวีพรรณทราม ย่อมนำเข้าไปสู่

ความเป็นคนมีผิวพรรณทราม ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความ
ผู้นำเลื่อมใส ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนนำเลื่อมใส
ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีศักดาน้อย ย่อมนำเข้าไปสู่ความ
เป็นคนมีศักดาน้อย ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีศักดามาก
ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีศักดามาก ปฏิปทาที่เป็นไป
เพื่อความมีโภคะน้อย ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีโภคะน้อย
ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีโภคะมาก ย่อมนำเข้าไปสู่
ความเป็นคนมีโภคะมาก ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความเกิด
ในสกุลต่ำ ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนเกิดในสกุลต่ำ
ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความเกิดในสกุลสูง ย่อมนำเข้าไปสู่
ความเป็นคนเกิดในสกุลสูง ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความ
มีปัญญาทราม ย่อมนำเข้าไปสู่ความเป็นคนมีปัญญาทราม
ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีปัญญามาก ย่อมนำเข้าไปสู่
ความเป็นคนมีปัญญามาก.

มาณพ! สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นของตน
เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็น
เผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์
ให้เลวและประณีต.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้

สุภมาณพ โตทยยุบุตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“แจ่มแจ้งแล้ว พระเจ้าข้า! แจ่มแจ้งแล้ว พระเจ้าข้า!

พระโคตมผู้เจริญทรงประกาศธรรมโดยปริยายมิใช่น้อย เปรียบเหมือนนายของที่คว่ำหรือเปิดของที่ปิด หรือบอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่าผู้มีตาดีจักเห็นรูปได้ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ. ขอพระโคตมผู้เจริญ! จงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป”.

บุรพกรรมของการได้ลักษณะ “มหาบุรุษ”

๒๗

-บาลี ปว. ที. ๑๑/๑๕๙-๑๙๓/๑๓๐, ๑๗๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกฤาษีภายนอกจำนงค์
มหาปรีโสลักษณะได้ก็จริง แต่หาว่าไม่ว่าการที่มหาบุรุษได้
ลักษณะอันนี้ๆ เพราะทำกรรมเช่นนี้ๆ

ก. ภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์
ในชาติก่อน ในภพที่อยู่อาศัยก่อน ได้เป็นผู้บากบั่นใน
กุศล ถือนั่นในกายสุจริต วีสสุจริต มโนสุจริต ในการ
บริจาททาน การสมาทานศีล การรักษาศูโภสถ การปฏิบัติ
มารดา บิดา การปฏิบัติสมณพราหมณ์ การอ่อนน้อมต่อ
ผู้เจริญในตระกูล และในอิทธิคุณธรรมอื่น. เพราะได้กระทำ
ได้สร้างสม ได้พอกพูน ได้มั่วสุมกรรมนั้นๆ ไว้ ภายหลัง
แต่การตาย เพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์.
ตถาคตนั้นถือเอาในเทพเหล่าอื่นโดยฐานะ ๑๐ คือ
อายุทิพย์ วรรณะทิพย์ สุขทิพย์ ยศทิพย์ อธิบัติทิพย์ รูปทิพย์
เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ สัมผัสทิพย์; ครั้นจุติจากภพนั้น

มาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะข้อนี้คือ มีฝ่าเท้าเสมอ จดลงก็เสมอ ยกขึ้นก็เสมอฝ่าเท้าถูกต้องพื้น พร้อมกัน ... (ลักษณะที่ ๑) ย่อมเป็นผู้ไม่หวาดหวั่นต่อ ข้ำศึกทั้งภายในและภายนอก คือราคะ โทสะ โมหะ ก็ตาม สมณะพราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ก็ตาม ในโลก ที่เป็นศัตรู.

ข. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ ในชาติก่อน ...^๑ ได้เป็นผู้นำสุขมาให้แก่มหาชนเป็นผู้ บรรเทาภัยคือความสะดุ้งหวาดเสียว จัดการคุ้มครองรักษา โดยธรรม ได้ถวายทานมีเครื่องบริวาร. เพราะได้กระทำ... กรรมนั้นๆ ไว้ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้ มหาปุริสลักษณะข้อนี้คือภายใต้ฝ่าเท้ามีจักรทั้งหลายเกิดขึ้น มีซี่ตั้งพื้น พร้อมด้วยกงและดุม บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง มีระยะอันจัดไว้ด้วยดี (ลักษณะที่ ๒) ย่อมเป็นผู้มี บริวารมาก ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ ย่อมเป็นบริวารของตถาคต.

๑ ที่ละไว้ด้วยจุด ... ดังนี้ ทุกแห่งหมายความว่า คำที่ละไว้ นั้นซ้ำกัน เหมือนในข้อ (ก) ข้างบน. เติมเอาเองก็ได้ แม้ไม่เติมก็ได้ความเท่ากัน.

ค. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้เว้นจากปาณาติบาต วางแล้วซึ่ง ศัสตราและอาชญา มีความละอาย เอ็นดู กรุณาเกื้อกูลแก่สัตว์มีชีวิตทั้งปวง. เพราะ ... กรรมนั้นๆ ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักขณะทั้ง ๓ ข้อนี้ คือ มีสันยาว มีข้อนิ้วยาว มีกายตรงดุษกายพรหม ... (ลักษณะที่ ๓ ๔ ๑๕) ย่อมเป็นผู้มีชนมายุยืนยาว ตลอดกาลนาน; สมณะหรือพราหมณ์ เทวดา มาร พรหม ก็ตาม หรือใครๆ ที่เป็นศัตรู ไม่สามารถปลงชีวิต ตถาคตเสียในระหว่างได้.

ฆ. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ได้เป็นผู้ให้ทานของควรเคี้ยว ควรบริโภค ควรลิ้ม ควรจิบ ควรดื่ม มีรสอันประณีต. เพราะ ... กรรมนั้นๆ.. ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้แล้ว จึงได้มหาปุริสลักขณะ ข้อนี้คือ มีเนื้อนุ่มหนาในที่ ๗ แห่ง คือที่มือทั้งสอง ที่เท้าทั้งสอง ที่บ่าทั้งสองและที่คอ... (ลักษณะที่ ๑๖) ย่อมได้ของควรเคี้ยว ควรบริโภค ควรลิ้ม ควรจิบ ควรดื่ม อันมีรสประณีต.

ง. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ... ได้สังเคราะห์ผู้อื่นด้วยสังคหัตถุทั้งสี่ คือ การให้สิ่งของ วาจาที่ไพเราะ การประพฤติประโยชน์ผู้อื่น และความมีตนเสมอกัน. เพราะ ... กรรม นั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้แล้ว จึงได้มหาปุริสลักษณะ ๒ ข้อนี้คือ มีมือและเท้าอ่อนนุ่ม มีลายฝ่ามือฝ่าเท้าดุจตาข่าย (ลักษณะที่ ๕ ๖) ย่อมเป็นผู้สังเคราะห์บริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์ อสุรนาค คนธรรพ์ ย่อมได้รับความสงเคราะห์จากตถาคต.

จ. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้กล่าววาจาประกอบด้วยอรรถด้วยธรรม แนะนำชนเป็นอันมาก เป็นผู้นำประโยชน์สุขมาให้แก่ชนทั้งหลาย ตนเองก็เป็นผู้บูชาธรรม. เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะ ๒ ข้อนี้ คือ มีข้อเท้าอยู่สูง มีปลายขนซ้อนขึ้น ... (ลักษณะที่ ๗ ๑๔) ย่อมเป็นผู้เลิศประเสริฐเยี่ยม สูงกว่าสัตว์ทั้งหลาย.

ฉ. ภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้บอกศิลปะ วิทยา ข้อประพฤติ และลัทธิกรรม ด้วยความเคารพ ด้วยหวังว่าสัตว์เหล่านั้นพึงรู้ได้รวดเร็ว พึงปฏิบัติได้รวดเร็ว ไม่พึงเศร้าหมองลึนกลานาน. เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักขณะข้อนี้คือ มีแข่งดังแข่งเนื้อ ... (ลักษณะ ที่ ๘) ย่อมได้วัตถุอันควรแก่สมณะ เป็นองค์แห่งสมณะ เป็นเครื่องอุปโภคแก่สมณะ โดยเร็ว.

ช. ภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้เข้าไปหาสมณพราหมณ์แล้วสอบถามว่า “ท่านผู้เจริญ ! อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ ทำอะไรไม่มีประโยชน์ เป็นทุกข์ไปนาน ทำอะไรมีประโยชน์ เป็นสุขไปนาน. เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักขณะข้อนี้คือมีวิมลเจียดอ่อน ธุลีไม่ติดอยู่ได้ ... (ลักษณะที่ ๑๒) ย่อมเป็นผู้มีปัญญาใหญ่ มีปัญญาหนาแน่น มีปัญญาเครื่องปลื้มใจ ปัญญาแล่นปัญญาแหลม ปัญญาแทงตลอด ไม่มีสัตว์อื่นเสมอหรือยิ่งไปกว่า.

ช. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่มากไปด้วยความแค้น แม้ชนะเป็นอันมาก ว่ากล่าวเอา ก็ไม่เอาใจใส่ ไม่โกรธ ไม่พยาบาท ไม่คุมแค้น ไม่แสดงความโกรธ ความร้ายกาจ ความเสียใจให้ปรากฏ. ทั้งเป็นผู้ให้ทานผ้าเปลือกไม้ ผ้าย้าย ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์ สำหรับลาดและนุ่งห่ม อันมีเนื้อละเอียดอ่อน. เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะข้อนี้คือ มีกายดุจทอง มีผิวดุจทอง ... (ลักษณะที่ ๑๑) ย่อมเป็นผู้ได้ผ้าเปลือกไม้ ผ้าย้าย ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์สำหรับลาดและห่ม มีเนื้อละเอียดอ่อน.

ฉ. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน...ได้เป็นผู้สमानญาติมิตร สหายชาวเกลอ ผู้เห็นห่างแยกกันไปนาน ได้สमानมิตรมารดากับบุตร บุตรกับมารดา บิดากับบุตร บุตรกับบิดา พี่น้องชายกับพี่น้องหญิง พี่น้องหญิงกับพี่น้องชาย ครั้นทำความสามัคคีแล้ว พลอยชื่นชมยินดีด้วย. เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะข้อนี้คือ

มีคุณฐาน (อวัยวะที่ลับ) ซ่อนอยู่ในฝัก.... (ลักษณะที่ ๑๐)
ยอมเป็นผู้มีบุตร (สาวก) มาก มีบุตรกล้ำหาญ
มีแวแห่งคนกล้าอันเสนาแห่งบุคคลอื่นจะย้ายมิได้
หลายพัน.

ญ. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์
ในชาติก่อน ได้เป็นผู้สังเกตชั้นเชิงของมหาชน รู้ได้
สม่าเสมอ รู้ได้เอง รู้จักบุรุษธรรมดาและบุรุษพิเศษ ว่าผู้
นี้ควรแก่งนี้ๆ ได้เป็นผู้ทำประโยชน์อย่างพิเศษในชนชั้น
นั้น. เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์
อย่างนี้ จึงได้มหาบุรุษลักษณะ ๒ ข้อนี้ คือมีทรวดทรงดู
ต้นไทร ยืนตรงไม่ย่อกาย ลูบถึงเข้าได้ด้วยมือทั้งสอง....
(ลักษณะที่ ๑๙ ๙) ย่อมมั่งคั่งมีทรัพย์มาก มีโศกะมาก.
ทรัพย์ของตถาคตเหล่านี้คือ ทรัพย์คือศรัทธา ทรัพย์คือ
ศีล ทรัพย์คือหิริ ทรัพย์คือโอตตปปะ ทรัพย์คือการ
ศึกษา (สุตะ) ทรัพย์คือจาคะ ทรัพย์คือปัญญา.

ญ. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์
ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้ใคร่ต่อประโยชน์ ใคร่ต่อความ
เกื้อกูล ใคร่ต่อความผาสุก ใคร่ต่อความเกษมจากโยคะ

แก่ชนเป็นอันมากกว่า “โนชนเหล่านี้พึงเป็นผู้เจริญ
ด้วยศรัทธา ด้วยศีล ด้วยการศึกษา ด้วยความรู้ ด้วยการ
เผื่อแผ่ ด้วยธรรม ด้วยปัญญา ด้วยทรัพย์ และข้าวเปลือก
ด้วยนาและสวน ด้วยสัตว์สองเท้าสี่เท้า ด้วยบุตรภรรยา
ด้วยทาสกรรมกรและบุรุษ ด้วยญาติมิตรและพวกพ้อง”.
เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้
จึงได้มหาปุริสลักษณะ ๓ ข้อนี้ คือมีกึ่งกายเบื้องหน้าดุจสีหะ
มีหลังเต็ม มีคอกกลม ... (ลักษณะที่ ๑๗ ๑๘ ๒๐)
ย่อมเป็นผู้ไม่เสื่อมเป็นธรรมดา คือไม่เสื่อมจากศรัทธา
ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ไม่เสื่อมจากสมบัติทั้งปวง.

ญ. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์
ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายด้วย
ฝ่ามือก็ตาม ก้อนดินก็ตาม ท่อนไม้ก็ตาม ศัสตราก็ตาม.
เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่าง
นี้ จึงได้มหาปุริสลักษณะข้อนี้ คือมีประสาทรับรสอันเลิศ
มีปลายขึ้นเบื้องบน เกิดแล้วที่คอรับรสโดยสม่ำเสมอ ...
(ลักษณะที่ ๒๑) ย่อมเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคน้อย
มีวิบากอันสม่ำเสมอ ไม่เย็นเกิน ร้อนเกิน พอควรแก่
ความเพียร.

ฐ. ภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้ไม่ดลึงตา ไม่ค้อนคัก ไม่จ้องลับหลัง เป็นผู้แช่มชื่นมองดูตรงๆ มองดูผู้อื่นด้วยสายตอันแสดงความรัก. เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้ มหาปรีสลักขณะ ๒ ข้อนี้คือ มีตาเขียวสนิท มีตาดูจตาโค ... (ลักษณะที่ ๒๙ ๓๐) ย่อมเป็นที่ต้องตาของชนหมู่มาก เป็นที่รักใคร่พอใจของภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์ อสุรนาค คนธรรพ์.

ท. ภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ... ได้เป็นหัวหน้าของชนเป็นอันมาก ในกุศลธรรมทั้งหลาย ได้เป็นประธานของชนเป็นอันมาก ในกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ในการจำแนกทาน การสมาทานศีล การรักษาอุโบสถ การประพฤติก่อกุศลในมารดาบิดา สมณพราหมณ์ การนอบน้อมต่อผู้เจริญในตระกูล ในอริกุศลธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้ มหาปรีสลักขณะข้อนี้คือ มีศีระรับกับกรอบหน้า ... (ลักษณะที่ ๓๒) ย่อมเป็นผู้ที่มหาชนประพฤติดตาม

คือภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์
อสูร นาค คนธรรพ์ ประพฤติตาม.

ณ. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์
ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้ละเว้นจากมุสาวาท พูดคำจริง
หลังคำสัจ เทียงแท้ ชื่อตรง ไม่หลอกลวงโลก. เพราะ
... กรรมนั้น ๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้แล้ว
จึงได้มหาปรีสลักขณะ ๒ ข้อนี้คือ มีชนชุมละเส้น มี
อุณาโลมหว่างคิ้วขาวอ่อนดุษาลี ... (ลักษณะที่ ๑๓ ๓๑)
ย่อมเป็นผู้ที่มหาชนเป็นไปใกล้ชิด คือ ภิกษุ ภิกษุณี
อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์
ใกล้ชิด.

ณ. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์
ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้ละเว้นวาจาต่อเสียด (คือคำยุให้
แตกกัน) คือไม่ฟังจากข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้นเพื่อ
ทำลายชนพวกนี้ ไม่ฟังจากข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้
เพื่อทำลายชนพวกโน้น เป็นผู้สมานพวกแตกกันแล้ว
และส่งเสริมพวกที่พร้อมเพรียงกัน เป็นผู้ยืตนในการ
พร้อมเพรียง เพลินในการพร้อมเพรียง กล่าวแต่วาจาที่
ทำให้เกิดความพร้อมเพรียง. เพราะ ... กรรมนั้น ๆ ...

ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้แล้วจึงได้มหาปุริสลักษณะ ๒ อย่างนี้ คือมีพินครบ ๔๐ ซี่ มีพินสนิท ไม่ห่างกัน ... (ลักษณะที่ ๒๓ ๒๔) ย่อมเป็นผู้มีบริษัทไม่กระจัดกระจาย คือภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ เป็นบริษัทไม่กระจัดกระจาย.

ด. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้ละเว้นการกล่าวคำหยาบ กล่าวแต่ว่าจาที่ไม่มีโทษ เป็นสุขแก่หู เป็นที่ตั้งแห่งความรัก ชื่นชอบถึงใจ เป็นคำพูดของชาวเมือง เป็นที่พอใจและชอบใจของชนเป็นอันมาก. เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ ย่อมได้มหาปุริสลักษณะ ๒ ข้อนี้ คือมีลิ้นอันเพียงพอ มีเสียงเหมือนพรหม พูดเหมือนนกการวิก ... (ลักษณะที่ ๒๗ ๒๘) ย่อมเป็นผู้มีวาจาที่ผู้อื่นเอื้อเพื่อเชื่อฟัง คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์ อสูร นาคคนธรรพ์ เอื้อเพื่อเชื่อฟัง.

ด. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้ละเว้นการพูดเพ้อเจ้อ เป็นผู้กล่าวควรแก่เวลา กล่าวคำจริง กล่าวเป็นธรรม กล่าวมีอรรถ

กล่าวเป็นวินัย กล่าวมีที่ตั้ง มีหลักฐาน มีที่สุด ประกอบด้วยประโยชน์. เพราะ ... กรรมนั้นๆ ... ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้แล้ว ย่อมได้มหาปुरुสลักษณะข้อนี้ คือ มีคางดุจคางราชสีห์ ... (ลักษณะที่ ๒๒) ย่อมเป็นผู้ที่ศัตรูทั้งภายในและภายนอกกำจัดไม่ได้ ศัตรู คือ ราคะ โทสะ โมหะ หรือ สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก กำจัดไม่ได้.

ถ. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ... ได้เป็นผู้ละมิจฉาชีพ มีการเลี้ยงชีพชอบ เว้นจากการน้อโก่งด้วยตาชั่ง ด้วยของปลอม ด้วยเครื่องตวงเครื่องวัดจากการโกง การลวง เว้นจากการตัด การฆ่า การผูกมัด การร่วมทำร้าย การปล้น การกรรโชก เพราะกรรมนั้นๆ ครั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์อย่างนี้ จึงได้มหาปुरुสลักษณะ ๒ ข้อนั้น คือมีฟันอันเรียบเสมอ มีเขี้ยวขาวงาม ... (ลักษณะที่ ๒๔ ๒๖) ย่อมเป็นผู้มีบาริรเป็นคนสะอาด คือมีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เทวดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ เป็นบาริรอันสะอาด.

ทำไมคนที่ทำบาปกรรมอย่างเดียวกัน แต่รับวิบากกรรมต่างกัน

๒๘

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๓๒๐/๕๔๐.

ภิกษุทั้งหลาย! ใครพึงกล่าวว่า คนทำกรรม
อย่างใด ๆ ย่อมเสวยกรรมนั้นอย่างนั้น ๆ ดังนี้ เมื่อเป็น
อย่างนั้น การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ก็มีไม่ได้ ช่องทาง
ที่จะทำที่สุดทุกข์โดยชอบก็ไม่ปรากฏ ส่วนใครกล่าวว่า
คนทำกรรมอันจะพึงให้ผลอย่างใด ๆ ย่อมเสวยผลของ
กรรมนั้นอย่างนั้น ๆ ดังนี้ เมื่อเป็นอย่างนี้ การอยู่ประพฤติ
พรหมจรรย์ย่อมมีได้ ช่องทางที่จะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ
ก็ย่อมปรากฏ.

ภิกษุทั้งหลาย! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย ที่
บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำเขาไปนรกได้
บาปกรรมประมาณน้อย อย่างเดียวกันนั้น บางคนทำแล้ว
กรรมนั้นเป็นทิวฐธรรมเวทนียกรรม (ให้ผลในภพปัจจุบัน)
ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย.

บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคลชนิดใด ทำแล้ว
บาปกรรมนั้น จึงนำเขาไปนรกได้ ?

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มียกยมิได้อบรม
มีศีลมิได้อบรม มีจิตมิได้อบรม มีปัญญามิได้อบรม
มีคุณความดีน้อย เป็นอปปาตุมะ (ผู้มีใจคับแคบ ใจหยาบ
ใจต่ำทรม) เป็นอปปทุกขวิหารี (มีปกติอยู่เป็นทุกข์ด้วยเหตุ
เล็กน้อย คือเป็นคนเจ้าทุกข์) บาปกรรมแม้ประมาณน้อย
บุคคลชนิดนี้ทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำเขาไปนรกได้.

บาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกัน บุคคลชนิดใด
ทำแล้ว กรรมนั้นจึงเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏ
ผลมากต่อไปเลย ?

บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มียกยได้อบรมแล้ว
มีศีลได้อบรมแล้ว มีจิตได้อบรมแล้ว มีปัญญาได้อบรมแล้ว
มีคุณความดีมาก เป็นมหาตมะ (ผู้มีใจกว้างขวาง ใจบุญ
ใจสูง) เป็นอปปมาณวิหารี (มีปกติอยู่ด้วยธรรม อันหา
ประมาณมิได้คือเป็นคนไม่มีหรือไม่แสดงกิเลส ซึ่งจะเป็นเหตุให้
เขาประมาณได้ว่าเป็นคนดีแค่ไหน) บาปกรรมประมาณน้อย
อย่างเดียวกันนั้น บุคคลชนิดนี้ทำแล้ว กรรมนั้นเป็น
ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมาก ต่อไปเลย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ต่างว่าคนใส่เกลือลงไปถ้วยน้ำ
เล็ก ๆ หนึ่งก่อน ท่านทั้งหลายจะสำคัญว่าอะไร น้ำอันน้อย
ในถ้วยน้ำนั้น จะกลายเป็นน้ำเค็มไม่นำดื่มไป เพราะเกลือ
ก้อนนั้นใช่ไหม ?

“เป็นเช่นนั้น พระพุทธเจ้าข้า !”.

เพราะเหตุไร ?

เพราะเหตุว่า น้ำในถ้วยน้ำนั้นมีน้อย มันจึงเค็มได้...
เพราะเกลือก้อนนั้น.

ต่างว่า คนใส่เกลือก้อนขนาดเดียวกันนั้น ลงไปใน
แม่น้ำคงคา ท่านทั้งหลายจะสำคัญว่าอะไร น้ำในแม่น้ำ
คงคานั้นจะกลายเป็นน้ำเค็ม ดื่มไม่ได้เพราะเกลือก้อนนั้น
หรือ ?

“หามิได้ พระพุทธเจ้าข้า !”.

เพราะเหตุไร ?

เพราะเหตุว่า น้ำในแม่น้ำคงคามีมาก น้ำนั้นจึง
ไม่เค็ม...เพราะเกลือก้อนนั้น.

ฉันนั่นแหละ.

ภิกษุทั้งหลาย ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย
บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำไปนรกได้
ส่วนบาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บางคน
ทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏ
ผลมากต่อไปเลย...

ภิกษุทั้งหลาย ! คนบางคนยอมผูกพันเพราะ
ทรัพย์ แม้กึ่งกหาปณะ... แม้ ๑ กหาปณะ... แม้ ๑๐๐
กหาปณะ ส่วนบางคนไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น
คนอย่างไร จึงผูกพันเพราะทรัพย์แม้กึ่งกหาปณะ ฯลฯ
คนบางคนในโลกนี้เป็นคนจน มีสมบัติน้อย มีโศคน้อย
คนอย่างนี้ยอมผูกพันเพราะทรัพย์แม้กึ่งกหาปณะ. ฯลฯ

คนอย่างไรไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น ?

คนบางคนในโลกนี้เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก
มีโศคน้อย คนอย่างนี้ยอมไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น
ฉันนั้นนั่นแหละ.

ภิกษุทั้งหลาย ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย
บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำเขาไปนรกได้
ส่วนบาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บุคคลบางคน

ทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมาก
ต่อไปเลย...

ภิกษุทั้งหลาย ! พรานแกะหรือคนฆ่าแกะ
บางคนอาจฆ่า มัด ย่างหรือทำตามประสงค์ซึ่งแกะที่
ขโมยเขามาได้ บางคนไม่อาจทำอย่างนั้น พรานแกะหรือ
คนฆ่าแกะเช่นไร จึงอาจฆ่า มัด ย่าง หรือทำตามประสงค์
ซึ่งแกะที่ขโมยเขามาได้ ?

บางคนเป็นคนยากจน มีสมบัติน้อย มีโภคะน้อย
พรานแกะหรือคนฆ่าแกะเช่นนี้ อาจฆ่า ฯลฯ ซึ่งแกะที่
ขโมยเขามาได้.

พรานแกะหรือคนฆ่าแกะเช่นไร ไม่อาจทำ
อย่างนั้น ?

บางคนเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก
เป็นพระราชหรือราชมหาอำมาตย์ พรานแกะหรือ
คนฆ่าแกะเช่นนี้ไม่อาจทำอย่างนั้น มีแต่ว่าคนอื่นจะ
ประณามมือขอกะเขาว่าท่านผู้รกรทุกซ์ ท่านโปรดให้แกะ
หรือทรัพย์ค่าซื้อแกะแก่ข้าพเจ้าบ้าง ดังนี้ฉันใด ฉันนั้น
เหมือนกัน.

ภิกษุทั้งหลาย ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นนำเขาไปนรกได้ ส่วน บาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บางคนทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิฏฐุธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย...

ภิกษุทั้งหลาย ! ใครกล่าวว่า คนทำกรรมอย่างใด ๆ ย่อมเสวยกรรมนั้นอย่างนั้น ๆ ดังนี้ เมื่อเป็นอย่างนั้น ๆ การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ย่อมมิได้ช่องทางที่จะทำที่สุดทุกข์โดยชอบก็ไม่ปรากฏ

ส่วนใครกล่าวว่า คนทำกรรมอันจะพึงให้ผลอย่างใด ๆ ย่อมเสวยผลของกรรมนั้นอย่างนั้น ๆ ดังนี้ เมื่อเป็นอย่างนี้ การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ย่อมมิได้ช่องทางที่จะทำที่สุดทุกข์โดยชอบก็ย่อมปรากฏ.

อานิสงส์ของการรักษาศีล

๒๙

-บาลี อฎฐก. อ. ๒๓/๒๕๐/๑๒๙.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยสาวก ในกรณีนี้
สถาปนาติบาต เว้นขาดจากปาณาติบาต.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยสาวก เว้นขาดจาก
ปาณาติบาตแล้ว ย่อมชื่อว่า ให้อภัยทาน อเวรทาน
อภัยปัชฌทาน แก่สัตว์ทั้งหลายมากไม่มีประมาณ; ครั้นให้
อภัยทาน อเวรทาน อภัยปัชฌทาน แก่สัตว์ทั้งหลายมาก
ไม่มีประมาณแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย
ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน อันไม่มีประมาณ.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี่เป็น (อภัย) ทานชั้นปฐม
เป็นมหาทาน รู้จักกันว่าเป็นของเลิศ เป็นของมีมานาน
เป็นของประพาสสืบกันมาแต่โบราณไม่ถูกทอดทิ้งเลย
ไม่เคยถูกทอดทิ้งในอดีต ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ในปัจจุบัน
และจักไม่ถูกทอดทิ้งในอนาคต อันสมณพราหมณ์ผู้รู้
ไม่คัดค้าน.

ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนี้เป็นทอธารแห่งบุญ เป็น
ที่ไหลออกแห่งกุศล นำมาซึ่งสุข เป็นไปเพื่อยอดสุด
อันดี มีสุขเป็นวิบาก เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขอันพึงปรารถนา น่ารักใคร่
น่าพอใจ.

ภิกษุทั้งหลาย! ข้ออื่นยังมีอีก อริยสาวก
ละอทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน.

ภิกษุทั้งหลาย! อริยสาวก เว้นขาดจาก
อทินนาทานแล้ว ย่อมชื่อว่าให้อภัยทาน อเวรทาน
อัปยาปัชมทาน แก่สัตว์ทั้งหลายมากไม่มีประมาณ ครั้นให้
อภัยทาน อเวรทาน อัปยาปัชมทาน แก่สัตว์ทั้งหลายมาก
ไม่มีประมาณแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย
ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน อันไม่มีประมาณ.

ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น (อภัย) ทานอันดับที่สอง
เป็นมหาทาน รู้จักกันว่าเป็นของเลิศ เป็นของมีมานาน
เป็นของประเสริฐสืบกันมาแต่โบราณ ไม่ถูกทอดทิ้งเลย
ไม่เคยถูกทอดทิ้งในอดีต ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ในปัจจุบัน และ
จักไม่ถูกทอดทิ้งในอนาคต อันสมณพราหมณ์ผู้รู้ไม่คัดค้าน.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนี้เป็นทอธารแห่งบุญ เป็น
ที่ไหลออกแห่งกุศล นำมาซึ่งสุข เป็นไปเพื่อยอดสุดอันดี
มีสุขเป็นวิบาก เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อประโยชน์
เกื้อกูล เพื่อความสุขอันพึงปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้ออื่นยังมีอีก อริยสาวก

ละกาเมสุมิจฉาจาร เว้นขาดจากกาเมสุมิจฉาจาร.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยสาวก เว้นขาดจาก
กาเมสุมิจฉาจารแล้ว ย่อมชื่อว่าให้อภัยทาน อเวรทาน
อัปยาปัชฌทาน แก่สัตว์ทั้งหลายมากไม่มีประมาณ ครั้นให้
อภัยทาน อเวรทาน อัปยาปัชฌทาน แก่สัตว์ทั้งหลายมาก
ไม่มีประมาณแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย
ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน อันไม่มีประมาณ.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี่เป็น (อภัย) ทานอันดับที่สาม
เป็นมหาทาน รู้จักกันว่าเป็นของเลิศ เป็นของมีมานาน
เป็นของประพடுத்தสืบกันมาแต่โบราณ ไม่ถูกทอดทิ้งเลย
ไม่เคยถูกทอดทิ้งในอดีต ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ในปัจจุบัน
และจักไม่ถูกทอดทิ้งในอนาคต อันสมณพราหมณ์ผู้รู้
ไม่คัดค้าน.

ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนี้เป็นทอธารแห่งบุญ เป็นที่
ไหลออกแห่งกุศลนำมาซึ่งสุข เป็นไปเพื่อยอดสุดอันดี
มีสุขเป็นวิบาก เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อประโยชน์
เกื้อกูล เพื่อความสุขอันพึงปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ.

สุคติของผู้มีศีล

๓๐

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๓๑๑/๑๙๓.

ภิกษุทั้งหลาย !

สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้มีกกรรมเป็นของตน

เป็นทายาทแห่งกรรม มีกกรรมเป็นกำเนิด

มีกกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย

กระทำความใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม

จักเป็นผู้รับผลแห่งกรรมนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลบางคนในกรณีนี้
ละปาณาติบาต เว้นขาดจากปาณาติบาต วางท่อนไม้
วางศัสตรา มีความละอาย ถึงความเอ็นดูกรุณาเกื้อกูลแก่
สัตว์ทั้งหลาย. เขาไม่กระเลื่อกระสนด้วย (กรรมทาง) กาย
ไม่กระเลื่อกระสนด้วย (กรรมทาง) วาจา ไม่กระเลื่อกระสน
ด้วย (กรรมทาง) ใจ; กายกรรมของเขาตรง วิจิตรกรรมของเขาตรง
มโนกรรมของเขาตรง คติของเขาตรง อุปบัติของเขาตรง.

ภิกษุทั้งหลาย! สำหรับผู้มีคติตรง มีอุปบัติตรงนั้น เรากล่าวคดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ในบรรดาคดีสองอย่าง แก่เขา คือ เหล่าสัตว์ผู้มีสุขโดยส่วนเดียว หรือว่าตระกูลอันสูง ตระกูลขัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณ์มหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีอุปกรณ์แห่งทรัพย์มาก.

ภิกษุทั้งหลาย! ภูตสัตว์ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ คืออุปบัติ (การเข้าถึงภพ) ย่อมมีแก่ภูตสัตว์ เขาทำกรรมใดไว้ เขาย่อมอุปบัติด้วยกรรมนั้น ผัสสะทั้งหลายย่อมถูกต้อง ภูตสัตว์นั้นผูอุปบัติแล้ว.

ภิกษุทั้งหลาย! เรากล่าวว่า สัตว์ทั้งหลาย เป็นทายาทแห่งกรรม ด้วยอาการอย่างนี้ ดังนี้.

(ในกรณีแห่งบุคคลผู้ไม่กระทำพินนาคาน ไม่กระทำกาเมสุมิฉฉาจาร ก็ได้ตรัสไว้ด้วยข้อความอย่างเดียวกันกับในกรณีของผู้ไม่กระทำปาณาติบาต ดังกล่าวมาแล้วข้างบนทุกประการ และ ยังได้ตรัสเลยไปถึง วจีสุจิริตสี มโนสุจิริตสาม ด้วยข้อความอย่างเดียวกันอีกด้วย)

วิบากของผู้ทุศีล

๓๑

-บาลี อฎฐก. อ. ๒๓/๒๔๑/๑๓๐.

ภิกษุทั้งหลาย! ปาณาติบาต (ฆ่าสัตว์) ที่เสพ
ทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก
เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย. วิบาก
แห่งปาณาติบาตของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง
คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อมีอายุสั้น.

ภิกษุทั้งหลาย! อทินนาทาน (ลักทรัพย์) ที่เสพ
ทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก
เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย. วิบาก
แห่งอทินนาทานของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง
คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อความเสื่อมแห่งโภคะ.

ภิกษุทั้งหลาย! กาเมสุมิชฌาจาร (ประพฤตินิโค
ในกาม) ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อม
เป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อ
เปรตวิสัย. วิบากแห่งกาเมสุมิชฌาจาร ของผู้เป็นมนุษย์
ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อก่อเวรด้วยศัตรู.

ภิกษุทั้งหลาย! มุสาวาท (คำเท็จ) ที่เสพทั่วแล้ว
เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก
เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
วิบากแห่งมุสาวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง
คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อการถูกกล่าวดูด้วยคำไม่จริง.

ภิกษุทั้งหลาย! ปิสุณวาท (คำยุยงให้แตกกัน)
ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไป
เพื่อนรกเป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉานเป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
วิบากแห่งปิสุณวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง
คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อการแตกจากมิตร.

ภิกษุทั้งหลาย! ฆรุสวาท (คำหยาบ) ที่เสพทั่วแล้ว
เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อนรก
เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
วิบากแห่งฆรุสวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบาว่าวิบากทั้งปวง
คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อการได้ฟังเสียงที่ไม่น่าพอใจ.

ภิกษุทั้งหลาย! สัมผัสปปลาปะ (คำเพ้อเจ้อ)
ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อ
นรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.

วิบากแห่งสัมผัปปลาปะของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าวิบากทั้งปวง
คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อวาจาที่ไม่มีใครเชื่อถือ.

ภิกษุทั้งหลาย ! การต็มน้ำเมาคือสุราและเมรัย
ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อ
นรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
วิบากแห่งการต็มน้ำเมาคือสุราและเมรัยของผู้เป็นมนุษย์
ที่เบากว่าวิบากทั้งปวง คือ วิบากที่เป็นไปเพื่อความเป็นบ้า
(อุมฺมตฺตก).

ทศติของผู้ทุศีล

๓๒

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๓๐๗/๑๙๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงธรรมปริยาย อันเป็นเหตุแห่งความกระเลื่อกระสนไปตามกรรม (ของหมู่มสัตว์) แก่พวกเธอ. เธอทั้งหลายจงตั้งใจฟังให้ดี.

ธรรมปริยายอันแสดงความกระเลื่อกระสนไปตามกรรม (ของหมู่มสัตว์) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้มืกรรม เป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม จักเป็นผู้รับผลกรรมนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! คนบางคนในกรณีนี้ เป็นผู้มืปกติทำปาณาติบาตหยาบช้า มีฝ่ามือเปื้อนด้วยโลหิต มีแต่การฆ่าและการทุบตี ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์มีชีวิต. เขากระเลื่อกระสนด้วยกาย กระเลื่อกระสนด้วยวาจา กระเลื่อกระสนด้วยใจ; กายกรรมของเขาครด วจีกรรมของเขาครด มโนกรรมของเขาครด; คติของเขาครด อุปบัติ (การเข้าถึงภพ) ของเขาครด.

ภิกษุทั้งหลาย ! สำหรับผู้มีคติคด มีอุปบัตินั้น
เรากล่าวคติอย่างใดอย่างหนึ่ง ในบรรดาคติสองอย่าง
แก่เขา คือ เหล่าสัตว์นรก ผู้มีทุกข์โดยส่วนเดียว หรือว่า
สัตว์เดรัจฉานผู้มีกำเนิดกระเลื่อกระสน ได้แก่ งู แมลงป่อง
ตะขาบ พังพอน แมว หนู นกเค้า หรือสัตว์เดรัจฉานเหล่านี้
ที่เห็นมนุษย์แล้วกระเลื่อกระสน.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภูตสัตว์ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้
คืออุปบัตีย่อมมีแก่ภูตสัตว์ เขาทำกรรมใดไว้ เขาย่อม
อุปบัติด้วยกรรมนั้น ผัสสะทั้งหลายย่อมถูกต้องภูตสัตว์นั้น
ผู้อุปบัติแล้ว.

ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวว่า สัตว์ทั้งหลาย
เป็นทายาทแห่งกรรม ด้วยอาการอย่างนี้ ดังนี้.

(ในกรณีแห่งบุคคลผู้กระทำอกุศลนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร
ก็ได้ตรัสไว้ด้วยข้อความอย่างเดียวกันกับในกรณีของผู้กระทำ
ปาณาติบาตดังกล่าวมาแล้วข้างบนทุกประการ และยังได้ตรัสเลยไปถึง
วิหิงสาวิริตสี่ มโนหิงสาวิริตสามด้วยข้อความอย่างเดียวกันอีกด้วย).

ทำชั่วได้ชั่ว

๓๓

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๓๙๒/๓๑๖.

ความยากจน และการกู้หนี้ ท่านกล่าวว่าเป็น
ความทุกข์ในโลก.

คนจนกู้หนี้มาเลี้ยงชีวิต ย่อมเดือดร้อน เพราะ
เจ้าหนี้ติดตามบ้ำง เพราะถูกจับกุมบ้ำง.

การถูกจับกุมนั้น เป็นความทุกข์ของผู้ได้กาม.

ถึงแม้ในอริยวินัยนี้ก็เหมือนกัน

ผู้ใด ไม่มีศรัทธา ไม่มีhiri ไม่มีโอตตปปะ

สังสมแต่บาปกรรม

กระทำกายทุจริต-วจีทุจริต-มโนทุจริต

ปกปิดอยู่ด้วยการกระทำทางกาย ทางวาจา
ทางจิต เพื่อไม่ให้ผู้ใดรู้จักเขา

ผู้นั้น พอกพูนบาปกรรมอยู่เนื่องนิตย์ ในที่นั้น ๆ.

คนชั่วทำบาปกรรม รู้สึกแต่กรรมชั่วของตน
เสมือนคนยากจนกู้หนี้ยืมสินมาบริโภคอยู่ ย่อมเดือดร้อน.

ความตริตริกที่เกิดจากวิปัสสนา (ความร้อนใจ)
อันเป็นเครื่องทรมานใจ ย่อมติดตามเขาทั้งในบ้าน
และในป่า.

คนชั่วทำบาปกรรม รู้สึกแต่กรรมชั่วของตน ไปสู่
กำเนิดเดรัจฉานบางอย่าง หรือว่าถูกจองจำ อยู่ในนรก.
การถูกจองจำนั้นเป็นทุกข์ ชนิดที่ธีรชนไม่เคยประสบเลย
... .

บุคคล ๔ จำพวก

๓๔

- ปาลี สกท. สํ ๑๕/๑๓๖/๓๙๓.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล
ว่า มหาราช! บุคคล ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
บุคคล ๔ จำพวกเป็นไหน ? บุคคล ๔ จำพวกคือ

- (๑) บุคคลผู้มีมืดแล้วมืดต่อไปจำพวก
- (๒) บุคคลผู้มีมืดแล้วกลับสว่างต่อไปจำพวก
- (๓) บุคคลผู้สว่างแล้วกลับมืดต่อไปจำพวก
- (๔) บุคคลผู้สว่างแล้วคงสว่างต่อไปจำพวก.

มหาราช! ก็อย่างไร บุคคลชื่อว่ามืดแล้วคงมืด
ต่อไป ?

มหาราช! บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดมา
ภายหลังในตระกูลอันต่ำ คือในตระกูลจันทาล ตระกูลพรวน
ตระกูลจักสาน ตระกูลทำรถ หรือตระกูลเทหยากเยื่อ ซึ่ง
เป็นคนยากจน มีข้าวและน้ำน้อย เป็นอยู่ฝืดเคือง มีอาหาร
และเครื่องนุ่งห่มหาได้โดยยาก เขาเป็นผู้มีผิพรรณทรม

ไม่น่าดู เตี้ยค่อม ชี้อโรค ตาบอด ง่อยกระจอก มีตัวตะแคงข้าง
ไม่ค่อยจะมีข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้
ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ
เขาเข้าประพาสทุจรีด้วยกาย วาจา ใจ ครั้นเขาประพาส
ทุจรีด้วยกาย วาจา ใจแล้ว ครั้นตายไปย่อมเข้าถึงอบาย
ทุคติ วินิบาต นรก. มหาราช! บุรุษพึงไปจากความมิดทึบ
สู่ความมิดทึบ หรือพึงไปจากความมิดมัวสู่ความมิดมัว
หรือพึงไปจากโลहितอันมีมลทินสู่โลहितอันมีมลทิน จันใด
มหาราช! ตถาคตกล่าวว่าบุคคลนี้ มีอุปไมยฉนั้นนั้น.

มหาราช! อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่าเป็นผู้มีมืดแล้ว
คงมืดต่อไป.

มหาราช! ก็อย่างไร บุคคลชื่อว่าเป็นผู้มีมืดแล้ว
กลับสว่างต่อไป ?

มหาราช! บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดมา
ภายหลังในตระกูลอันต่ำทราม คือในตระกูลจันทร
ตระกูลพราน ตระกูลจักสาน ตระกูลทำรถ หรือตระกูล
เทหยากเยื่อ ซึ่งเป็นคนยากจน มีข้าวและนํ้าน้อย เป็นอยู่
ฝืดเคือง มีอาหารและเครื่องนุ่งห่มหาได้โดยยาก เขาเป็น

ผู้มีผิวพรรณทราม ไม่น่าดู เตี้ยค่อม ขี้โรค ตาบอด ง่อย
กระจอกมีตัวตะแคงข้าง ไม่ค่อยจะมีข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม
ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่
และประทีปโคมไฟ แม้กระนั้น เขาก็ประพาสสุจริตด้วย
กาย วาจา ใจ ครั้นเขา ประพาสสุจริตด้วยกาย วาจา ใจ
แล้ว ครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์. มหาราช!
บุรุษพึงขึ้นจากแผ่นดินสู่บัลลังก์ หรือพึงขึ้นจากบัลลังก์สู่
หลังม้า หรือพึงขึ้นจากหลังม้าสู่คอช้าง หรือพึงขึ้นจากคอ
ช้างสู่ปราสาท แม้ฉันใด มหาราช! ตถาคตย่อมกล่าวว่า
บุคคลนี้มีอุปมาฉันนั้น.

มหาราช! อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่าเป็นผู้มีดีแล้ว
กลับสว่างต่อไป.

มหาราช! ก็อย่างไร บุคคลชื่อว่าเป็นผู้สว่างแล้ว
กลับมืดต่อไป?

มหาราช! บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดมา
ภายหลังในตระกูลสูง คือในสกุลกษัตริย์มหาศาล สกุล
พราหมณ์มหาศาล หรือสกุลคหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง
มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินพอตัว มีอุปกรณ์

แห่งทรัพย์พอดัว มีทรัพย์และข้าวเปลือกพอดัว เขามีรูปงาม
หน้าดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยความเกลี้ยงเกลาแห่ง
ผิวพรรณอย่างยิ่ง ร่ำรวยด้วยข้าว ด้วยน้ำ เครื่องนุ่งห่ม
ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่
และประทีปโคมไฟ แต่เขากลับประพฤติทุจฺจิตด้วย
กาย วาจา ใจ ครั้นเขาประพฤติทุจฺจิตด้วยกาย วาจา ใจ
แล้ว ครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก.
มหาราช! บุรุษลงจากปราสาทสู่คอช้าง หรือลงจากคอช้าง
สู่หลังม้า หรือลงจากหลังม้าสู่บัลลังก์ หรือลงจากบัลลังก์
สู่พื้นดิน หรือจากพื้นดินเข้าไปสู่ที่มีด แม้นั้นใด มหาราช!
ตถาคตกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น.

มหาราช! อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่าเป็นผู้สว่าง
แล้วกลับมืดต่อไป.

มหาราช! ก็อย่างไร บุคคลชื่อว่าเป็นผู้สว่าง
แล้วคงสว่างต่อไป ?

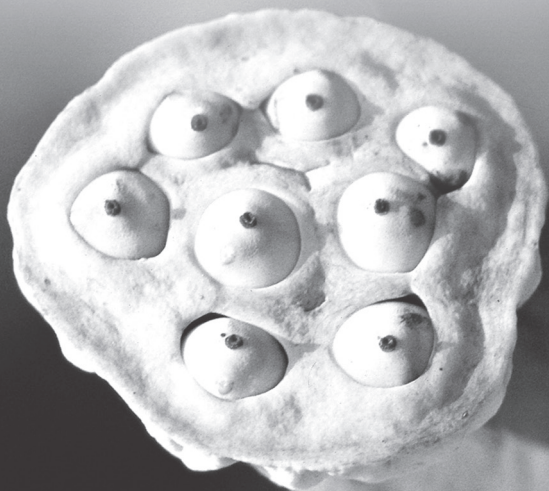
มหาราช! บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดมา
ภายหลังในตระกูลสูง คือในสกุลกษัตริย์มหาศาล สกุล
พราหมณ์มหาศาล หรือสกุลคหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง

มีทรัพย์มาก มีโกศมาก มีทองและเงินพอตัว มีอุปกรณ์แห่ง
ทรัพย์พอตัว มีทรัพย์และข้าวเปลือกพอตัว เขามีรูปงาม
น่าดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยความเกลี้ยงเกลาแห่ง
ผิวพรรณอย่างยิ่ง ร่ำรวยด้วยข้าว ด้วยน้ำ เครื่องนุ่งห่ม
ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่
และประทีปโคมไฟ เขาย่อมประพาสสุจริตด้วยกาย
วาจา ใจ ครั้นเขาประพาส สุจริตด้วยกาย วาจา ใจแล้ว
ครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์. มหาราช! บุรุษ
พึงก้าวไปด้วยดีจากบัลลังก์สู่บัลลังก์ หรือพึงก้าวไปด้วยดี
จากหลังม้าสู่หลังม้า หรือพึงก้าวไปด้วยดีจากคอช้างสู่คอช้าง
หรือพึงก้าวไปด้วยดีจากปราสาทสู่ปราสาท แม้ฉันใด
มหาราช! ตถาคตย่อมกล่าวว่า บุคคลนี้มี อุปไมยฉันนั้น.

มหาราช! อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่าเป็นผู้สว่าง
แล้วคงสว่างต่อไป.

มหาราช! บุคคล ๔ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ใน
โลก ดังนี้.

กรรมที่ทำให้สิ้นกรรม

ข้อปฏิบัติให้ถึงความสิ้นกรรม

๓๕

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๑๐-๑๒/๓๓-๔๑., -บาลี สี. ที. ๙/๘๓/๑๐๓.,

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๒๘๗-๒๘๘/๑๖๕., -บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๑๘๔/๒๗๑-๒๗๓.,

-บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๑๘๖/๑๔๙., -บาลี ปญจก. ย. ๒๒/๒๓๒/๑๗๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดง จักจำแนก ซึ่ง
อริยอัฏฐังคิกมรรค (อริยมรรคมีองค์แปด) แก่เธอทั้งหลาย.
เธอทั้งหลายจงฟังความข้อนั้น จงทำในใจให้สำเร็จประโยชน์
เราจักกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยอัฏฐังคิกมรรค (อริยมรรค
มีองค์แปด) เป็นอย่างไรเล่า ?

ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ
สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ สัมมาสมาธิ.

ภิกษุทั้งหลาย ! สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ)
เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ความรู้อันใดเป็นความรู้ในทุกข์
เป็นความรู้ในเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความรู้ในความดับแห่งทุกข์
เป็นความรู้ในทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์.
ภิกษุทั้งหลาย ! อันนี้เรากล่าวว่า สัมมาทิฐิ.

ภิกษุทั้งหลาย ! สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)
เป็นอย่างไรเล่า ?

คือ ความดำริในการออกจากกาม ความดำริในการ
ไม่มุงร้าย ความดำริในการไม่เบียดเบียน. ภิกษุทั้งหลาย !
อันนี้เรากล่าวว่า สัมมาสังกัปปะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ)
เป็นอย่างไรเล่า ?

คือ เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดไม่จริง เจตนา
เป็นเครื่องเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเครื่องเว้นจาก
การพูดหยาบ เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ.
ภิกษุทั้งหลาย ! อันนี้เรากล่าวว่า สัมมาวาจา.

ภิกษุทั้งหลาย ! สัมมากัมมันตะ (การทำงาน
ชอบ) เป็นอย่างไรเล่า ?

คือ เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการฆ่า เจตนาเป็น
เครื่องเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้แล้ว
เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดิฉิดในกาม.
ภิกษุทั้งหลาย ! อันนี้เรากล่าวว่า สัมมากัมมันตะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ)
เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! สาวกของพระอริยเจ้าในกรณีนี้
ละการหาเลี้ยงชีวิตที่ผิดเสีย ย่อมสำเร็จความเป็นอยู่ด้วย
การเลี้ยงชีวิตที่ชอบ. ภิกษุทั้งหลาย ! อันนี้เรากล่าวว่า
สัมมาอาชีวะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ)
เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมปลุก
ความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อม
ระครองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อความไม่บังเกิดแห่งอกุศลธรรม
อันเป็นบาปทั้งหลายที่ยังไม่ได้บังเกิด ย่อมปลุกความพอใจ
ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมระครองจิต
ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อการละเสียซึ่งอกุศลธรรมอันเป็นบาปทั้งหลาย
ที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมปลุกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อม
ปรารภความเพียร ย่อมระครองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อการ
บังเกิดขึ้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลายที่ยังไม่บังเกิด ย่อมปลุก
ความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อม
ระครองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อความยั่งยืน ความไม่เลอะเลือน

ความงอกงามยิ่งขึ้น ความไพบูลย์ ความเจริญ ความเต็มรอบ
แห่งกุศลธรรมทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นแล้ว. ภิกษุทั้งหลาย !
อันนี้เรากล่าวว่า สัมมาวายามะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! สัมมาสติ (ความระลึกชอบ)
เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ม
ปกติพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียรเครื่องเผ
กิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ นำความพอใจและ
ความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ เป็นผู้มปกติพิจารณา
เห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียรเครื่องเผ
กิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม มีสติ นำความพอใจและ
ความไม่พอใจในโลกออกเสียได้ เป็นผู้มปกติผู้พิจารณา
เห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียรเครื่องเผกิเลส มีความรู้สึก
ตัวทั่วพร้อม มีสติ นำความพอใจและความไม่พอใจในโลก
ออกเสียได้ เป็นผู้ปกติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย
อยู่ มีความเพียรเครื่องเผกิเลส มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม
มีสติ นำความพอใจและความไม่พอใจในโลกออกเสียได้.
ภิกษุทั้งหลาย ! อันนี้เรากล่าวว่า สัมมาสติ.

ภิกษุทั้งหลาย ! สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ)
เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดแล้ว
จากกามทั้งหลาย สงัดแล้วจากอกุศลธรรมทั้งหลาย เข้าถึง
ปฐมฌาน อันมีวิตก วิचार มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก แล้วแล
อยู่ เพราะความที่วิตก วิचारทั้งสองระงับลง เข้าถึงทุติยฌาน
อันเป็นเครื่องผ่องใสแห่งใจในภายใน ให้สมาธิเป็นธรรม
อันเอกผุดมีขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิचार มีแต่ปีติและสุข อันเกิด
จากสมาธิ แล้วแลอยู่ อนึ่ง เพราะความจางคลายไปแห่ง
ปีติ ย่อมเป็นผู้อยู่อุเบกขา มีสติ มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม
และย่อมเสวยสุขด้วยนามกาย ชนิดที่พระอริยเจ้าทั้งหลาย
ย่อมสรรเสริญผู้เห็นว่า “เป็นผู้อยู่อุเบกขา มีสติ อยู่เป็นปกติสุข”
ดังนี้ เข้าถึงตติยฌาน แล้วแลอยู่ เพราะละสุขและทุกข
เสียได้ เพราะความดับไปแห่งโสมนัสและโทมนัสทั้งสอง
ในกาลก่อน เข้าถึงจตุตถฌาน ไม่มีทุกข ไม่มีสุข มีแต่
ความที่สติเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา แล้วแลอยู่.
ภิกษุทั้งหลาย ! อันนี้เรากล่าวว่า สัมมาสมาธิ.

รายละเอียดของสัมมากัมมันตะ

(ปาณาติปาตา เวรมณี) เธอ^๕นั้น ละปาณาติบาต เว้นขาดจากปาณาติบาต (ฆ่าสัตว์) วางท่อนไม้และศัสตรา เสียแล้ว มีความละอาย ถึงความเอ็นดูกรุณา หวังประโยชน์ เกื้อกูลในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย อยู่.

(อทินนาทานา เวรมณี) เธอ^๖นั้น ละอทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน (ลักทรัพย์) ถือเอาแต่ของที่เขาให้แล้ว หวังอยู่แต่ของที่เขาให้ ไม่เป็นขโมย มีตนเป็นคนสะอาด เป็นอยู่.

(กาเมสุมิจฉารวา เวรมณี-สำหรับฆราวาส) เธอ^๗นั้น ละการประพฤติดิฉิตในกาม เว้นขาดจากการ ประพฤติดิฉิตในกาม (คือเว้นขาดจากการประพฤติดิฉิต) ในหญิง ซึ่งมารดารักษา บิดารักษา พี่น้องชาย พี่น้องหญิง หรือ ญาติรักษา อันธรรมรักษา เป็นหญิงมีสามี หญิงอยู่ในสินไหม โดยที่สุดแม้หญิงอันเขาหมั้นไว้ (ด้วยการคล้องพวงมาลัย) ไม่เป็นผู้ประพฤติดิฉิตจารีตในรูปรูปแบบเหล่านั้น.

ในกรณีศีล ๕ อีกสองข้อที่เหลือ คือ การเว้น
ขาดจากมุสาวาท และการเว้นขาดจากการดื่มน้ำเมา คือ
สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ก็ตรัสอย่าง
เดียวกัน.

สัมமாகัมมันตะโดยปริยายสองอย่าง

ภิกษุทั้งหลาย ! สัมமாகัมมันตะ เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าว แม้สัมமாகัมมันตะว่า
มีโดยส่วนสอง คือ

สัมமாகัมมันตะ ที่ยังเป็นไปกับด้วยอาสวะ
เป็นส่วนแห่งบุญ มีอุปธิเป็นวิบาก ก็มีอยู่

สัมமாகัมมันตะ อันเป็นอริยะ ไม่มีอาสวะ
เป็นโลกุตตระ เป็นองค์แห่งมรรค ก็มีอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ! สัมமாகัมมันตะ ที่ยังเป็นไป
กับด้วยอาสวะ (กิเลสที่หมักหมม) เป็นส่วนแห่งบุญ มี
อุปธิ เป็นวิบากนั้นเป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย ! เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการ
ทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการถือ
เอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ เจตนาเป็นเครื่องเว้นจาก
การประพฤติดุคในกามทั้งหลาย มีอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี่คือนักสมาธิที่มัวแต่ ที่ยังเป็น
ไปกับด้วยอาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ มีอุปธิเป็นวิบาก.

ภิกษุทั้งหลาย ! นักสมาธิที่มัวแต่ อันเป็นอริยะ
ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตตระ เป็นองค์แห่งมรรค นั้นเป็น
อย่างไรเล่า ?

คือ การงด การเว้น การเว้นขาด เจตนาเป็นเครื่องเว้น
จากกายทุจริตทั้งสาม (ตามที่กล่าวแล้วข้างบน) ของผู้มีอริยจิต
ของผู้มีอนาสวจิต (ผู้จิตที่ไม่มีอาสวะ) ของผู้เป็นอริยมัคคสมังคี
ผู้เจริญอยู่ซึ่งอริยมรรค.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี่คือนักสมาธิที่มัวแต่ อันเป็น
อริยะ ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตตระ เป็นองค์แห่งมรรค.

อาชีพที่ไม่ควรกระทำ

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็มิจฉาอาชีพะเป็นไฉน ?

คือ การโกง การล่อลวง การตลบตะแลง การยอม
มอบตนในทางผิด การเอาลาภต่อลาภ นี่คือนิจฉาอาชีพะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! การค้าขาย ๕ ประการนี้ อัน
อุบาสกไม่พึงกระทำ ๕ ประการอย่างไรเล่า ? คือ

๑. การค้าขายคัสตรา (สตถวณิชชา)

๒. การค้าขายสัตว์ (สตตวณิชชา)

๓. การค้าขายเนื้อสัตว์ (มंसวณิชชา)

๔. การค้าขายน้ำเมา (มชฺชวณิชชา)

๕. การค้าขายยาพิษ (วิสวณิชชา)

ภิกษุทั้งหลาย ! นี่แลการค้าขาย ๕ ประการ
อันอุบาสกไม่พึงกระทำ.

“สันตันทา ก็ สันกรรม”

๓๖

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๑๒๓/๔๔๙.

ภิกษุทั้งหลาย! มรรคาใด ปฏิปทาใด ย่อม
เป็นไปเพื่อความสันตันทา เธอทั้งหลายจงเจริญมรรคานั้น
ปฏิบัติทานั้น.

มรรคาและปฏิบัติปทา ที่เป็นไปเพื่อความสันตันทา
เป็นอย่างไรเล่า? คือ โพชฌงค์ ๗

โพชฌงค์ ๗ เป็นอย่างไรเล่า?

คือ สติสัมโพชฌงค์ อัมมวิจยสัมโพชฌงค์
วิริยสัมโพชฌงค์ ปิตีสัมโพชฌงค์ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์
สมาธิสัมโพชฌงค์ อุเบกขาสัมโพชฌงค์.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พระอุทายี
ได้ทูลถามว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! โพชฌงค์ ๗ อันบุคคลเจริญแล้ว
กระทำให้มากแล้วอย่างไร ย่อมเป็นไปเพื่อความสันตันทา”.

อุทายี! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ
สติสัมโพชฌงค์ อันอาศัยวิเวก อันอาศัยวิราคะ อันอาศัย
นิโรธ อันน้อมไปเพื่อโอสถัคคะ (ความสละ ความปล่อย)

อันไพบูลย์ ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีความพยาบาท
เมื่อภิกษุนั้นเจริญสติสัมโพชฌงค์ อันอาศัยวิเวก อันอาศัย
วิราคะ อาศัยนิโรธ อันน้อมไปเพื่อโอสถัคคะ อันไพบูลย์
ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีความพยาบาท ย่อมละ
ตัณหาได้ ... ฯลฯ...

ย่อมเจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์ อันอาศัยวิเวก
อันอาศัยวิราคะ อันอาศัยนิโรธ อันน้อมไปเพื่อโอสถัคคะ
อันไพบูลย์ ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีความพยาบาท
เมื่อภิกษุนั้นเจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์ อันอาศัยวิเวก
อันอาศัยวิราคะ อันอาศัยนิโรธ อันน้อมไปเพื่อโอสถัคคะ
อันไพบูลย์ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีความพยาบาท
ย่อมละตัณหาได้ เพราะละตัณหาได้ จึงละกรรมได้
เพราะละกรรมได้ จึงละทุกข์ได้.

อุทายี !

เพราะสิ้นตัณหา จึงสิ้นกรรม

เพราะสิ้นกรรม จึงสิ้นทุกข์

ด้วยประการดังนี้ แล.

การกระทำกรรมที่เป็นไป เพื่อการสิ้นกรรม

๓๗

-บาลี ตีก. อ. ๒๐/๑๗๑/๔๗๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหตุทั้งหลาย ๓ ประการ
เหล่านี้ มีอยู่ เพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

๓ ประการ เหล่าไหนเล่า ? ๓ ประการ คือ

อโลภะ (ความไม่โลภ) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้น
แห่งกรรมทั้งหลาย

อโทสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย) เป็นเหตุเพื่อ
ความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย

อโมหะ (ความไม่หลง) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้น
แห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! เปรียบเหมือนเมล็ดพืชทั้งหลาย
ที่ไม่แตกหัก ที่ไม่เน่า ที่ไม่ถูกทำลายด้วยลมและแดด
เลือกเอาแต่เมล็ดดี เก็บงำไว้ดี. บุรุษพึงเผาเมล็ดพืช
เหล่านั้นด้วยไฟ ครั้นเผาด้วยไฟแล้ว พึงกระทำให้เป็น
ผงขี้เถ้า ครั้นกระทำให้เป็นผงขี้เถ้าแล้ว พึงโปรยไป
ในกระแสมอันพัดจัด หรือว่าพึงลอยไปในกระแสน้ำ

อันเชี่ยวชาญในแม่น้ำ. เมล็ดพืชทั้งหลายเหล่านั้นเป็นพืช
มีมูลอันขาดแล้ว ถูกกระทำให้เหมือนตาลมีช่วยอดอันด้วน
ทำให้ถึงความไม่มี มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไป เป็นธรรมดา
โดยแน่นอน นี่ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมอันบุคคลกระทำแล้ว
ด้วยโอโลละ เกิดจากโอโลละ มือโอโลละเป็นเหตุ มือโอโลละ
เป็นสมุทัย อันใด เพราะปราศจากโอโลละเสียแล้ว
ด้วยอาการอย่างนี้เอง กรรมอันนั้น ย่อมเป็นกรรมอัน
บุคคลนั้นละขาดแล้ว มีรากอันถอนขึ้นแล้ว ถูกกระทำ
ให้เหมือนตาลมีช่วยอดอันด้วน ทำให้ถึงความไม่มี มีอัน
ไม่เกิดขึ้นต่อไป เป็นธรรมดา.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมอันบุคคลกระทำแล้ว
ด้วยโทสะ เกิดจากโทสะ มือโทสะเป็นเหตุ มือโทสะ
เป็นสมุทัย อันใด เพราะปราศจากโทสะเสียแล้ว
ด้วยอาการอย่างนี้เอง กรรมอันนั้น ย่อมเป็นกรรมอัน
บุคคลนั้นละขาดแล้ว มีรากอันถอนขึ้นแล้ว ถูกกระทำ
ให้เหมือนตาลมีช่วยอดอันด้วน ทำให้ถึงความไม่มี มีอัน
ไม่เกิดขึ้นต่อไป เป็นธรรมดา.

ภิกษุทั้งหลาย ! กรรมอันบุคคลกระทำแล้ว ด้วยโมหะ เกิดจากโมหะ มีโมหะเป็นเหตุ มีโมหะเป็นสมุทัย อันใด เพราะปราศจากโมหะเสียแล้ว ด้วยอาการอย่างนี้เอง กรรมอันนั้น ย่อมเป็นกรรมอันบุคคลนั้นละขาดแล้ว มีรากอันถอนขึ้นแล้ว ถูกกระทำให้เหมือนตาลมีขั้วยอดอันด้วน ทำให้ถึงความไม่มี มีอันไม่เกิดขึ้นต่อไป เป็นธรรมดา.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหตุทั้งหลาย ๓ ประการ เหล่านี้แล เป็นไปเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

จะเกิดในตระกูลใดก็สิ้นกรรมได้

๓๘

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๒๘/๓๒๙.

อานนท์! อภิสาดิ ๖ ชนิด เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์ ! ในกรณีแห่งอภิสาดิหกนี้ คือ
 คนบางคนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมดำ ๑ บางคนมีชาติดำ
 ก่อให้เกิดธรรมขาว ๑ บางคนมีชาติดำ ก่อให้เกิดนิพพาน
 (ความสิ้นราคะ โทสะ โมหะ) อันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว ๑
 บางคนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมดำ ๑ บางคนมีชาติขาว
 ก่อให้เกิดธรรมขาว ๑ บางคนมีชาติขาว ก่อให้เกิดนิพพาน
 อันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว ๑.

อานนท์! คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมดำ
 เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์! คนบางคนในกรณีนี้ เกิดในตระกูลต่ำ
 คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลพราน ตระกูลจักสาน ตระกูล
 ทำรถ หรือตระกูลเทหยากเยื่อ ซึ่งเป็นคนยากจน มีข้าวและ
 นํ้าน้อย เป็นอยู่ฝืดเคือง มีอาหารและเครื่องนุ่งห่มหาได้

โดยยาก เขาเป็นผู้มีผิวพรรณทรมาม ไม่น่าดู เตี้ยค่อม ขี้โรค ตาบอด ง่อยกระจอก มีตัวตะแคงข้าง ไม่ค่อยจะมีข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ แต่เขาก็ยังประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ครั้นประพฤติทุจริตแล้ว เบื้องหน้า แต่การตาย เพราะการทำลายร่างกาย ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก. อย่างนี้แล อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมดำ.

อานนท์! คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมขาว เป็นอย่างไรเล่า?

อานนท์! คนบางคนในภพนี้ เกิดในตระกูลต่ำ คือตระกูลจันทาล ตระกูลพราน ฯลฯ มีอาหาร และเครื่อง นุ่งห่มหาได้โดยยาก มีผิวพรรณทรมามไม่น่าดู ... ฯลฯ... ไม่ค่อยจะมีข้าว น้ำ ... ฯลฯ... ประทีปโคมไฟ แต่เขา ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ครั้นประพฤติ สุจริตแล้ว เบื้องหน้าแต่การตาย เพราะการทำลายร่างกาย ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์. อย่างนี้แล อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดธรรมขาว.

อานนท์! คนมีชาติดำ ก่อให้เกิดนิพพานอัน
เป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์! คนบางคนในกรณีนี้ เกิดในตระกูลต่ำ
คือตระกูลจันทาล ตระกูลพราณ ... ฯลฯ ... มีผิวพรรณทรม
ไม่น่าดู เตี้ยค่อม. เขาปลงผมและหนวด ครองผ้าย้อมผาด
ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มีประโยชน์เกี่ยวข้องด้วยเรือน.
เขานั้น ครั้นบวชแล้วอย่างนี้ ละนิวรณ์ทั้งห้า อันเป็นเครื่อง
เศร้าหมองจิต ทำปัญญาให้ถอยกำลังได้แล้ว มีจิตตั้งมั่นดี
ในสติปัฏฐานทั้งสี่ ยังโพชฌงค์เจ็ดให้เจริญแล้วตามที่
เป็นจริง เชื่อว่าย่อมก่อให้เกิดนิพพานอันเป็นธรรมไม่ดำ
ไม่ขาว. อย่างนี้แล อานนท์! เรียกว่า คนมีชาติดำ ก่อให้เกิด
นิพพานอันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว.

อานนท์! คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมดำ
เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์! คนบางคนในกรณีนี้ เกิดในสกุลสูง
คือสกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล หรือสกุล
คหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทอง
และเงินพอตัว มีอุปกรณ์แห่งทรัพย์พอตัว มีทรัพย์และ

ข้าวเปลือกพอดัวเขามีรูปงามน่าดูน่าเลื่อมใสประกอบด้วย
ความเกลี้ยงเกลาแห่งผิวพรรณอย่างยิ่ง ร่ำรวยด้วยข้าว
ด้วยน้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม
เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟ แต่เขา
ประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ครั้นประพฤติ
ทุจริตแล้ว เบื้องหน้าแต่การตายเพราะการทำลายแห่งกาย
ย่อมเข้าพึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก. อย่างนี้แล อานนท์!
เรียกว่า คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมดำ.

อานนท์! คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมขาว
เป็นอย่างไรเล่า?

อานนท์! คนบางคนในกรณีนี้ เกิดในสกุลสูง
คือสกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล ... ฯลฯ...
มีทรัพย์และข้าวเปลือกพอดัว มีรูปงาม ... ฯลฯ... ร่ำรวย
ด้วยข้าว น้ำ ... ฯลฯ... ประทีปโคมไฟ เขา ประพฤติกาย
สุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ครั้นประพฤติสุจริตแล้ว
เบื้องหน้าแต่การตาย เพราะการทำลายแห่งกาย ย่อมเข้า
ถึงสุคติโลกสวรรค์. อย่างนี้แล อานนท์! เรียกว่า
คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดธรรมขาว.

อานนท์! คนชาติขาว ก่อให้เกิดนิพพาน
อันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว เป็นอย่างไรเล่า ?

อานนท์! คนบางคนในกรณีนี้ เกิดในสกุลสูง
คือ สกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล ... ฯลฯ...
มีทรัพย์และข้าวเปลือกพอดตัว มีรูปร่าง ฯลฯ.... ร่ำรวย
ด้วยข้าว น้ำ ... ฯลฯ... ประทีปโคมไฟ เขาปลงผมและหนวด
ครองผ้ากาสายะ ออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มีประโยชน์
เกี่ยวข้องด้วยเรือน เขานั้นครั้นบวชแล้วอย่างนี้ ละนิวรณ์
ทั้งห้า อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจทำปัญญาให้ถอยกำลัง
ได้แล้ว มีจิตตั้งมั่นดี ในสติปัฏฐานทั้งสี่ ยังโพชฌงค์เจ็ด
ให้เจริญแล้วตามที่เป็นจริง ชื่อว่าย่อมก่อให้เกิดนิพพาน
อันเป็นธรรมไม่ดำ ไม่ขาว. อย่างนี้แล อานนท์! เรียกว่า
คนมีชาติขาว ก่อให้เกิดนิพพานอันเป็นธรรมไม่ดำไม่ขาว.

อานนท์! เหล่านี้แล อภิชาติ ๖ ชนิด.

เรื่องเกี่ยวกับ “กรรม”

ในเชิงปฏิบัติสมุปบาท

(การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัยต่อเนื่องกันมา)

เหตุเกิดของทุกข์

๓๙

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๔๐/๗๕.

ถูกแล้ว ถูกแล้ว อานนท์! ตามที่สารีบุตรเมื่อตอบ
ปัญหาในลักษณะนั้นเช่นนั้น ชื่อว่าได้ตอบโดยชอบ

อานนท์! ความทุกข์นั้น เรากล่าวว่าเป็นสิ่งที่
อาศัยปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วเกิดขึ้น (เรียกว่า
ปฏิจาสมุปปन्नธรรม).

ความทุกข์นั้น อาศัยปัจจัย อะไรเล่า ?

ความทุกข์นั้น อาศัยปัจจัย คือ ผัสสะ ผู้กล่าว
อย่างนี้แล ชื่อว่า กล่าวตรงตามที่เรากล่าว ไม่เป็นการ
กล่าวตูเรด้วยคำไม่จริง แต่เป็นการกล่าวโดยถูกต้อง
และสหธรรมิกบางคนทีกล่าวตาม ก็จะไม่พลอยกลายเป็น
ผู้ควรถูกติไปด้วย.

อานนท์! ในบรรดาสมณพราหมณ์ ที่กล่าวสอน
เรื่องกรรมทั้งสิ้นพวกนั้น

สมณพราหมณ์ ที่กล่าวสอนเรื่องกรรมพวกใด
ย่อมบัญญัติความทุกข์ ว่าเป็นสิ่งที่ตนทำเอาด้วยตนเอง
แม้ความทุกข์ที่พวกเขาบัญญัตินั้น ก็ยังต้องอาศัยผัสสะ
เป็นปัจจัย จึงเกิดได้

สมณพราหมณ์ ที่กล่าวสอนเรื่องกรรมพวกใด
ย่อมบัญญัติความทุกข์ ว่าเป็นสิ่งที่ผู้อื่นทำให้ แม้ความทุกข์
ที่พวกเขาบัญญัตินั้น ก็ยังต้องอาศัยผัสสะ เป็นปัจจัย
จึงเกิดมีได้

สมณพราหมณ์ ที่กล่าวสอนเรื่องกรรมพวกใด
ย่อมบัญญัติความทุกข์ ว่าเป็นสิ่งที่ตนทำเอาด้วยตนเองด้วย
ผู้อื่นทำให้ด้วย แม้ความทุกข์ที่พวกเขาบัญญัตินั้น ก็ยัง
ต้องอาศัยผัสสะ เป็นปัจจัย จึงเกิดมีได้

ถึงแม้สมณพราหมณ์ ที่กล่าวสอนเรื่องกรรม
พวกใด ย่อมบัญญัติความทุกข์ ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ทำเอง
หรือใครทำให้ก็เกิดขึ้นได้ ก็ตาม แม้ความทุกข์ที่
พวกเขาบัญญัตินั้น ก็ยังต้องอาศัยผัสสะ เป็นปัจจัย
จึงเกิดมีได้อยู่นั่นเอง.

ความหมายที่แท้จริงของคำว่า “สัตว์” | ๔๐

- ปาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๒๓๒/๓๖๗.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ !

ที่เรียกว่า ‘สัตว์ สัตว์’ ดังนี้ อันว่าสัตว์มิได้
ด้วยเหตุเพียงเท่าไรเล่า พระเจ้าข้า !”

วาระ !

ความพอใจอันใด ราคะอันใด

นันทอันใด ตัณหาอันใด

มีอยู่ในรูป ในเวทนา ในสัญญา

ในสังขารทั้งหลาย และในวิญญาน

เพราะการติดแล้ว ข้องแล้ว ในสิ่งนั้น ๆ

เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า ‘สัตว์’ ดังนี้.

ความไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา | ๔๑

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑๔/๓๒.

ภิกษุโมลียผัดคุนะ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็ใครเล่า ย่อมกลืนกินซึ่ง
วิญญานาหาร พระเจ้าข้า?”

พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสตอบว่า

“นั่นเป็นปัญหาที่ไม่ควรจะเป็นปัญหาเลย
เราย่อมไม่กล่าวว่า ‘บุคคลย่อมกลืนกิน’ ดังนี้ ถ้าเราได้
กล่าวว่า ‘บุคคลย่อมกลืนกิน’ ดังนี้ นั่นแหละจึงจะเป็น
ปัญหาในข้อนี้ที่ควรถามขึ้นว่า ‘ก็ใครเล่า ย่อมกลืนกิน
(ซึ่งวิญญานาหาร) พระเจ้าข้า?’ ดังนี้.

ก็เรามีได้กล่าวอย่างนั้น ถ้าผู้ใดจะพึงถามเรา
ผู้มีได้กล่าวอย่างนั้น เช่นนี้ว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ!
วิญญานาหาร ย่อมมีเพื่ออะไรเล่าหนอ?’ ดังนี้แล้ว
นั่นแหละจึงจะเป็นปัญหาที่ควรแก้ความเป็นปัญหา.

คำเฉลยที่ควรเฉลยในปัญหาข้อนั้นย่อมมีว่า
“วิญญานาหาร ย่อมมีเพื่อความเกิดขึ้นแห่งภพใหม่ต่อไป.

เมื่อภูตะ (ความเป็นภพ) นั้น มีอยู่ สฬายตนะ ย่อมมี เพราะมีสฬายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ (การสัมผัส)’ ดังนี้”.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็ใครเล่า ย่อมสัมผัส พระเจ้าข้า ?

นั่นเป็นปัญหาที่ไม่ควรจะเป็นปัญหาเลย เราย่อมไม่กล่าวว่า “บุคคล ย่อมสัมผัส” ดังนี้ ถ้าเราได้กล่าวว่า “บุคคล ย่อมสัมผัส” ดังนี้ นั่นแหละจึงจะเป็นปัญหาในข้อนี้ ที่ควรถามขึ้นว่า “ก็ใครเล่า ย่อมสัมผัส พระเจ้าข้า ?” ดังนี้.

ก็เรามีได้กล่าวอย่างนั้น ถ้าผู้ใดจะพึงถามเรา ผู้มิได้กล่าวอย่างนั้น เช่นนี้ว่า “ผัสสะมี เพราะมีอะไรเป็นปัจจัย พระเจ้าข้า ?” ดังนี้แล้ว นั่นแหละจึงจะเป็นปัญหา ที่ควรแก้ความเป็นปัญหา.

คำเฉลยที่ควรเฉลยในปัญหาข้อนั้น ย่อมมีว่า “เพราะมีสฬายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ

เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา (ความรู้สึกต่ออารมณ์)” ดังนี้.

(จากนั้นได้มีการทูลถาม และพระผู้มีพระภาคทรงตรัสตอบ ไปที่ละอาการของปฏิจสมุปบาทไปจนถึง เพราะมีเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตัณหา และพระองค์ได้ตรัสต่อไปอีกว่า)

เพราะมีตัณหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน (ความยึดมั่น)”
ดังนี้.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็ใครเล่า ย่อมยึดมั่น พระเจ้าข้า ?

นั่นเป็นปัญหาที่ไม่ควรจะเป็นปัญหาเลย เราย่อม
ไม่กล่าวว่า “บุคคลย่อมยึดมั่น” ดังนี้ถ้าเราได้กล่าวว่า
“บุคคลย่อมยึดมั่น” ดังนี้ นั่นแหละจึงจะเป็นปัญหาในข้อนี้
ที่ควรถามขึ้นว่า “ก็ใครเล่า ย่อมยึดมั่น พระเจ้าข้า ?” ดังนี้.

ก็เรามีได้กล่าวอย่างนั้น ถ้าผู้ใดจะฟังถามเราผู้
มิได้กล่าวอย่างนั้น เช่นนี้ว่า “เพราะมีอะไรเป็นปัจจัย จึงมี
อุปาทาน พระเจ้าข้า ?” ดังนี้แล้ว นั่นแหละจึงจะเป็นปัญหา
ที่ควรแก้ความเป็นปัญหา.

คำเฉลยที่ควรเฉลยในปัญหาข้อนั้น ย่อมมีว่า

“เพราะมีตัณหาเป็นปัจจัยจึงมีอุปาทาน

เพราะมีอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ”

เพราะมีภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ

เพราะมีชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะ โสกะปริเทวะ
ทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน
ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการ
อย่างนี้.

ผัดคุณะ ! เพราะความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือ
แห่งผัสสายตนะทั้ง ๖ นั้น นั้นเทียว จึงมีความดับแห่งผัสสะ
เพราะมีความดับแห่งผัสสะ จึงมีความดับแห่งเวทนา
เพราะมีความดับแห่งเวทนา จึงมีความดับแห่งตัณหา
เพราะมีความดับแห่งตัณหา จึงมีความดับแห่งอุปาทาน
เพราะมีความดับแห่งอุปาทาน จึงมีความดับแห่งภพ
เพราะมีความดับแห่งภพ จึงมีความดับแห่งชาติ
เพราะมีความดับแห่งชาตินั้นแล ชรามรณะ โสกะปริเทวะ
ทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย จึงดับสิ้น ความดับลง
แห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้ ดังนี้แล.

เหตุเกิดของภพ

๔๒

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๒๘๗/๕๑๖.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! พระผู้มีพระภาคเจ้ากล่าวอยู่ว่า ‘ภพ-ภพ’ ดังนี้. ภพ ย่อมมีได้ด้วยเหตุเพียงเท่าไรเล่า พระเจ้าข้า !”.

อานนท์ ! ถ้ากรรม มีกามธาตุเป็นวิบาก จักไม่ได้มีแล้วไซ้ อกามภพ จะพึงปรากฏได้แลหรือ ?

“หามิได้ พระเจ้าข้า !”.

อานนท์ ! ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็น เนืองนา วิญญาณเป็นเมล็ดพืช ตัณหาเป็นยาง (สำหรับหล่อเลี้ยงเชื้องอก) ของพืช. วิญญาณของสัตว์ทั้งหลาย มีอวิชชาเป็นเครื่องกัน มีตัณหาเป็นเครื่องผูกพัน ตั้งอยู่แล้ว ด้วยธาตุชั้นทรม (กามธาตุ) การบังเกิดขึ้นในภพใหม่ต่อไป ย่อมมีได้ ด้วยอาการอย่างนี้.

อานนท์ ! ถ้ากรรม มีรูปธาตุเป็นวิบาก จักไม่ได้มีแล้วไซ้ รูปภพ จะพึงปรากฏได้แลหรือ ?

“หามิได้ พระเจ้าข้า !”.

อานนท์! ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็น
เนื่อหา วิญญูณเป็นเมล็ดพืช ตัณหาเป็นยางของพืช
วิญญูณของสัตว์ทั้งหลาย มีวิชาเป็นเครื่องกั้น
มีตัณหาเป็นเครื่องผูกพัน ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นกลาง
(รูปธาตุ). การบังเกิดขึ้นในภพใหม่ต่อไป ย่อมมีได้
ด้วยอาการอย่างนี้.

อานนท์! ถ้ากรรม มีรูปธาตุเป็นวิบาก
จักไม่ได้มีแล้วไซ้ อนุภพ จะพึงปรากฏได้แลหรือ ?

“หามิได้ พระเจ้าข้า !”.

อานนท์! ด้วยเหตุนี้แหละ กรรมจึงเป็น
เนื่อหา วิญญูณเป็นเมล็ดพืช ตัณหาเป็นยางของพืช.
วิญญูณของสัตว์ทั้งหลาย มีวิชาเป็นเครื่องกั้น
มีตัณหาเป็นเครื่องผูกพัน ตั้งอยู่แล้วด้วยธาตุชั้นประณีต
(อรูปธาตุ) การบังเกิดขึ้นในภพใหม่ต่อไป ย่อมมีได้ด้วย
อาการอย่างนี้.

อานนท์! ภพ ย่อมมีได้ ด้วยอาการอย่างนี้แล.

เครื่องนำไปสู่ภพ

๔๓

- บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๒๓๓/๓๖๘.๔๓.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! พระองค์ตรัสอยู่ว่า ‘เครื่องนำไปสู่ภพ เครื่องนำไปสู่ภพ’ ดังนี้ ก็เครื่องนำไปสู่ภพ เป็นอย่างไร พระเจ้าข้า! และความดับไม่เหลือของเครื่องนำไปสู่ภพนั้น เป็นอย่างไรเล่า พระเจ้าข้า!”

ราคะ! จันทะ (ความพอใจ) ก็ดี ราคะ (ความกำหนัด) ก็ดี นันทิ (ความเพลิน) ก็ดี ตัณหา (ความทะยานอยาก) ก็ดี อุปายะ (กิเลสเป็นเหตุเข้าไปสู่ภพ) และอุปาทาน (ความถื้อมั่นด้วยอำนาจกิเลส) อันเป็นเครื่องตั้งทับเครื่องเข้าไปอาศัย และเครื่องนอนเนื่องแห่งจิตที่ดี ใดๆ ในรูป ในเวทนา ในสัญญา ในสังขารทั้งหลาย และในวิญญาน

กิเลสเหล่านี้ นี้เราเรียกว่า ‘เครื่องนำไปสู่ภพ’

ความดับไม่เหลือของเครื่องนำไปสู่ภพ มิได้ เพราะความดับไม่เหลือของกิเลส มีจันทะ ราคะ เป็นต้น เหล่านี้เอง.

ปฏิจจสมุปบาท

ในฐานะเป็นกฎสูงสุดของธรรมชาติ

๔๔

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๓๐/๖๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงซึ่งปฏิจจสมุปบาท
(คือ ธรรมอันเป็นธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น) แก่พวกเธอ
ทั้งหลาย. พวกเธอทั้งหลาย จงฟังซึ่งปฏิจจสมุปบาทนั้น
จงทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ เราจักกล่าวบัดนี้ ...

ภิกษุทั้งหลาย !

ก็ปฏิจจสมุปบาท เป็นอย่างไรเล่า ?

(๑) ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะชาติเป็นปัจจัย
ชรามณะย่อมมี. ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะเหตุที่พระตถาคต
ทั้งหลาย จะบังเกิดขึ้นก็ตาม จะไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม
ธรรมธาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั้นเทียว คือ ความตั้งอยู่
แห่งธรรมดา (ธัมมัญญิตตา) คือ ความเป็นกฎตายตัว
แห่งธรรมดา (ธัมมนิยามตา) คือ ความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้
เป็นปัจจัย สิ่งนี้สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น (อิทัปปัจจยตา).

ตถาคต ย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ ซึ่งธรรมชาตุนั้น ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว ย่อมบอก ย่อมแสดง ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้ ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหายของที่คว่ำ และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย! ท่านทั้งหลาย จงมาดู เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะย่อมมี” ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุดังนี้แล ธรรมชาตุดิโด ในกรณีนั้น อันเป็น ตถตา คือ ความเป็นอย่างนั้น เป็น อวิตถตา คือ ความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น เป็น อนัญญถตา คือ ความไม่เป็นไปโดยประการอื่น เป็น อิทัปปัจจยตา คือ ความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้เป็นปัจจัย สิ่งนี้สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น

ภิกษุทั้งหลาย! ธรรมนี้เราเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท (คือธรรมอันเป็นธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น).

(๒) ภิกษุทั้งหลาย! เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติ ย่อมมี. ... ฯลฯ...^๑

๑ การละเพยยาล ... ฯลฯ... เช่นนี้ หมายความว่า ข้อความในข้อ (๒) เป็นต้นไปจนกระทั่งถึงข้อ (๑๐) นี้ ซ้ำกันโดยตลอดกับในข้อ (๑) ต่างกันแต่เพียงปัจจัยการแต่ละปัจจัยการเท่านั้น สำหรับข้อสุดท้าย คือข้อ (๑๑) จะพิมพ์ไว้เต็มเหมือนข้อ (๑) อีกครั้งหนึ่ง.

(๓) ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย
ภพย่อมมี. ... ฯลฯ...

(๔) ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะตัณหาเป็นปัจจัย
อุปาทาน ย่อมมี. ... ฯลฯ...

(๕) ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะเวทนาเป็นปัจจัย
ตัณหาย่อมมี. ... ฯลฯ...

(๖) ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะผัสสะเป็นปัจจัย
เวทนาย่อมมี. ... ฯลฯ...

(๗) ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย
ผัสสีย่อมมี. ... ฯลฯ...

(๘) ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะนามรูปเป็นปัจจัย
สฬายตนะย่อมมี. ... ฯลฯ...

(๙) ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย
นามรูปย่อมมี. ... ฯลฯ...

(๑๐) ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะสังขารเป็นปัจจัย
วิญญาณย่อมมี. ... ฯลฯ...

(๑๑) ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย
สังขารทั้งหลายย่อมมี. ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะเหตุที่
พระตถาคตทั้งหลาย จะบังเกิดขึ้นก็ตาม จะไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม

ธรรมาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั้นเทียว คือความตั้งอยู่แห่ง
ธรรมา คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมา คือ
ความที่เมื่อสิ่งนี้สิ่งนี้เป็นปัจจัย สิ่งนี้สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น.

ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ
ซึ่งธรรมาตุนั้น ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว
ย่อมบอก ย่อมแสดง ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้ ย่อมเปิดเผย
ย่อมจำแนกแจกแจง ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหายของทีคว่า
และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย! ท่านทั้งหลาย
จงดู เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายย่อมมี”
ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุดังนี้แล ธรรมาตุนั้น
ในกรณีนั้น อันเป็น ตถตา คือความเป็นอย่างนั้น เป็น
อวิตถตา คือ ความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น เป็น
อนัญญตถตา คือ ความไม่เป็นไปโดยประการอื่น เป็น
อิทัปปัจจยตา คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้เป็นปัจจัย สิ่งนี้
สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น

ภิกษุทั้งหลาย! ธรรมนี้เราเรียกว่าปฏิจจสมุปบาท.

ขอนอบน้อมแด่
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ
พระองค์นั้นด้วยเศียรเกล้า

ตถาคตสาวก

(สาวกตถาคต)

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง

(กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจน-หมวดธรรม)

มูลนิธิพุทธโฆษาณ

มูลนิธิแห่งมหาชนชาวพุทธ ผู้ซึ่งชัดเจน และมั่นคงในพุทธวจน

เริ่มจากชาวพุทธกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง ได้มีโอกาสมาฟังธรรมบรรยายจากท่านพระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ที่เน้นการนำพุทธวจน (ธรรมวินัยจากพุทธโฆสรู้ที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่าทรงตรัสไว้แล้ว บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ทั้งเนื้อ ความและพยัญชนะ) มาใช้ในการถ่ายทอดบอกสอน ซึ่งเป็นรูปแบบการแสดงธรรมที่ตรงตามพุทธบัญญัติตามที่ ทรงรับสั่งแก่พระอรหันต์ ๖๐ รูปแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในการประกาศพระสัทธรรม และเป็นลักษณะเฉพาะที่ภิกษุในครั้งพุทธกาลใช้เป็นมาตรฐานเดียว

หลักพุทธวจนนี้ ได้เข้ามาตอบคำถาม ต่อความลังเลสงสัย ได้เข้ามาสร้างความชัดเจน ต่อความพัวเลือนสับสน ในข้อธรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมชาวพุทธ ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นผลจากสาเหตุเดียวคือ การไม่ใช้คำของพระพุทธเจ้าเป็นตัวตั้งต้นในการศึกษาเล่าเรียน

ด้วยศรัทธาอย่างไม่หวั่นไหวต่อองค์สัมมาสัมพุทธะ ในฐานะพระศาสดาท่านพระอาจารย์คึกฤทธิ์ ได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่า “อาตมาไม่มีคำสอนของตัวเอง” และใช้เวลาที่มีอยู่ ไปกับการรับสนองพุทธประสงค์ ด้วยการโฆษณาพุทธวจนเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม และความประสานเป็นหนึ่งเดียวของชาวพุทธ

เมื่อกลับมาใช้หลักพุทธวจน เหมือนที่เคยเป็นในครั้งพุทธกาล สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ความชัดเจนสอดคล้องลงตัว ในความรู้ความเข้าใจ ไม่ว่าในแง่ของหลักธรรม ตลอดจนมรรควิธีที่ตรง และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดผล รู้เห็นประจักษ์ได้จริงด้วยตนเองทันที ด้วยเหตุนี้ ชาวพุทธที่เห็นคุณค่าในคำของพระพุทธเจ้าจึงขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ เกิดเป็น “กระแสพุทธวจน” ซึ่งเป็นพลังเจียบที่กำลังจะกลายเป็นคลื่นลูกใหม่ ในการกลับไปใช้ระบบการเรียนรู้พระสัทธรรม เหมือนดังครั้งพุทธกาล

ด้วยการขยายตัวของกระแสพุทธวจนนี้ สื่อธรรมที่เป็นพุทธวจน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ หรือซีดี ซึ่งแจกฟรีแก่ญาติโยมเริ่มมีไม่พอเพียงในการแจก ทั้งนี้ เพราะจำนวนของผู้ที่สนใจเห็นความสำคัญของพุทธวจน ได้ขยายตัวมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับว่าท่านพระอาจารย์ศีกฤทธิ์ โสตุณฺโฬ เครื่องคิดในข้อวัตรปฏิบัติที่พระศาสดาบัญญัติไว้ อันเป็นธรรมวินัยที่ออกจากพระโอษฐ์ของตถาคตโดยตรง การเผยแพร่พุทธวจนที่ผ่านมา จึงเป็นไปในลักษณะสันโดษตามมีตามได้ เมื่อมีโยมมาปวารณาเป็นเจ้าภาพในการจัดพิมพ์ ได้มาจำนวนเท่าไร ก็ทยอยแจกไปตามที่มีเท่านั้น เมื่อมีมา ก็แจกไป เมื่อหมด ก็คือหมด

เนื่องจากว่า หน้าที่ในการดำรงพระสัทธรรมให้ตั้งมั่นสืบไป ไม่ได้ผูกจำกัดอยู่แต่เพียงพุทธสาวกในฐานะของสงฆ์เท่านั้น พระวาสากลุ่มหนึ่งซึ่งเห็นความสำคัญของพุทธวจน จึงรวมตัวกันเข้ามาช่วยขยายผลในสิ่งที่ท่านพระอาจารย์ศีกฤทธิ์ โสตุณฺโฬ ทำอยู่แล้ว นั่นคือ การนำพุทธวจนมาเผยแพร่โฆษณา โดยพิจารณาตัดสิ่งใจจดเจียน จัดตั้งเป็นมูลนิธิอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้การดำเนินการต่างๆ ทั้งหมดอยู่ในรูปแบบที่โปร่งใส เปิดเผย และเปิดกว้างต่อสาธารณชนชาวพุทธทั่วไป

สำหรับผู้ที่เห็นความสำคัญของพุทธวจน และมีความประสงค์ที่จะดำรงพระสัทธรรมให้ตั้งมั่น ด้วยวิธีของพระพุทธเจ้า สามารถสนับสนุนการดำเนินการถาวรนี้ได้ด้วยวิธีง่ายๆ นั่นคือ เข้ามาใส่ใจศึกษาพุทธวจน และนำไปใช้ปฏิบัติด้วยตนเอง เมื่อรู้ประจักษ์ เห็นได้ด้วยตนแล้ว ว่ามรรควิธีที่ได้จากการทำความเข้าใจ โดยใช้คำของพระพุทธเจ้าเป็นตัวตั้งต้นนั้น นำไปสู่ความเห็นที่ถูกต้อง ในหลักธรรมอันสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล และเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว กระทั่งได้ผลตามจริง ทำให้เกิดมีจิตศรัทธา ในการช่วยเผยแพร่ขยายสื่อพุทธวจน เพียงเท่านี้ คุณก็คือหนึ่งหน่วยในขบวน “พุทธโฆษณ” แล้ว

นี่คือเจตนารมณ์ของมูลนิธิพุทธโฆษณ นั่นคือเป็นมูลนิธิแห่งมหาชนชาวพุทธ ซึ่งชัดเจน และมั่นคงในพุทธวจน

ผู้ที่สนใจรับสื่อธรรมที่เป็นพุทธวจน เพื่อไปใช้ศึกษาส่วนตัว
หรือนำไปแจกเป็นธรรมทาน แก่พ่อแม่พี่น้องญาติ หรือเพื่อน
สามารถมารับได้ฟรี ที่วัดนาป่าพง
หรือตามที่พระอาจารย์คึกฤทธิ์ได้รับนิมนต์ไปแสดงธรรมนอกสถานที่

สำหรับรายละเอียดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้อิทธิพลของพุทธวจนโดยวัดนาป่าพง ค้นหา
ข้อมูลได้จาก

www.buddhakos.org หรือ www.watnapp.com

หากมีความจำนงค์ที่จะรับไปแจกเป็นธรรมทานในจำนวนหลายสิบชุด
ขอความกรุณาแจ้งความจำนงค์ที่

มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์

ประสานงานและเผยแพร่ : เลขที่ ๒๙/๓ หมู่ที่ ๗

ถนนเลียบคลอง ๑๐ ฝั่งตะวันออก

ตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๕๐
โทรศัพท์ ๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐-๙๔, ๐๘ ๕๐๕๘ ๖๘๘๘, ๐๘ ๑๕๑๓ ๑๖๑๑

โทรสาร ๐ ๒๑๕๙ ๐๕๒๖

เว็บไซต์ : www.buddhakos.org อีเมล : buddhakos@hotmail.com

สนับสนุนการเผยแพร่พุทธวจนได้ที่

ชื่อบัญชี “มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์” ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขา คลอง ๑๐ (อัญบุรี)

ประเภท บัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี ๓๑๘-๒-๔๗๔๖๑-๐

วิธีการโอนเงินจากต่างประเทศ

ยื่นแบบฟอร์ม คำขอโอนได้ที่ ธนาคารไทยพาณิชย์

Account name: “Buddhakos Foundation”

SWIFT CODE : SICOTHBK

Branch Number : 318

Siam Commercial Bank PCL, Khlong 10(Thanyaburi) Branch,

33/14 Mu 4 Chuchat Road, Bung Sanun Sub District,

Thanyaburi District, Pathum Thani 12110, Thailand

Saving Account Number : 318-2-47461-0

ขอกราบขอบพระคุณแด่

พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล และคณะสงฆ์วัดนาป่าพง
ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการจัดทำหนังสือเล่มนี้

ติดตามการเผยแผ่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน

โดย พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ได้ที่

เว็บไซต์

- <http://www.watnapp.com> : หนังสือ และสื่อธรรมะ บนอินเทอร์เน็ต
- <http://media.watnapahpong.org> : ศูนย์บริการมัลติมีเดียวัดนาป่าพง
- <http://www.buddha-net.com> : เครือข่ายพุทธวจน
- <http://etipitaka.com> : โปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจน
- <http://www.watnapahpong.com> : เว็บไซต์วัดนาป่าพง
- <http://www.buddhakos.org> : มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์
- <http://www.buddhawajanafund.org> : มูลนิธิพุทธวจน

ดาวน์โหลดโปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจน (E-Tipitaka)

สำหรับคอมพิวเตอร์

- ระบบปฏิบัติการ Windows, Macintosh, Linux
<http://etipitaka.com/download> หรือ รับประทานโปรแกรมได้ที่วัดนาป่าพง

สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ e-tipitaka
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ e-tipitaka

ดาวน์โหลดโปรแกรมพุทธวจน (Buddhawajana)

เฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ buddhawajana
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ buddhawajana

ดาวน์โหลดโปรแกรมวิทยุวัดนาป่าพง (Watnapahpong Radio)

เฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ วิทยุวัดนาป่าพง
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ วิทยุวัดนาป่าพง

วิทยุ

- คลื่น ส.ว.พ. FM ๙๑.๐ MHz ทุกวันพระ เวลา ๑๗.๔๐ น.

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง

หนังสือธรรมโฆษณ์ ชุดจากพระโอษฐ์

(ผลงานแปลพุทธวจน โดยท่านพุทธทาสภิกขุในนามกองตำราคณะธรรมทาน)

ร่วมสนับสนุนการจัดทำโดย

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง (กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจน-หมวดธรรม),
คณะศิษย์วัดนาป่าพง, มูลนิธิพุทธวจน,
พุทธวจนสถาบันภาคกลาง, พุทธวจนสถาบันภาคเหนือ,
พุทธวจนสถาบันภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, พุทธวจนสถาบันภาคตะวันออก,
พุทธวจนสถาบันภาคใต้, พุทธวจนสถาบันภาคตะวันตก,
กลุ่มศิษย์ตลาดต, กลุ่มสมณะศากยะปุตติยะ,
กลุ่มชนม่วนธรรม, กลุ่มละนันทิ,
กลุ่มพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินบริษัทการบินไทย,
กลุ่มมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่,
ชมรมพุทธวจนอุดรธานี,
บจก. สยามคูโบต้า คอร์ปอเรชั่น, บจก. สยามรักษ์,
บจก. เซเวนส์ตีปส์, บจก. ห้างพระจันทร์โอสด,
สถานกายภาพบำบัด คิตติคลินิก,
บจก. ดีเทลส์ โปรดักส์

๑๐

พระสูตรของความรู้ ที่ชาวพุทธต้องศึกษา แต่คำสอนจากพระพุทธเจ้า เท่านั้น

ผ่านมา ๒,๕๐๐ กว่าปี

คำสอนทางพระพุทธศาสนาเกิดความหลากหลายมากขึ้น
มีสำนักต่างๆ มากมาย ซึ่งแต่ละหมู่คณะก็มีความเห็นของตน
หามาตรฐานไม่ได้ แม้จะกล่าวในเรื่องเดียวกัน
ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่สมบูรณ์
แล้วเราควรเชื่อและปฏิบัติตามใคร?

ลองพิจารณาหาคำตอบง่ายๆ ได้จาก ๑๐ พระสูตร
ซึ่งพระตถาคตทรงเตือนเอาไว้

แล้วตรัสบอกวิธีป้องกันและแก้ไขเหตุเสื่อมแห่งธรรมเหล่านี้.

ขอเชิญมาตอบตัวเองกันเถาะว่า ถึงเวลาแล้วหรือยัง?

ที่พุทธบริษัทจะมีมาตรฐานเพียงหนึ่งเดียว คือ “พุทธวจน” ธรรมวินัย
จากองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปฏิบัติและรู้ตามได้เฉพาะตน ดังนี้.

๑. พระองค์ทรงสามารถกำหนดคสมาธิ เมื่อจะพูด ทุกถ้อยคำจึงไม่ผิดพลาด

-บาลี ม. ม. ๑๒/๔๕๘/๔๓๐.

อัคคีเวสนะ! เรานั้นหรือ จำเดิมแต่เริ่มแสดง กระทั่งคำสุดท้ายแห่ง
การกล่าวเรื่องนั้นๆ ย่อมตั้งไว้ซึ่งจิตในสมาธินิมิตอันเป็นภายในโดยแท้
ให้จิตดำรงอยู่ ให้จิตตั้งมั่นอยู่ กระทำให้มีจิตเป็นเอก ดังเช่นที่คนทั้งหลาย
เคยได้ยินว่าเรากระทำอยู่เป็นประจำ ดังนี้.

๒.แต่ละคำพูดเป็นอภาลิโก คือ ถูกต้องตรงจริงไม่จำกัดกาลเวลา

-บาลี มุ. ม. ๑๒/๔๔๕/๔๕๑.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอทั้งหลายเป็นผู้ที่เรานำไปแล้วด้วยธรรมนี้ อันเป็นธรรมที่บุคคลจะพึงเห็นได้ด้วยตนเอง (สนทิจฺจโก) เป็นธรรมให้ผลไม่จำกัดกาล (อภาลิโก) เป็นธรรมที่ควรเรียกกันมาดุ (เอหิปสฺสโก) ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว (โอปนยิโก) อันวิญญูชนจะพึงรู้ได้เฉพาะตน (ปัจจุตตํ เวทิตพฺโพ วิญญูติ).

๓.คำพูดที่พูดมาทั้งหมดนับแต่วันตรัสรู้นั้น สอดรับไม่ขัดแย้งกัน

-บาลี อิติวุ. ชุ. ๒๕/๓๒๑/๒๙๓.

ภิกษุทั้งหลาย! นับตั้งแต่ราตรี ที่ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ จนกระทั่งถึงราตรีที่ตถาคตปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ตลอดเวลาระหว่างนั้น ตถาคตได้กล่าวสอน พราหมณ์แสดงออก ซึ่งถ้อยคำใด ถ้อยคำเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเข้ากันได้โดยประการเดียวทั้งสิ้น ไม่แย้งกันเป็นประการอื่นเลย.

๔.ทรงบอกเหตุแห่งความอันตรธานของคำสอนเปรียบด้วยกลองศึก

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๓๑๑/๖๗๒-๓.

ภิกษุทั้งหลาย! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว กลองศึกของกษัตริย์พวกทสราหะ เรียกว่า อานกะ มีอยู่ เมื่อกลองอานกะนี้ มีแผลแตกหรือลิ พวกกษัตริย์ทสราหะได้หาเนื้อไม้อื่นทำเป็นลิ้ม เสริมลงในรอยแตกของกลองนั้น (ทกคราวไป). ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อเชื่อมปะเข้าหลายครั้งหลายคราวเช่นนั้น นานเข้าก็ถึงสมัยหนึ่ง ซึ่งเนื้อไม้เดิมของตัวกลองหมดสิ้นไป เหลืออยู่แต่เนื้อไม้ที่ทำเสริมเข้าใหม่เท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย! ฉันทิก็ฉันนั้น ในกาลยติยารฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย สุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่งเป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสัจจญาณ เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้น

มากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เงี้ยวฟัง จักไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วนสุดตันตะเหล้าใดที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดตันตะที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่เหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักฟังด้วยดี จักเงี้ยวฟัง จักตั้งจิต เพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียนไป.

ภิกษุทั้งหลาย! ความอันตรายของสุดตันตะเหล้า นั้น ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสกุญฺญา จักมิได้ด้วยอาการอย่างนี้ แล.

๕.ทรงกำชับให้ศึกษาปฏิบัติเฉพาะจากคำของพระองค์เท่านั้น อย่าฟังคนอื่น

-บาลี ทฎ. อ. ๒๐/๔๑-๔๒/๒๔๒.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุบริษัทในกรณีนี้ สุดตันตะเหล้าใด ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี้ยวฟัง ไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนสุดตันตะเหล้าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสกุญฺญา เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี้ยวฟัง ย่อมตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน จึงพากันเล่าเรียน ได้ตาม ทวนถามแก่กันและกันอยู่ว่า “ข้อนี้เป็นอย่างไร มีความหมายก็เลย” ดังนี้ ด้วยการทำดังนี้ เธอย่อมเปิดธรรมที่ถูกปิดไว้ได้ ธรรมที่ยังไม่ปรากฏ เธอก็ทำให้ปรากฏได้ ความสงสัยในธรรมหลายประการ ที่น่าสงสัย เธอก็บรรเทาหลงได้.

ภิกษุทั้งหลาย! บริษัทชื่อ อุกกาจิตวินีตา ปริสา โน ปฏิปุจฉาวินีตา เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกษุทั้งหลายในบริษัทใด เมื่อสุดตันตะทั้งหลาย อันเป็นตถาคตภาสิต (ตถาคตภาสิตา) อันลิกซัง (คมกัรรา) มีอรรธอันลิกซัง (คมกัรตถา) เป็นโลกุตตระ (โลกุตตรา) ประกอบด้วยเรื่องสุญญตา (สุญญตปฏิสยุตตา) อันบุคคลนำมากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เจียหูฟัง ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ส่วนสุดตันตะเหล่าใด ที่กิเลสขึ้นใหม่ เป็นคำร่อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านี้มากล่าวอยู่

พวกเขื่อย่อมฟังด้วยดี เจียหูฟัง ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และสำคัญไปว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน พวกเขาล่าเรียนธรรมอันกิเลสขึ้นใหม่ นั้นแล้ว ก็ไม่สอบถามซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมาว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร อรรถเป็นอย่างไร ดังนี้ เธอเหล่านั้นเปิดเผยสิ่งที่ยังไม่เปิดเผยไม่ได้ ไม่หยาบของที่คว่ำอยู่ให้หยาบขึ้นได้ ไม่บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้. ภิกษุทั้งหลาย! นี้เราเรียกว่า อุกกาจิตวินีตา ปริสา โน ปฏิปุจฉาวินีตา.

ภิกษุทั้งหลาย! บริษัทชื่อ ปฏิปุจฉาวินีตา ปริสา โน อุกกาจิตวินีตา เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกษุทั้งหลายในบริษัทใด เมื่อสุดตันตะทั้งหลาย ที่กิเลสขึ้นใหม่ เป็นคำร่อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก อันบุคคลนำมากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เจียหูฟัง ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วน สุดตันตะเหล่าใด อันเป็นตถาคตภาสิต อันลิกซัง มีอรรธอันลิกซัง เป็นโลกุตตระ ประกอบด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านี้ มากล่าวอยู่ พวก

เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี่ยหูฟัง ย่อมเข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ควรศึกษาเล่าเรียน พวกเธอเล่าเรียนธรรมที่เป็นตถาคตภาษิตนั้นแล้ว ก็สอบถามซึ่งกันและกัน ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมาว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร อรรถะเป็นอย่างไร ดังนี้ เธอเหล่านั้นเปิดเผยสิ่งที่ยังไม่เปิดเผยได้ หมายของที่คว่าอยู่ให้หมายขึ้นได้ บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้. ภิคุทั้งหลาย! นี่เราเรียกว่า ปฏิปุจฉาวินิตา ปริสา โน อุกกาจิตวินิตา.

ภิคุทั้งหลาย! เหล่านี้แลบริษัท ๒ จำพวกนั้น. ภิคุทั้งหลาย! บริษัทที่เกิดขึ้นในบรรดาบริษัททั้งสองพวกนั้น คือ บริษัทปฏิปุจฉาวินิตา ปริสา โน อุกกาจิตวินิตา (บริษัทที่อาศัยการสอบสวนทบทวนกันเอาเองเป็นเครื่องนำไป ไม่อาศัยความเชื่อจากบุคคลภายนอกเป็นเครื่องนำไป) แล.

๖. ทรงห้ามบัญญัติเพิ่มหรือตัดทอนสิ่งที่บัญญัติไว้

-บาลี มห. ที. ๑๐/๙๐/๗๐.

ภิคุทั้งหลาย! ภิคุทั้งหลาย จักไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่เคยบัญญัติ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว จักสมทานศึกษาในสิกขาบทที่บัญญัติไว้แล้วอย่างเคร่งครัด อยู่เพียงใด ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิคุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

๗. สำนึกเสมอว่าตนเองเป็นเพียงผู้เดินตามพระองค์เท่านั้น ถึงแม้จะเป็นอรหันต์ผู้เลิศทางปัญญาก็ตาม

-บาลี ขนธ. ส. ๑๗/๘๒/๑๒๖.

ภิคุทั้งหลาย! ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ได้ทำมรรคที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครรู้ให้มีความรู้ ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครกล่าวให้เป็นมรรคที่กล่าวกันแล้ว ตถาคตเป็นผู้รู้มรรค (มคฺคญญ) เป็นผู้รู้แจ้งมรรค (มคฺควิฑู) เป็นผู้ฉลาดในมรรค (มคฺคโวิโท). ภิคุทั้งหลาย! ส่วนสาวกทั้งหลายในกาลนี้ เป็นผู้เดินตามมรรค (มคฺคานุคา) เป็นผู้ตามมาในภายหลัง.

ภิกษุทั้งหลาย! นี่แล เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างตลาคตผู้อรหันต-สัมมาสัมพุทธะ กับภิกษุผู้ปัญญาวิมุตติ.

๘. ตรีสไว้ว่าให้ทรงจำบทพยัญชนะและคำอธิบายอย่างถูกต้อง พร้อมขยันถ่ายทอดบอกสอนกันต่อไป

-บาลี จตุกก. อี. ๒๑/๑๔๗/๑๖๐.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนสูตรอันถือกันมาถูก ด้วยบทพยัญชนะที่ใช้กันถูก ความหมายแห่งบทพยัญชนะที่ใช้กันก็ถูก ย่อมมีนัยอันถูกต้องเช่นนั้น. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น มูลกรณีทีหนึ่ง ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป...

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุเหล่าใด เป็นพหูสูต คล่องแคล่ว ในหลักพระพุทธรวณ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา (แม่บท) พวกภิกษุเหล่านั้น เอาใจใส่ บอกสอน เนื้อความแห่งสูตรทั้งหลายแก่คนอื่นๆ เมื่อท่านเหล่านั้น ล่วงลับไป สูตรทั้งหลาย ก็ไม่ขาดผู้เป็นมูลราก (อาจารย์) มีที่อาศัยสืบกันไป. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น มูลกรณีทีสาม ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป...

*** ในที่นี้ยกมา ๒ นัย จาก ๔ นัย ของมูลเหตุสี่ประการ ที่ทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป

๙. ทรงบอกวิธีแก้ไขความผิดเพี้ยนในคำสอน

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๔๔/๑๑๓-๖.

๑. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ! ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๒. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีสงฆ์อยู่พร้อมด้วยพระเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์ ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๓. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมี ภิกษุผู้เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระเหล่านั้นว่า “นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๔. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมี ภิกษุผู้เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระรูปนั้นว่า “นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

เธอทั้งหลายยังไม่พึงชื่นชม ยังไม่พึงคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น พึงเรียน บทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี แล้วพึงสอบสวนลงในพระสูตร เทียบเคียง ดูในวินัย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าใน วินัยก็ไม่ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า “นี้มีใช้พระดำรัสของพระผู้มีพระภาค พระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาผิด” เธอทั้งหลาย พึงทิ้งคำนั้นเสีย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัย ก็ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า “นี้เป็นพระดำรัส ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนั้นรับมาด้วยดี” เธอทั้งหลาย พึงจำมหาปเทศ... นี้ไว้.

๑๐. ทรงตรัสแก่พระอานนท์

ให้ใช้ธรรมวินัยที่ตรัสไว้เป็นศาสดาแทนต่อไป

-บาลี มท. ที. ๑๐/๑๗๘/๑๔๑.

-บาลี ม. ม. ๑๓/๔๒๗/๔๖๓.

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๔/๒๑๗/๓๔๐.

อานนท์! ความคิดอาจมีแก่พวกเธออย่างนี้ว่า ‘ธรรมวินัยของ พวกเรามีพระศาสดาล่วงลับไปเสียแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา’ ดังนี้. อานนท์! พวกเธออย่าคิดอย่างนั้น. อานนท์! ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ที่เรา แสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่พวกเธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้น จักเป็น ศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา.

อานนท์! ในกาลบัดนี้ก็ดี ในกาลล่วงไปแห่งเราก็ดี ใครก็ตาม จักต้องมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่. อานนท์! ภิกษุพวกใด เป็นผู้ใคร่ในสิกขา ภิกษุพวกนั้น จักเป็นผู้อยู่ในสถานะอันเลิศที่สุดแล.

อานนท์! ความขาดสูญแห่งกัลยาณวัตรนี้ มีในยุคแห่งบุรุษใด บุรุษนั้นชื่อว่า เป็นบุรุษคนสุดท้ายแห่งบุรุษทั้งหลาย... เราขอกล่าวย้ำกะเธอว่า... เธอทั้งหลายอย่าเป็นบุรุษคนสุดท้ายของเราเลย.

เธอทั้งหลายอย่าเป็น
บุรุษคนสุดท้าย
ของเราเลย

-บาลี ม. ๓. ๑๗/๔๒๗/๔๖๓.

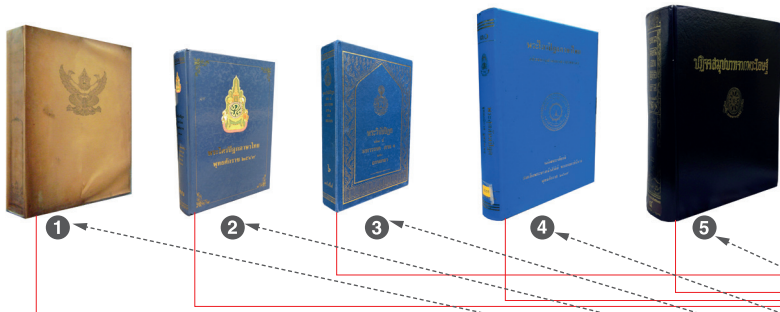
พระไตรปิฎก ฉบับหลวง ภาษาไทย 80 เล่ม พ.ศ. 2500

พระไตรปิฎก ฉบับมหาเถรสมาคม ภาษาไทย 45 เล่ม พ.ศ. 2549

พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย 91 เล่ม พ.ศ. 2525

พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬารามราชวิทยาลัย 45 เล่ม พ.ศ. 2535

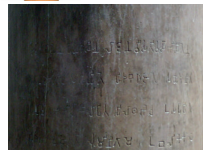
งานแปล พระไตรปิฎก ชุดจากพระโอษฐ์ 5 เล่ม โดยพุทธทาสภิกขุ พ.ศ. 2521

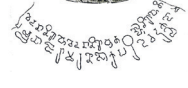
ลำดับการสืบทอดพุทธวจน

เสาหินโอศก (อินเดีย) พ.ศ. 234

จารึกใบลาน (อัฟกานิสถาน) พ.ศ. 1000

ศิลาจารึก (ประเทศไทย) พ.ศ. 1200 - 1400

พ.ศ. 1

พ.ศ. 234

พ.ศ. 500

พ.ศ. 1000

พ.ศ. 1200

พ.ศ. 1400

พ.ศ. 1500

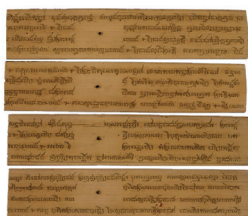
พุทธวจน-หมวดธรรม

พ.ศ. 2553

พ.ศ. 2555

พุทธวจน-ปิฎก
33 เล่ม

คัมภีร์ไบเบิล
อักษรขอม
สมัยรัชกาลที่ ๑
พ.ศ. 2331

พุทธวจน APP

E-TIPITAKA+ APP
E-TIPITAKA APP

วิทยุวัดน้ำป่าฟง APP

พ.ศ. 2000

พ.ศ. 2331

พ.ศ. 2436

พ.ศ. 2500

พ.ศ. 2555

พ.ศ. 3000

๑) หลักฐานสมัย พุทธกาล

การใช้ พุทธวจน ที่มีความหมายถึงคำสอนของ พระพุทธเจ้า มีมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล ดังปรากฏหลักฐาน ในพระวินัยปิฎก ว่าพระศาสดาให้เรียนพุทธวจน (ภาพที่ ๑.๑ และภาพที่ ๑.๒)

ภิกษุ อามันเตสิ “น ภิกษเว พุทธวจนํ ฉนฺทโส อโรเปตฺถพํ; โย อโรเปยฺย, อาบัติติ ทุกกวุตฺต. ชนฺชานามิ ภิกษเว สกาย นิรุตฺติยา พุทธวจนํ ปริยาปุณฺณิตฺติ.

ภาพที่ ๑.๑

คำอธิบายภาพ: ข้อความส่วนหนึ่งจากพระไตรปิฎก ฉบับ ร.ศ. ๑๑๒ (จปร.อักษรสยาม) หน้า ๖๔ ซึ่งพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ. ๒๕๒๕ เล่มที่ ๗ พระวินัยปิฎก จุลวรรค ภาค ๒ หน้า ๔๕ ได้แปลเป็นภาษาไทยไว้ดังนี้

[๑๘๐] ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงยกพุทธวจนะขึ้นโดยภาษา สันสกฤต รูปประโยคขึ้น ต้องอาบัติทุกกฏ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ เล่าเรียนพุทธวจนะตามภาษาเดิม.

ที่มา:

พระไตรปิฎก ฉบับ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) พระวินัยปิฎก จุลลวิคค์ เล่ม ๒ หน้า ๖๔

พุทธวจนะให้เสียเพราะสำเนียงของคน ๆ
 ขอพวกภิกษุยกพระพุทธวจนะขึ้นตามฉันทะ
 เทเถก. พระองค์ทศสัติเตียนแล้ว จึงทรง
 บัญญัติไว้ว่า น ภิกขเว ฉนฺทโส พุทธ-
 วจนํ อโรเปตพุพฺ. โย อโรเปยฺย
 อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนฺุชานามิ ภิกขเว
 สกาย นิสฺสํสํ พุทธวจนํ ปริยาปฺนิตุํ
 แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย
 ไม่พึงยกพุทธวจนะขึ้นตามฉันทะ. ภิกษุ
 ไกยกัน ต้องทุกกฏ. เราอนุญาตให้
 เรียนพุทธวจนะตามสำเนียงของคน ๆ.
 เรื่องนี้ควรดูใน ขุททกขันธ์ก จุลวรรค
 เล่ม ๗ หน้า ๗๐ [ข้อ ๑๘๐].
 (นิต. ๑๐).

ภาพที่ ๑.๒

คำอธิบายภาพ:

คำแปลเป็นภาษาไทย
 ของภาพที่ ๑.๑ จาก
 หนังสือ สารานุกรม
 พระพุทธศาสนา
 ประมวลจาก
 พระนิพนธ์ สมเด็จพระ
 พระมหาสมณเจ้า
 กรมพระยาวชิรญาณ-
 วโรรส

ที่มา:

หนังสือ สารานุกรมพระพุทธศาสนา ประมวลจากพระนิพนธ์
 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หน้า ๖๕๖

๒) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๑

พุทธวจนะ มีปรากฏในหนังสือพงษาวดาร
กรุงศรีอยุธยา ภาษามคร แล คำแปล ซึ่งแต่งเป็นภาษามคร
เพื่อเฉลิมพระเกียรติเมื่อสังคายนาในรัชกาลที่ ๑ เป็นหนังสือ
๗ ผูก ต้นฉบับมีอยู่ในวัดพระแก้ว กรุงพนมเปญ ประเทศ
กัมพูชา แปลเป็นภาษาไทยโดยพระยาพนสุนทร คำนำของ
หนังสือเล่มนี้ เป็นพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (ภาพที่ ๒.๑ และภาพที่ ๒.๒)

อันมาก	ในกาลปางก่อน	พระพุทฺธวจนะนั้นก็ยังมิบริบูรณ์อยู่
ครั้นกาลล่วงไป ๆ ในภายหลัง		พระพุทฺธวจนะนั้นก็เสื่อมวิปลาส
พิรุณก็ผิดเพี้ยนผิดลนทไป		มีความสับสนท่อนสนธิจากกลไปก้วย
โทษ และพระพุทฺธวจนะนั้น		จนทั้งหลายที่มีกำลังความเพียร
และกำลังปัญญาอ่อนเป็นคน		เล่าเรียนแล้ว ไม่พิจารณาถักระ
และบทพณฺธิชนะให้ถูกถ้วน		เหตุก็ถึงพระพุทฺธวจนะจึงเสื่อม
พิรุณไป		

ภาพที่ ๒.๑

คำอธิบายภาพ: ข้อความส่วนหนึ่งจากหนังสือ พงษาวดาร

กรุงศรีอยุธยา ภาษามคร แล คำแปล หน้า ๑

๓. อนึ่งพระพุทธรูปนั้น ยังประดิษฐานมั่นคงอยู่ในประเทศ
ทั้ง ๕

๑. ประเทศของพระเจ้าแผ่นดินไทยคือสยาม
๒. มณฑลประเทศของพระเจ้าแผ่นดินมณฑลราช
๓. ประเทศเขมรราชคือกัมพูชา
๔. ประเทศรามัญราชคือหงสาวดี
๕. ประเทศพม่าคืออังวะพุกาม

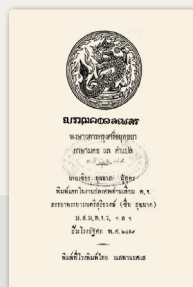
ในประเทศอื่นนั้นเสื่อมสูญไป บรรดาภรรยานทั้งหลายเหล่านั้น
นรชนที่ไม่รู้จักในพระพุทธรูปศาสนาก็มีมากขึ้น

ภาพที่ ๒.๒

คำอธิบายภาพ: ข้อความส่วนหนึ่ง
จากหนังสือ พงษาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษามคร
แล คำแปล หน้า ๒

ที่มา:

หนังสือ พงษาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษามคร แล คำแปล

หนังสือ พระคาถาสรรเสริญพระธรรมวินัย พระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ ๔
ทรงแปลเป็นภาษาไทยโดย สมเด็จพระสังฆราช วัดราชประดิษฐ หน้า ๒๕

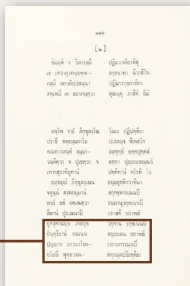
ธุดงค์กานฉย เกสฉยจิ
อินทุริยาน์ ทมเนน
ปณณาย ภาวนาโยค—
อโถปี **พุทฺธวจน—**

วตุทาน์ รุกขเนนปี
สณณเมเนน ยถาพล์
วายามกรณเนนปี
สทฺธมฺมปรียติยา

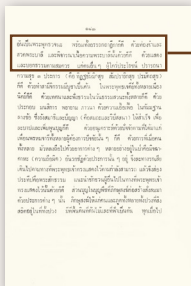

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔

อันเป็นพระ**พุทฺธวจนะ** พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกาก็คือ ด้วยท่องจำและ
สวดพระบาลี และพิจารณาเนื้อความพระบาลีนั่นด้วยก็ด้วยแสดง
และบอกธรรมตามสมควร แก่คนอื่น ๆ ผู้ใคร่ประโยชน์ บรรดา

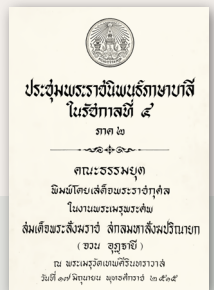
ภาพที่ ๓.๒

ภาพที่ ๓.๓

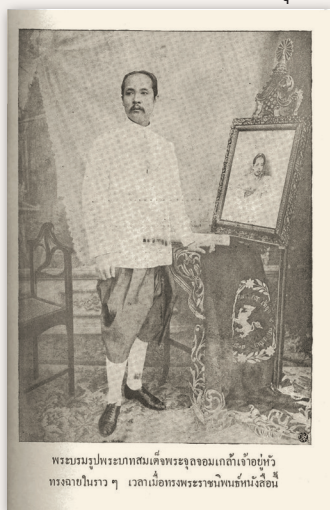
ที่มา:

หนังสือ ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาบาลี ในรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒
หน้า ๑๘๐ และหน้า ๑๘๓

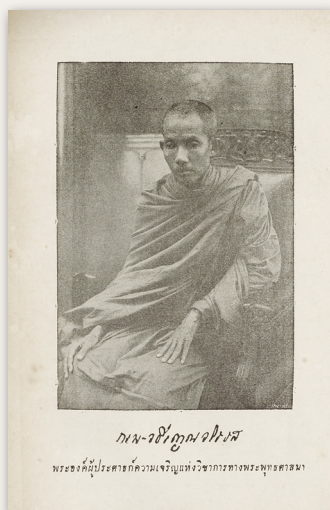
๔) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๕

พุทธวจน มีปรากฏในหนังสือ พระราชวิจารณ์ เทียบ
ลัทธิพระพุทธศาสนาหินยานกับมหายาน พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ (ภาพที่ ๔.๑),
ปรากฏในหนังสือ พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีไปมา กับ สมเด็จพระ
มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (ภาพที่ ๔.๒
และภาพที่ ๔.๓) และปรากฏในหนังสือ พระราชดำรัส
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๔๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓) จัดทำโดย มุลินนิธสมเด็จ
พระเทพรัตนราชสุดา (ภาพที่ ๔.๔)

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงฉายในแนว ๆ เวลาเมื่อทรงพระราชนิพนธ์หนังสือ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕

ภาพเขียนพระ
พระองค์นี้ประสิทธิ์ความเจริญแห่งวิชาทางพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

จะเป็นก่อนถึงคายนาก็ ๓ ฤๅถึงคายนาก็ ๓ แล้วจำไม่ถนัด พวก
มหายานไปพบคัมภีร์พุทธวจน เขียนบรรจุไว้ในถ้ำ ได้ธรรมอันดีกลับ
ซึ่งพระเถระเจ้าแต่ก่อนได้ ฟังจากพระพุทธเจ้าแล้วจารึกไว้เป็นหลักฐาน จึง
นำมาตั้งสอน แต่ในฝ่ายมหายานก็รู้งเรื่องขึ้น ฝ่ายหินยานซึ่งตั้งสอน
กันแต่ครั้งวาทจากความรู้เสื่อมทรามลงไปทุกที ไม่เหมือนพระเถระเจ้าซึ่งเป็น
อรหันต์ ยังคงมีอยู่แต่ก่อนนั้น

ข้อซึ่งต่างกันระหว่างหินยานและมหายานนี้ เขายอมรับว่าเป็น
พุทธวจนด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่แบ่งเป็น ๒ กาล คือตั้งแต่พระพุทธเจ้า
ได้ตรัสรู้แล้ว ได้ตั้งสอนไว้ในยถาคู โดยพระวินัยและพระสูตรเป็นพื้น
จนตกมาถึงเมื่อขึ้นไปโปรดพระพุทธมารดาบนดาวดึงส์แล้ว ได้ตั้งสอน

๔๑
ระทำสังคายนาที่ ๓ เมื่อครั้งก่อนถึงคายนาก็ ๓ ฤๅถึงคายนาก็ ๓ แล้วจำไม่ถนัด พวก
มหายานไปพบคัมภีร์พุทธวจน เขียนบรรจุไว้ในถ้ำ ได้ธรรมอันดีกลับ
ซึ่งพระเถระเจ้าแต่ก่อนได้ ฟังจากพระพุทธเจ้าแล้วจารึกไว้เป็นหลักฐาน จึง
นำมาตั้งสอน แต่ในฝ่ายมหายานก็รู้งเรื่องขึ้น ฝ่ายหินยานซึ่งตั้งสอน
กันแต่ครั้งวาทจากความรู้เสื่อมทรามลงไปทุกที ไม่เหมือนพระเถระเจ้าซึ่งเป็น
อรหันต์ ยังคงมีอยู่แต่ก่อนนั้น

จะเป็นก่อนถึงคายนาก็ ๓ ฤๅถึงคายนาก็ ๓ แล้วจำไม่ถนัด พวก
มหายานไปพบคัมภีร์พุทธวจน เขียนบรรจุไว้ในถ้ำ ได้ธรรมอันดีกลับ
ซึ่งพระเถระเจ้าแต่ก่อนได้ ฟังจากพระพุทธเจ้าแล้วจารึกไว้เป็นหลักฐาน จึง
นำมาตั้งสอน แต่ในฝ่ายมหายานก็รู้งเรื่องขึ้น ฝ่ายหินยานซึ่งตั้งสอน
กันแต่ครั้งวาทจากความรู้เสื่อมทรามลงไปทุกที ไม่เหมือนพระเถระเจ้าซึ่งเป็น
อรหันต์ ยังคงมีอยู่แต่ก่อนนั้น

ข้อซึ่งต่างกันระหว่างหินยานและมหายานนี้ เขายอมรับว่าเป็น
พุทธวจนด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่แบ่งเป็น ๒ กาล คือตั้งแต่พระพุทธเจ้า
ได้ตรัสรู้แล้ว ได้ตั้งสอนไว้ในยถาคู โดยพระวินัยและพระสูตรเป็นพื้น
จนตกมาถึงเมื่อขึ้นไปโปรดพระพุทธมารดาบนดาวดึงส์แล้ว ได้ตั้งสอน

เป็นยถาคูด้วยคัมภีร์วินัยและพระสูตร เขาได้เขียนเรื่องไว้ที่หนังสือ
สังคายนาที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ที่ ๗ ที่ ๘ ที่ ๙ ที่ ๑๐ ที่ ๑๑ ที่ ๑๒ ที่ ๑๓ ที่ ๑๔ ที่ ๑๕

ภาพที่ ๔.๑

ที่มา:

หนังสือ พระราชวิจารณ์ เทียบลัทธิพระพุทธศาสนาหินยานกับมหายาน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ หน้า ๑๔

พระราชวิจารณ์

เทียบลัทธิพระพุทธศาสนาหินยานกับมหายาน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานแจก

เนื่องในงานพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

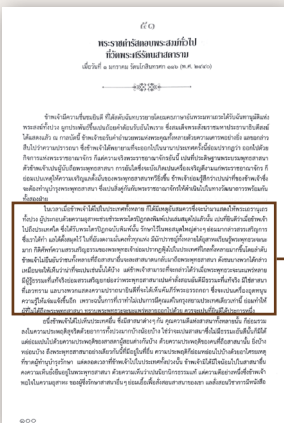
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิทยพิมพ์

11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000
 1001
 1002
 1003
 1004
 1005
 1006
 1007
 1008
 1009
 1010
 1011
 1012
 1013
 1014
 1015
 1016
 1017
 1018
 1019
 1020
 1021
 1022
 1023
 1024
 1025
 1026
 1027
 1028
 1029
 1030
 1031
 1032
 1033
 1034
 1035
 1036
 1037
 1038
 1039
 1040
 1041
 1042
 1043
 1044
 1045
 1046
 1047
 1048
 1049
 1050
 1051
 1052
 1053
 1054
 1055
 1056
 1057
 1058
 1059
 1060
 1061
 1062
 1063
 1064
 1065
 1066
 1067
 1068
 1069
 1070
 1071
 1072
 1073
 1074
 1075
 1076
 1077
 1078
 1079
 1080
 1081
 1082
 1083
 1084
 1085
 1086
 1087
 1088
 1089
 1090
 1091
 1092
 1093
 1094
 1095
 1096
 1097
 1098
 1099
 1100
 1101
 1102
 1103
 1104
 1105
 1106
 1107
 1108
 1109
 1110
 1111
 1112
 1113
 1114
 1115
 1116
 1117
 1118
 1119
 1120
 1121
 1122
 1123
 1124
 1125
 1126
 1127
 1128
 1129
 1130
 1131
 1132
 1133
 1134
 1135
 1136
 1137
 1138
 1139
 1140
 1141
 1142
 1143
 1144
 1145
 1146
 1147
 1148
 1149
 1150
 1151
 1152
 1153
 1154
 1155
 1156
 1157
 1158
 1159
 1160
 1161
 1162
 1163
 1164
 1165
 1166
 1167
 1168
 1169
 1170
 1171
 1172
 1173
 1174
 1175
 1176
 1177
 1178
 1179
 1180
 1181
 1182
 1183
 1184
 1185
 1186
 1187
 1188
 1189
 1190
 1191
 1192
 1193
 1194
 1195
 1196
 1197
 1198
 1199
 1200
 1201
 1202
 1203
 1204
 1205
 1206
 1207
 1208
 1209
 1210
 1211
 1212
 1213
 1214
 1215
 1216
 1217
 1218
 1219
 1220
 1221
 1222
 1223
 1224
 1225
 1226
 1227
 1228
 1229
 1230
 1231
 1232
 1233
 1234
 1235
 1236
 1237
 1238
 1239
 1240
 1241
 1242
 1243
 1244
 1245
 1246
 1247
 1248
 1249
 1250
 1251
 1252
 1253
 1254
 1255
 1256
 1257
 1258
 1259
 1260
 1261
 1262
 1263
 1264
 1265
 1266
 1267
 1268
 1269
 1270
 1271
 1272
 1273
 1274
 1275
 1276
 1277
 1278
 1279
 1280
 1281
 1282
 1283
 1284
 1285
 1286
 1287
 1288
 1289
 1290
 1291
 1292
 1293
 1294
 1295
 1296
 1297
 1298
 1299
 1300
 1301
 1302
 1303
 1304
 1305
 1306
 1307
 1308
 1309
 1310
 1311
 1312
 1313
 1314
 1315
 1316
 1317
 1318
 1319
 1320
 1321
 1322
 1323
 1324
 1325
 1326
 1327
 1328
 1329
 1330
 1331
 1332
 1333
 1334
 1335
 1336
 1337
 1338
 1339
 1340
 1341
 1342
 1343
 1344
 1345
 1346
 1347
 1348
 1349
 1350
 1351
 1352
 1353
 1354
 1355
 1356
 1357
 1358
 1359
 1360
 1361
 1362
 1363
 1364
 1365
 1366
 1367
 1368
 1369
 1370
 1371
 1372
 1373
 1374
 1375
 1376
 1377
 1378
 1379
 1380
 1381
 1382
 1383
 1384
 1385
 1386
 1387
 1388
 1389
 1390
 1391
 1392
 1393
 1394
 1395
 1396
 1397
 1398
 1399
 1400
 1401
 1402
 1403
 1404
 1405
 1406
 1407
 1408
 1409
 1410
 1411
 1412
 1413
 1414
 1415
 1416
 1417
 1418
 1419
 1420
 1421
 1422
 1423
 1424
 1425
 1426
 1427
 1428
 1429
 1430
 1431
 1432
 1433
 1434
 1435
 1436
 1437
 1438
 1439
 1440
 1441
 1442
 1443
 1444
 1445
 1446
 1447
 1448
 1449
 1450
 1451
 1452
 1453
 1454
 1455
 1456
 1457
 1458
 1459
 1460
 1461
 1462
 1463
 1464
 1465
 1466
 1467
 1468
 1469
 1470
 1471
 1472
 1473
 1474
 1475
 1476
 1477
 1478
 1479
 1480
 1481
 1482
 1483
 1484
 1485
 1486
 1487
 1488
 1489
 1490
 1491
 1492
 1493
 1494
 1495
 1496
 1497
 1498
 1499
 1500
 1501
 1502
 150

ในเวลาเมื่อข้าพเจ้าได้ไปในประเทศทั้งหลาย ก็ได้มีเหตุอันสมควรซึ่งจะนำมาแสดงให้พระเถรานุเถร
ทั้งปวง ผู้ประกอบด้วยความอุสสาห์ช่วยชำระพระไตรปิฎกลงพิมพ์เป็นเล่มสมุดไปแล้วนั้น เบนที่ยินดีว่าเมื่อข้าพเจ้า
ไปถึงประเทศใด ซึ่งได้รับพระไตรปิฎกฉบับพิมพ์นั้น รักษาไว้ในหอสมุดใหญ่ต่าง ๆ ย่อมมากว่าสรรเสริญการ
ซึ่งเราทำได้ แลได้ตั้งสมุดไว้ในที่อันงดงามมั่นคงทั่วทุกแห่ง มีนักปราชญ์ทั้งหลายได้อุสหาเรียนรู้พระพุทธรูปจะนะ
มาก กิตติศัพท์ความสรรเสริญธรรมของพระพุทธเจ้าย่อมปรากฏฟังไปในประเทศที่ไกลทั้งหลายมากขึ้นโดยลำดับ
ข้าพเจ้าไม่ยืนยันว่าซึ่งทั้งหลายที่ถือศาสนาอื่นจะละศาสนาตนกลับมาถือพระพุทธศาสนา ดังชนบางพวกได้กล่าว
เหมือนจะให้เห็นว่าท่านที่จะเป็นเช่นนั้นได้บ้าง แต่ข้าพเจ้าสามารถที่จะกล่าวได้ว่าเมื่อพระพุทธรูปจะนะแพร่หลาย
มีผู้รู้ธรรมะที่แท้จริงย่อมสรรเสริญยกย่องว่าพระพุทธศาสนาเป็นคำสั่งสอนอันดีมีธรรมะที่แท้จริง มีใช้ศาสนา
ที่เลวทราม แลบางพวกแสดงความปรารถนายินดีที่จะได้เห็นคัมภีร์พระอรธกถา ซึ่งเป็นเครื่องอุดหนุน
ความรู้ให้แจ่มแจ้งขึ้นอีก เพราะฉะนั้นการที่เราทำไม่เป็นการมีคุณแต่ในกรุงสยามประเทศเดียวเท่านั้น ย่อมทำให้
ผู้ที่ไม่ได้ถือพระพุทธศาสนา ทราบพระพุทธรูปจะนะแพร่หลายออกไปด้วย ควรจะเป็นที่ยินดีได้ประการหนึ่ง

ภาพที่ ๔.๔

ที่มา:

หนังสือ พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๑)
จัดทำโดย มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา พิมพ์ครั้งที่ ๔ พุทธศักราช ๒๕๕๐ หน้า ๑๐๐

๕) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๗

พุทธวจนะ มีปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐ เรื่อง รายงานการสร้างพระไตรปิฎก โดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากิตติยากรวรลักษณกรมพระจันทบุรินฤนาถ (ภาพที่ ๕)

เล่ม ๔๔ หน้า ๓๙๓๙ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐

ถ้าได้จัดตั้งทุนพระไตรปิฎกโดยประการที่กราบบังคมทูล
พระกรุณานี้ ประเทศสยามจักเป็นคลังพระธรรมของโลก
รักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะสืบกาลหาที่สุดมิได้

ตามที่กราบบังคมทูลพระกรุณามานี้ ถ้าชอบด้วยกระแส
พระราชดำริ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต
นำรายงานนี้พิมพ์ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา
ควรมิควรสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า กิตติยากร ขอเดชะ

ภาพที่ ๕

ที่มา:

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔ หน้า ๓๙๓๙ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐
เรื่อง รายงานการสร้างพระไตรปิฎก

- **ลำดับการสืบทอดพุทธวจน**

พุทธกาล

รัชกาลที่ ๑

รัชกาลที่ ๔

รัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๗

รัชกาลที่ ๙

๖) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๙

พุทธวจน มีปรากฏในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ
วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เรื่อง ประกาศสั่งคายน
พระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก (ภาพที่ ๗)

ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖

เล่ม ๑๐๒ ตอนที่ ๑๖๓ ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

โดยนัยที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ถวายพระพรมานี้ จึงทรงพระราชดำริว่า พระพุทธรูปอันเรียกว่า พระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบไคย ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความ

ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖
เล่ม ๑๑๒ ตอนที่ ๑๖๑ ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๑

[illegible]

พระโศภิตญาณ นามเจ้าโศภิตองค์พี่ต่างนาม ปราชญ์ว่านัก
ตัวเพี้ยตบะลิมิย นามเจ้าตบะลิมิยอีก และพระโศภิตนุมาเถลิงจากไทย
ตามมารดา มาทอระหวางเมืองมอญตบะลิมิย เสด็จเข้ามาเสวยราชย์ได้ทรงชำระ
พระนครเป็นอันเรียบร้อยแล้ว จึงมีพระโศภิตนุมาเถลิงขึ้นเป็นเจ้า
วังมอญตบะลิมิยขึ้นอีก การปกครองประเพณีก็ตรงตาม แลสงครามและ
การค้าขายก็เจริญรุ่งเรืองอีกกว่าครั้งก่อนแล้ว ทั้งยังได้อพยพพระม
หาราชผู้พี่และโอรสธิดาเสวยราชย์จากกรุงลงกาของพระสวามีเสด็จมา
ด้วย

[illegible]

ภาพที่ ๖

ที่มา:

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖ เล่มที่ ๑๐๒ ตอนที่ ๑๖๗ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘
เรื่อง ประกาศตั้งคายนามพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก

“ราहुล ! กระจกเงามีไว้สำหรับทำอะไร ?

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ !

กระจกเงามีไว้สำหรับส่องดู พระเจ้าข้า !”.

“ราहुล ! กรรมทั้งหลาย ก็เป็นสิ่งที่บุคคลควรสอดส่อง

พิจารณาแล้วดูเลวเสียก่อน จึงทำลงไป

ทางกาย ทางวาจา หรือ ทางใจ

ฉันเดียวกับกระจกเงานั้นเหมือนกัน”.

...โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม
หมู่สัตว์ ย่อมเป็นไปตามกรรม
สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นเครื่องรังรัด
เหมือนลิ่มสลักชั้นยึดรถที่กำลังแล่นไปอยู่.

สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นของตน
เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด
มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
กระทำความใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม
จักเป็นผู้รับผลกรรมนั้น.

-บาลี ส. พ. ๒๕/๔๕๗/๓๘๒. , -บาลี ทสก. อ. ๒๔/๓๐๗/๑๗๓.

กรรม

...ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง หรือข้าวของ
ที่หวงแหนอย่างใดอย่างหนึ่งมีอยู่
ทาส กรรมกร คนใช้ และผู้อาศัยของเขา
พึงพาเอาไปไม่ได้ทั้งหมด จะต้องถึงซึ่งการละทิ้งไว้ทั้งหมด

ก็บุคคลทำกรรมใด ด้วยกาย ด้วยวาจา หรือด้วยใจ
กรรมนั้นแหละ เป็นของๆ เขา และเขาย่อมพาเอากรรมนั้นไป
อนึ่ง กรรมนั้น ย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตนฉะนั้น

เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี สังสมไว้สำหรับภพหน้า
บุญทั้งหลาย ย่อมเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลาย ในโลกหน้า.

-บาลี สคา. ส. ๑๕/๑๓๔/๓๙๒.

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชนเป็นธรรมทาน ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้ ในการจะจัดทำ
หรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล ให้ขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรและปรึกษาด้านข้อมูล
ในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด ติดต่อได้ที่ มูลนิธิพุทธโฆษา โท. ๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐ - ๙๔
คุณศรชา โท. ๐๘ ๑๕๑๓ ๑๖๑๑ คุณอารีวรรณ โท. ๐๘ ๕๐๕๘ ๖๘๘๘

ติดตามการเผยแพร่ธรรมคำสอนตามหลักพุทธทวชน โดยพระอาจารย์ถึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ได้ที่

www.watnapp.com | media.watnapahpong.org | www.buddhakos.org

Facebook : Buddhawajana Real | YouTube : Buddhawajana Real

Instagram : Buddhawajana Real | Facebook : coursesappaya

คลื่น ส.ว.พ. FM 91.0 MHz ทุกวันพระ ช่วงบ่าย

